T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK EDEBİYATINDA EL YAZMASI BİR LÛGAZ VE MU'AMMÂ MECMUASININ TRANSKRİPSİYONLU OLARAK LATİN HARFLERİNE ÇEVİRİLMESİ

ADEM HAMZA

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. AYŞEGÜL MİNE YEŞİLOĞLU

EDİRNE 2011

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADEM HAMZA tarafından hazırlanan **TÜRK EDEBİYATINDA EL YAZMASI BİR LÛGAZ VE MU'AMMÂ MECMUASININ TRANSKRİPSİYONLU OLARAK LATİN HARFLERİNE ÇEVİRİLMESİ** Konulu **YÜKSEK LİSANS** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 12.-13. maddeleri uyarınca **28.02.2011 Pazartesi** günü saat **13.30**'da yapılmış olup, tezin * ......Kabul.....edilmesine....... **OYBİRLİĞİ/OY~~ÇOK~~LUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Recep DUYMAZ	Kabul Edilmesine	[imza]
Yrd. Doç. Dr. A. Mine YEŞİLOĞLU (Danışman)	Kabul Edilmesine	[imza]
Yrd. Doç. Dr. Fatih GÜNAY	Kabul Edilmesine	[imza]

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	**396667**
Yazar Adı / Soyadı	ADEM HAMZA
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 45130615106
Telefon / Cep Telefonu	5357988743 5357988743
e-Posta	ademhamza@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	TÜRK EDEBİYATINDA EL YAZMASI BİR LUGAZ VE MUAMMA MECMUASININ TRANSKRİPSİYONLU OLARAK LATİN HARFLERİNE ÇEVİRİLMESİ
Tezin Tercümesi	TRANSFERRİNG A MANUSCRİPT OF MUAMMA AND A PERİODİCAL OF LÜGAZ WİTH TRANSCRİPTİONS İNTO LATİN CHARACTERS İN TURKİSH LİTERATURE
Konu Başlıkları	Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Türk Edebiyatı Bölümü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	218
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. AYŞEGÜL MİNE YEŞİLOĞLU
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Mu'amâ=Mu'ammâ, lûgaz=lûgaz, Mu'amâ şerhi=Mu'ammâ şerhi
Yayımlama İzni	☐ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☑ Ertelenmesini istiyorum [**3 Yıl**]

b. Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının **20.03.2014** tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.
NOT: (Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

24.03.2011

İmza:................................

Yazdır

Tezin Adı: Türk Edebiyatında El Yazması Bir Lûgaz Ve Mu'ammâ Mecmuasının Transkripsiyonlu Olarak Latin Harflerine Çevirilmesi

Hazırlayan: Adem HAMZA

ÖZET

"Mu'amâ ve lûgaz" türleri ile ilgili böyle bir çalışma yapmamızdaki maksat, türün dünya ve Türk edebiyatında önemli bir yeri olmasıdır. Türün önemini ve yaygınlığını her şairin bir "mu'ammâ" yazma çabası içinde olmasından anlamaktayız. Bununla birlikte, böylesine yaygın bir türle ilgili edebiyatımızda pek fazla çalışma yapılmayışı, elimizdeki eserin daha önceden Latin harflerine aktarılmamış orijinal bir eser olması, bizi bu çalışmaya -zorunlu olarak- sevk etmiştir.

Edebiyatta önemli bir tür olan mu'ammâ ve lûgazlar ile ilgili çalışmamızda, öncelikle birçok kaynak ve kütüphane araştırmasından, incelemesinden sonra ilk etapta bu türlerin tanımlarını yaptık. Daha sonra bu türlerin tarihsel gelişimini inceleyerek Arap, İran ve Türk edebiyatında mu'ammâya nasıl bir gözle bakıldığını gözler önüne serdik. Türk edebiyatında mu'ammânın gelişiminden bahsedip biraz detaya girerek Âşık edebiyatındaki mu'ammâya da değindik.

Şu'arâ tezkireleri bu tür hakkında bizlere oldukça detaylı bilgi vermektedir. Biz de çalışmamıza, mu'ammânın tarihsel gelişimini aktardıktan sonra Şu'arâ tezkirelerinde mu'ammâ ile ilgili yapılan değerlendirmelere yer verdik. Tür ve şekil kısmında ise türün özellikleri, mu'ammâ ve lûgaz kıyasları ile mu'ammânın nazım şekli konularına değindik. Daha sonra Türk edebiyatında mu'ammâ yazan şairlere yer verdik. Tezimizin asıl bölümü olan "mu'ammâ şerhini" çalışmamıza aldıktan sonra kaynaklar bölümünü de ekleyerek çalışmamızı tamamladık. Çalışmamıza tezimizin orijinal fotoğraflarını da ekledik.

Anahtar kelimeler: Mu'amâ, lûgaz, Mu'amâ şerhi.

Name of Thesis: Türk Edebiyatında Bir Mu'amâ Ve Lûgaz Mecmuasının Transkripsiyonlu Olarak Latin Harflerine Aktarılması

Prepared by: Adem HAMZA

ABSTRACT

"Our aim of preparing this stady about the types of "mu'ammâ and lûgaz" is that these types have an important place in the world's and Turkish literature. We understand the importance and prevalence of these types from every poet's effort to write a mu'ammâ. However, there isn't a great deal of work done in literature about such a widespread type and the work we have is an original one which hasn't been translated into Latin letters. These two reasons impelled us –indispensably- to do this study.

In our study about mu'ammâ and lûgazlar that are important kinds of literature, in the first place, we defined these types after the primary research and examine of many resources and libraries. Then, we revealed how mu'ammâ is perceived in Arabian, Persian and Turkish literature searching the historical progress of these types. After we referred to the progress of mu'ammâ in Turkish literature, we also mentioned about mu'ammâ in Lover literature in detail.

Şu'arâ tezkireleri give us wery detailed information about these types. We also gave place to the evaluations about mu'ammâ in şu'arâ tezkireleri. In the parts of type and form constituting, we mentioned the points about comparisons of mu'ammâ and lûgaz and the verse form of mu'ammâ. Then, we gave information about the poet's have written mu'ammâ in Turkish literature. After we placed "mu'ammâ şerhi" the fundemental part of our thesis. We completed our work adding the part of resources. İn our study we to original photograph of our thesis.

Key words: Mu'ammâ, lûgaz, mu'ammâ şerhi.

ÖN SÖZ

Edebiyatımızda bir ismin gizlenmesi şeklinde hazırlanmış, sanatlı ve birçok bilgi gerektiren bilmecelere "Mu'ammâ" denir. Mu'ammâlar, ortaya çıktığı dönemlerde Allah'ın 99 ismi (esma-i hüsnâ) hakkında düzenlenirdi. Daha sonraki yıllarda ise insan isimleri için de yazılmaya başlanmıştır. O dönem şairlerimizin sanat yapma kaygılarını ve meziyetlerini dikkate aldığımızda böyle bir geçişi doğal karşılamak mümkündür. Bu değişikliklere rağmen bazı divanların "mu'ammeyat" kısımlarında esma-i hüsnâ için söylenmiş mu'ammâlar da yer almıştır. Şairlerimiz bir saygı gereği olarak bu tarz mu'ammâlarını mu'ammeyat kısmının en başına koymuşlardır.

Mu'ammâ bir bakıma manzum bir oyun, ipuçları verilmiş bir bilmece türüdür. Bu türü bu şekilde tasavvur edersek mu'ammâ yazmanın bir şairlik meziyetinden ziyâde, bir zekâ, bilgi ve kabiliyet işi olduğu açıkça ortaya çıkar. Tabi şairlik gerektirdiği de unutulmaması gereken bir gerçektir. Mu'ammâ yazanlar bu türü oluştururken bilgisini, zekâsını ve şairliğini adeta konuşturmuşlardır.

Araplar mu'ammânın, aruzun da mucidi olan Halil b. Ahmed tarafından icat edildiğini ileri sürerler. Ancak türün asıl ustalarının Fars edebiyatında yetiştiğini söylemek yanlış olmaz. Ali Nihat Tarlan, mu'ammâ sanatının Türk edebiyatına İran'dan geldiğini ifade eder. Tarlan, Arap edebiyatını incelediğini ve ancak beş mu'ammâ bulabildiğini bunların da incelik ve güzellikte İran şairlerinin derecesine ulaşamadığını ifade etmiştir.

Edebiyat tenkidi ve değerlendirmesi özelliği taşıyan şu'ara tezkireleri'nde mu'ammâ hakkında çeşitli yorumlar vardır. Bu yorumlarda, türün Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden bahsedilmiş, mu'ammâ çözümleri ve mu'ammâ yazarlarına yer verilmiştir. Mu'ammâ ile ilgili en önemli bilgi ve değerlendirmeleri Ali Şir Nevâi'nin Mecalisü'n Nefâyis'inde görmek mümkündür. Nevâyi bu alanda eser vermiş biri olarak türün tarihi gelişimi ve mahiyeti hakkında ipuçları vermektedir. Bu eserde, mu'ammâ türünün Fars edebiyatında olduğu kadar Çağatay edebiyatında da önemli bir mevkide olduğunu öğreniyoruz. Özellikle Nevâyi'nin

mu'ammâ yazdığını belirttiği şairlerin bir kısmının Türk olması, türün Çağatay sahasındaki önemini ortaya koymaktadır.

Mu'ammâ Âşık edebiyatında da yaygın bir tür özelliği taşımaktadır. Ancak, divan şiirinde sadece insan isimleri ile mu'ammâ yazıldığı halde, Âşık edebiyatında her şey hakkında mu'ammâ söylenmiştir. Halk şiirinde mu'ammâ söylemek ve mu'ammâ çözmek, saz şairleri arasında aynı zamanda bir imtihan vesilesiydi. Buna göre; "bir memlekete gelen saz şairlerinin o memleket şairlerine meydan okuma kabilinden mu'ammâ asmaları adetti. Bu mu'ammâ asmak ve mu'ammâ indirmek birçok merasime tâbi idi. Şair mu'ammâsını ve hall suretini günlerce evvel bir zarf içinde kahveciye teslim eder, kahveci de bunu çekmecesine gizlerdi.

Mu'ammâya benzer bir başka tür de "lûgaz" dir. Mu'ammâlar sadece insan isimleri için kaleme alınırken lûgazlar herhangi bir şey için yazılabilmektedir. Bu iki tür arasındaki en belirgin fark da budur.

Mu'ammâlar genellikle manzum yazılmıştır. Ancak mu'ammâ hakkında bilgi veren eserlerde bunun mu'ammânın bir şekil özelliği olmadığı ve mensur mu'ammâların da yazılabileceği konusunda izahlar yer almaktadır. Mu'ammâ şârihlerinden Lamii Çelebi, Risale-i Mir'atül-Esmâ adlı eserinde mu'ammânın mensur da olabileceğini "Sultan Selim" adına yazdığı mensur mu'ammâyı örnek göstererek yazmıştır; fakat çoğunlukla olanlar manzumdur.

Biz bu çalışmamızda öncelikle mu'ammâyı ve lûgazı tanımladık. Daha sonra mu'ammâların Arap, Fars ve Türk edebiyatındaki gelişimlerinden ve bunların temsilcilerinde bahsettik. Mu'ammâ ile ilgili ulaşabildiğimiz bütün kaynaklardan faydalandık. Son olarak da çalışmamızın asıl bölümü olan elimizdeki yazma mu'ammâ şerhini transkripsiyonlu olarak Latin harflerine aktarıp aruz kalıplarını da belirterek çalışmamıza koyduk.

Uzun bir çaba sonunda tamamladığım bu çalışma sırasında bana her konuda yardımı dokunan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Mine YEŞİLOĞLU'na saygı ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET……………………………………………………….………I

ABSTRACT……………..…………………………………….….…II

ÖN SÖZ………………………………………………………………...III

İÇİNDEKİLER……………………………………….………..……V

I. BÖLÜM……………………...………………………….………….....1

A. MU'AMMÂNIN TANIMI……………………………………………..1

B. MU'AMMÂNIN TARİHİ………………..….....……………………..7

1. Arap ve İran Edebiyatında Mu'ammâ………....….........………..7

a. Arap Edebiyatında Mu'ammâ …………………...…………….....7

b. **İran Edebiyatında Mu'ammâ**……………………..……….…..….....9

2.Türk ve Âşık Edebiyatında Mu'ammâ…...............................…12

a.Türk Edebiyatında Mu'ammâ…..……..……………...……...…...12

b. Âşık Edebiyatında Mu'ammâ …………………...……………15

3. Şu'arâ Tezkirelerinde Mu'ammâ Türü İle İlgili Değerlendirmeler……………………………………………………18

II. BÖLÜM..23

A. MU'AMMÂNIN TÜR VE ŞEKLİ……………..…………………..…23

a. Türün özellikleri……………………………………….……………24

b. Mu'ammâ ve Lûgaz…………..………………………….…..……..25

c. Mu'ammânın Nazım Şekli………….………………......…………..26

III. BÖLÜM……………………………………………...............…..……..30

TÜRK EDEBİYATINDA MU'AMMÂ YAZAN ŞAİRLER………....30

IV. BÖLÜM…………………………………………………………...……32

ŞERḤ-İ ELĠAZ Ü MU'AMMEYÂT (TRANSKRİPSİYONLU METİN)…..………………..…………..…..33

V. KAYNAKLAR……..……………………..……………..............…………..149

VI. ESERİN EL YAZMASI METNİ……………….......……...……...…152

I. BÖLÜM

A. MU'AMMÂNIN TANIMI

Mu'ammâ, kelime olarak "gizlenmiş, gizli ve güç anlaşılır söz" anlamlarındadır. Ta'miye kökünden tef'ile babında ta'miye'den türetilmiş olan mu'ammâ ism-i mefûldür. "Ta'miye", bir şeyi diğer bir şeyde gizlemek, örtmek manasındadır. Buna göre mu'ammâ, gizlenmiş, gizli, örtülü, remizli, anlaşılmaz söz anlamındadır. Kâmûs-ı Türkî'de "ta'miye", köreltme, kapalı bir suretle ve îmâ tarikiyle ifade" şeklinde tanımlanmakta ve mu'ammâ hakkında şöyle denilmektedir: "Lûgazdan farkı olup başlıca bir isme delâlet eden söz veya mısra ve beyte ıtlak olunur."[1] Cevdet Paşa Belagat-ı Osmaniye'de şunları söylemektedir: "Ta'miye kelâm-ı mevzunda bir zatın namına remz ve îmâ ile delâlet etmektir. Ol kelâma dahi mu'ammâ denilir. (...) San'at-ı tarih erbabı dahi bir mısra'ın hisabca noksan ya ziyâde sene remz ü îmâ etmeğe ta'miye derler."[2]

Edebiyatımızda, bir ismin gizlenmesi şeklinde düzenlenmiş bilmecelere "mu'ammâ" denmiştir. Mu'ammâlar, başlangıçta Allah'ın doksan dokuz ismi (esmâ-i hüsnâ) hakkında düzenlendiği halde, sonradan insan isimleri için de yazılmıştır. Ancak bazı divanların "mu'ammeyât" kısımlarında esmâ-i hüsnâ için söylenmiş mu'ammâlar da yer almaktadır. Şairlerimiz, bu tür mu'ammâları bir saygı gereği olarak, mu'ammeyât kısmının başına yerleştirmişlerdir.

Mu'ammâ bir bakıma manzum bir oyun, bir bilmece türüdür. Bu bakımdan mu'ammâ yazmak bir şairlik işinden ziyade, bir zekâ ve kabiliyet işidir. Buna benzer bir diğer tür de lûgazdır. Ancak lûgazın herhangi bir şey hakkında yazılması mümkün iken, mu'ammâ sadece insan isimleri için yazılmaktadır.

Mevzu'âtü'l-Ulûm'da, lûgaz ve mu'ammâ beyan ilminin şubelerinden sayılmıştır: "ikisi dahi ilm-i beyanın hilafı oldukları cihetden onun fürû'undan itibar

[1] Şemsettin Sami, Kamus-ı Türkî, Çağrı Yay. 2. Bs. İst. 1987
[2] Ahmet Cevdet Paşa, Belagat-ı Osmaniye, Mimar Sinan Üniversitesi Yay.-tıpkıbasım-, İst. 1987

olunmuştur."[3] Taşköprüzâde eserinde mu'ammâ ve lûgazla ilgili şu önemli bilgileri vermektedir: "Elgâz, elfâzın maksûda delâletidir, gayet hafiyye olan delâlet ile. Lâkin hafâsı bir haysiyyet ile olmaya ki, ezhân-ı selime andan müteneffir ve intikâlinden mutezaccır ola. Belki bir haysiyyet ile ola ki anı istihsân idüp münşerihu'l-cenân olalar. Lâkin ol şartla ki elfâz-ı mezbûre-den maksad, hâricde mevcûd olan zevâtdan ifrâd ola. Amma eğer maksad bir şey'in ismi olup zâtı olmasa gerek insân, gerek sâ'ir hayvan ve a'yândur, ana mu'ammâ dirler. (...) Lâkin ikisinde dahi hafâ bir mertebe olmamak gerekdür ki ezhân-ı müstakime ve ezvâk-ı selime andan nefret ü ibâ eylemeyeler. (...) Andan sonra ol medlul-i hafî eğer elfâz ve hurûf olup âher ma'ânîye delâleti maksûde olmasa, yâhud elfâz olmayup belki zevât-ı mevcûde olsa "lûgaz" ile tesmiye olunur. Eğer elfâz ve hurûf olup ma'ânî-i maksûdeye dâlle olsa "mu'ammâ" ile tesmiye olunur. Bundan ma'lûm olur ki kelâm-ı vâhid iki i'tibâr ile mu'ammâ ve lûgaz olmak mümkindür. Eğer medlul elfâz ve hurûf olıcak, anlar ile ma'ânî-i âher maksûde olursa "mu'ammâ" olur. Eğer hurûfun zevatı maksûde olursa, eşya ve zevat kabilinden olmak üzere i'tibâr olunmak üzere "lûgaz" olur."

Surûrî, Şerh-i Mu'ammâ-yı Molla Cami adlı eserinde mu'ammâyı şöyle tanımlamaktadır: "Mu'ammâ ıstılânda şol şi're dirler ki ma'nâ-yı mantukından gayrı işaret tarikiyle bir isme delâleti murâd oluna ki karâ'in ile istihrac oluna öyle kara'in ki erbâb-ı fenn indinde mu'tebere olunan ka-vânin-i mazbuta üzre ola."[4] Aynı eserin 91b-97a'ya kadar olan bölümünde "Risâle-i Mîr Hüseyn Der-Fenn-i Mu'ammâ" başlığıyla Mîr Hüseyn Mu'ammâyî'nin eserinden bir bölüm de yer almaktadır. Bu bölümde mu'ammânın tanımı ve tasnifi yapılmıştır:

"Mu'ammâ, kelâmist ki hurûf-ı ism ez-vî hâsıl şeved behemân tertîb ki der-ân ismest çenân ki tab'-ı selîm husûleşrâ kabul nemâyed ve zihn-i müstakim be-sahteş hükm fermâyed ve a'mâl-i Mu'ammâyî berse kısmest (Mu'ammâ, bir ismin harflerinin içinde gizli olduğu sözdür ki selim tabiatlı ve müstakim zihinli kimseler onu müstahsen ve makbul tutular.

---

[3] Taşköprülüzade Kemalettin Mehmet Efendi, Mevzuatü'l Ulüm, İst 1313, s.298
[4] Sururi, Şerh-i Mu'ammâ-yı Molla Cami, Süleymaniye Ktb. Hacı Mahmut Efendi. No:5177

Mîr Hüseyin Mu'ammâyî'nin "Esmâü'l-Hüsnâ" mu'ammâsını "Mir'âtü'l-Esmâ" adıyla Türkçeye tercüme ve şerhini gerçekleştiren Lâmiî Çelebi, eserinde mu'ammâyı bir bakıma yukarıdaki ifadelerin tercümesi olarak şöyle tanımlamaktadır:

"Bilgil ki mu'ammâ asılda ta'miyeden müştakdır, ism-i mefûldür. Ta'miye lugatde gizlemekdür. Pes mu'ammâ gizlenmiş dimek olur. Amma ıstılâh-ı zurafâ ve i'tibâr-ı 'urefâda şol kelâma dirler ki be-tarîkü'r-remz ve'l-işâret anda istihrâc-ı isme işaret buluna ve bir vehle ki tab'-ı selîm ve zihn-i müstakim anı müstahsen ve makbul tuta."[5] Bu ifadelerin devamında mu'ammânın manzum olduğu gibi, mensur da olabileceği ifade edilmektedir.

Fuzûlî'nin "Mu'ammâ Risalesi" adlı eserinde: "Mu'ammâ, ister ad olsun, ister addan başka bir şey olsun, remiz ve îmâ yönünden doğruca bir maksada delalet eden kelamdır" tanımı yer almaktadır.[6] Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan mu'ammâ hakkında : *"Muhtelif usullere riayet ederek bir ismi elfâz arasına gizlemektir."*[7] demektedir. Prof. Dr. Kaya Bilgegil, mu'ammâyı şu şekilde tanımlar: "Mu'ammâ, bir beytin, görünürdeki mânâsı dışında remiz, îmâ, kalb ve tashif yoluyla da bir isme delâlet eden vasıf taşımasıdır. Çözülmesi dinleyici veya okuyucuya bırakılan bu mânâdır."[8]

Bedr-i Dilşâd'ın, "Murâd-nâmesi"[9] nde "Güftâr Ender-İbtidâ-yı 'İlm-i Mu'ammâ ve Lûgaz" başlığında mu'ammâ kavramı ve çeşitleri hakkında şunları söylenmektedir:

Mu'ammâyı yarar beyân eylemek

Ki oldur bir adı nihân eylemek

---

[5] Lamii Çelebi, Miratü'l Esma, Süleymaniye Ktb. Aşir Efendi, 417/7, Varak 116b
[6] Kemal Edip, Fuzuli'nin Mu'ammâ Risalesi, DTCF Mecmuası, VII. sayı
[7] Ali Nihat Tarlan, Divan Edebiyatında Mu'ammâ, İst. 1936. S.7
[8] Kaya Bilgegil, Edebiyat Bilgi ve Teorileri, s.272
[9] Yrd. Doç. Dr. Âdem Ceylan, Bedr-i Dilşad'ın Murad-namesi, MEB. Yay. İst. 1997

Lûgaz da bu ma'nîde oldı hemân

Evet, farkın anla i şâh-ı zemân

O hâs oldıyise lûgaz 'âmdur

İkisi de puhte degül hâmdur

Ki tab' ehli anca kabul itmedi

Ne var gizlü söyledügi çüm adı

Anunçün ki maksûd rûşen degül

İşidenlerün tab'ı gül-şen degül

Ki şi'r ana dirler işiden anı

Tamâm anlaya vü sevine canı

Mu'ammâ hemîn isme mahsûs imiş

Söz ehli katında bu mansûs imiş

Lûgaz isme** vü **cisme** şâmil **olur

Bilür farkım kim ki kâmil olur

Hele bu dahi bir san'atdurur
Kişi bilmemeklik şenâ'atdurur

İşit imdi anı beyân ideyim
Ne var ise gizlü 'ayan ideyim

Kavâ'id mu'ammâda çokdur katı
Dir idüm geçtirmez idüm fursatı

Evet key uzardı kitâbum benüm
Çoğ olurdı şaha hitâbum benüm

Bu kez ol ki tâlib olındı 'amel
Diyeyim usûlını sen kıl emel

Yigirmiiki asla mahsurdur
Tetebbu'la anlara maksûrdur

Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, mu'ammâyı şöyle tarif etmektedir : "Edebî bir tâbir olarak mu'ammâ, cevâbı, Cenâb-ı Hakk'ın Rahman, Kahhâr v.s. gibi isimlerinden biri veya daha umumî şekilde herhangi bir insan ismi, nadiren de olsa imam, emir, paşa, sultan, derviş ve benzerleri gibi vasıflara dâir olan bir nev'i bilmecelere denir. Lûgazlarda medlulün, bunların dışında her şey olabilmesine

rağmen mu'ammâlarda, dediğimiz gibi sadece Esmâ-yı Hüsnâ (Hakk'ın doksandokuz güzel ismi) ve insan adı olması gerekir."[10]

Burada da ifade edildiği gibi, esasen mu'ammâlar önceleri sadece "esmâ-yı hüsnâ" için düzenlendiği halde, daha sonraları insan isimleri için de yazılmış ve bu şekildeki mu'ammâlar yaygınlaşmıştır. Mu'ammâ örneklerinde karşılaştığımız mu'ammâ çeşitlerini şöylece sıralayabiliriz:

Esma-i Hüsnâ ile ilgili mu'ammâlar

İnsan isimlerini ihtiva eden mu'ammâlar

Bismillah, Lâ'ilâheillallah gibi dinî ifadeleri ihtiva eden mu'ammâlar

Gül, anka, bülbül, âhû, cân, zülf, ok, iğne vb. tabiat unsurlarıyla çeşitli nesneler hakkında yazılmış mu'ammâlar.

Bunlardan ilk iki gruba ait pekçok örnek bulunmaktadır. Üçüncü şıkla ilgili olarak elimizdeki örneklerin hepsi de Şeyhülislâm Es'âd'a aittir. Son şıkla ilgili mu'ammâ örnekleri de sadece Şibân Hân Divânı'nda bulunmaktadır. Konuyla ilgili örnekler kitabın sonunda yer almaktadır.

XVIII. Yüzyıl şairlerinden Sünbülzâde Vehbî, Lutfiyye adlı eserinde, "fenn-i lezîz" dediği mu'ammâyı, zihin açıcı bir oyun olarak kabul eder:

Der-İlm-i Mu'ammâ

Ola hem ilm-i mu'ammâda be-nâm

Çıkara dâniş ü irfan ile nâm

Yokdur anın gibi bir fenn-i lezîz

Zihnin ehl-i dilin eyler teşhîz

[10] Amil Çelebioğlu, "Mu'ammâlara Dair", Türk Kültürü, yıl: 17, Sayı 200-201-202

Mülk-i İran'da be-gâyet makbul

Bilmeyen şa'ir olur pek medhûl

Bunda nâdir bulunur erbabı

Bilürüz adı çıkan ahbabı

Pederinden anı tahsîl idegör

Bil mezâyâsını tekmîl idegör

Şi'rin envâ-i fünûnı mergûb

Anda var şîve-i hüsn-i mahbûb [11]

B. MU'AMMÂNIN TARİHİ

1. Arap Ve İran Edebiyatında Mu'ammâ

a. Arap Edebiyatında Mu'ammâ

Mu'ammâ diğer bazı edebî türlere göre muahhar bir edebî sanattır. Kemal Edip mu'ammâ türünün Arap edebiyatına XII. asırdan sonra girdiğini belirtir. Araplar mu'ammânın aruzun da mucidi olan "Halîl b. Ahmed tarafından icat edildiğini ileri sürerler. Ancak türün asıl ustaları Fars edebiyatında yetişmiştir.

[11] Vehbi, Lutfiyye, Haz. Süreyya Ali Beyzâdeoğlu, Bedir yay. İst. 1994, s.58

İranlılar mu'ammâyı 'Ali b. Ebu Tâlib'e izafe ederler. Mevzu'atü'l İlim müellifi buna karşı çıkar"[12]

Ali Nihat Tarlan, mu'ammâ sanatının bize İran'dan geldiğini bildirdikten sonra şunları nakleder: "Mevzuatü' l Ulûm müellifi: 'Arap edebiyatında bu kadar tedkikat yaptığım halde ancak beş mu'ammâ bulabildim. Bunlar da incelik ve güzellikte İran şairlerinin derecesine erişememişlerdir. Mu'ammâya İranlılar fazla ehemmiyet vermişler, çok mu'ammâ yazmışlar ve usullerini tesbit etmişlerdir" der. Mu'ammânın en feyizli devresini Timur istilâsından sonra XV. ve XVI. asırlarda görüyoruz. O zaman Sultan Hüseyin-i Baykara ve Alî Şîr Nevâyî'nin etrafında toplanan Türk ve İran şairleri "fenn-i mu'ammâ"da büyük incelikler göstermişlerdir. Bu sanata dair yazılan eserler aşağı yukarı bu iki asra aittir. Alî Şîr Nevâyî'nin (1440-1500), Mevlânâ Câmî'nin (1414-1492), Mevlânâ Şehâb'ın bu vadideki eserleri etrafında epey telifât vücuda gelmiştir."[13]

İran edebiyatında mu'ammâ, daha ziyade devlet büyüklerine bir zekâ gösterisi olarak sunulmuştur. "Arap şairleri daha çok lûgaza, İran şairleri ise mu'ammâya eğilim göstermişlerdir. Türk şairleri ise her ikisini de kullanmışlardır."[14]

XV. asırdan itibaren Türk edebiyatının muhtelif lehçelerinde yazılmış mu'ammâ örneklerine rastlanmaktadır. Türk edebiyatında mu'ammâ yazmak, bu türde maharet göstermek ve böylece Türk edebiyatının muhtelif nazım şekilleri ve türlerinde olduğu gibi, mu'ammâda da ustalık sergilemek amacını taşımaktadır. Nitekim Fuzûlî, "Mu'ammâ Risâlesi"nin ön sözünde bu hususu şöyle belirtir: "Fazilet bostanında bu fidanın (mu'ammânın) dalından meyve dermemekliğimi ve belagat sofrasında bu nevaleden bir menfaat görmemekliğimi kendime yediremedim. (...) Allaha hamdolsun, şiir tenlerinden mevcud her fende yükselmek istedim; Hakk'ın feyzinden arzum yerine geldi. Câmi'iyyet binasında bir gedik olmasın diye mu'ammâda da adımın anılmasını isterim."[15]

Arap edebiyatında meşhur mu 'ammâ yazarları:

[12] M. Cavid Baysun, "mu'ammâ" Maddesi İslam Ans. C. 8. MEB. İst. 1979, s.436
[13] Ali Nihat Tarlan, Divan Edebiyatında Mu'ammâ, İst. 1936
[14] Haydar Diriöz, "mu'ammâ" Maddesi, Türk Ansiklopedisi, MEB. Ankara, 1976, C. 24 s.67
[15] Edip, Fuzuli'nin Mu'ammâ Risalesi, DTCF Mecmuası VII. Sayı, s.67

Ebu Abdullah Muhammed İmâdudîni'l-Kâlibi'l-îsbihânî b.Muhammed Safiyyiddîn b. Nefîsiddîni'l-Hâmîd (1125-1201), Kâzî'l-Fâzil Abdurrahîm b. Alî b. e's-Sa'idi'l-Lahmî (1135-1200), Salâhuddin Halil b. Aybek b. Abdillahi's-Safadî (1296-1363), Mu'înuddîn b. Ahmedi'l-Belhi (öl. hicrî 1044).

Belhî'nin Risâlatu'l-Mu'ammâ adlı eseri bilinmektedir.

Arap Şiirinden Mu 'amma Örnekleri:

"îsmu man kâna afzalu'1-kavm Avvalu's-sûm âhiru's-savm" "Sûm kelimesinin ilk harfi olan "s" ile savm (oruç)'ın sonu 'îd" (bayram) birleşince Sa'id ismi çıkar"

"Fekultü lâ-ta'cebü fe'l'âşıkune re'av Yerevne bi'1-kalbi mâla yüdrikü'l-basaru" (Dedim ki şaşırmayın, âşıklar bunu gözetirler; gözle görülmeyeni kalp (gözü) ile görürler.)

Bu beyitte yerevne kelimesi ters çevrilince Nûrî ismi ortaya çıkar. Burada kalp kelimesi, çözüm için anahtar kelimedir.

b. İran Edebiyatında Mu'ammâ

Mu'ammâ türü, Arap edebiyatındaki görüntüsünün aksine, İran edebiyatında büyük bir gelişme göstermiştir. İran edebiyatında sayıları bir hayli kabarık olan mu'ammâ yazarları, bu türü zihin ve zekâ gösterisi haline getirmişlerdir. Şerefeddin Ali Yezdî, Molla Câmî, Hüseyin Mu'ammâyı gibi ilk mu'âmmâcılar, aynı zamanda mu'ammâ türünün teorisini de oluşturmuşlardır. İran edebiyatında mu'ammâ türünün İlk örneklerine XII. yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır. Bu konuda İran kütüphanelerinde pekçok eser bulunmaktadır. İran mu'ammâcıları, mu'ammâyı,

"mu'ammâ-yı mübeddel", "mu 'ammâ-yı ma'dûd", "mu'ammâ-yı muharref" olmak üzere üç kısma ayırmışlardır.[16]

Mu'ammâ, İran'da da abes görülmüş ve zaman kaybına yol açtığı için iyi karşılanmamıştır. Mu'ammânm şiir olmadığı ve şiir zevkini taşımadığı İran edebiyatında da ifade edilmiştir.

Gerek Alî Şîr Nevâyî'nin gerekse Molla Câmî'nin Farsça mu'ammâ risaleleri, mu'ammâ türünün Farsça yazılmış önemli örneklerdendir. Alî Şîr Nevâyî'nin eseri, ilk örneklerden biri olması bakımından önemlidir. Molla Câmî'nin mu'ammâ risaleleri, bilhassa Anadolu sahasında büyük tesirler uyandırmıştır. Câmî'nin mu'ammâ risalesine yazılmış şerhlerin en önemlileri şu yazarlara aittir:

Edirneli İbrahim, Abdurrahman Şeref, Bedî'î, Râgıp-ı Âmidî, Mustafa Sürûrî, Salâhî-i Uşşâkî, Kınâlızâde Alî Efendi, Fethullah Ârifî, Lâmi'î, Muhyî-i Gülşenî, Tireli Mu'ammâyı, Nazîrâ-yi Gülşenî, Niyâzî-i Mısrî.

Ali Şîr Nevâyî, henüz ele geçmeyen Mu'ammâ Risalesi hakkında, Hamsetü'l-Mütehayyirîn adlı eserinde önemli bilgiler vermektedir. Bu bilgiler içerisinde Molla Câmî'nin eseriyle ilgili teferruat da dikkat çekicidir. Nevâyî'nin eserdeki bilgiler özetle şöyledir:

"Nevâyî birgün, zamanında çok moda olan mu'ammâ konusu üzerinde düşünüyormuş. Mevlânâ Şerefe'd-din 'Alî Yezdî'nin bu fende yazdığı eseri ve aynı konuda birçoklarının kaleme aldığı risaleleri hatırlamış. Mu'ammâ hakkında ortaya konulan birçok kurallarla terimler bu risalelerde iyi sıralanmadığı için, mu'ammâ fennine yeni başlayanlar, mu'ammânın şartlarını ve kurallarını iyice kavrayamıyorlarmış. Nevâyî bunları düşünürken Câmî ziyaretine gelmiş. Nevâyî düşüncelerini anlatmış. Câmî'yi memnun görünce, himmet etseniz de bu fende bir "muhtasar" kaleme alsanız, demiş. Câmî de "sen üzülme" diyerek iki üç günde manzum bir muhtasar kaleme alıp Nevâyî'ye vermiş, Fakat fazla kısaltıldığı için,

[16] Dr. Mansur Restgar-ı Fesai, Enva'ı Şi'r-i Farisi, Şiraz, s.341

eser acemilerin kolayca anlayamayacakları hale gelmiş. Nevâyî müsaade isteyerek daha kolay anlaşılacak bu risaleyi meydana getirmiştir. "[17]

Bu malumattan da anlaşılacağı üzere Nevâyî, Molla Câmî'nin eserini muhasar bulduğu için, bu fende biraz daha ayrıntılı bir eser kaleme alma düşüncesiyle Mu'ammâ Risâlesi'ni yazmıştır.

İran edebiyatında meşhur mu'ammâ yazarları şunlardır:

Şerefeddin Ali Yezdî(öl. 1454), Abdurrahman Câmî, Alâüddin-i Şâsî, Muhammed Mu'ammayı, Hâce Hafız Sa'd, Hâce Ebu'l Hasan, Şerif, Mir Hüseyin Mu'ammâyî, Seyfî, Buhari, Muhammed Ebu Sa'd, İbrahim-i Sagîrî, Mirza İbrahim-i Kacar, Kâzı Abulbereke-i Kandehârî, Hacı Ebu'l-Hasen-i Endücânî, Ümîdî-i Razı, Seyyid İsmail, Emîn-i Nasrâbâdî, Emîn-i Vekâri, Uğurlı Hân, Ehlî-i Şirâzt, Mirza Bakır, Bâkır-ı İsfahanı, Bakır-ı Herevî, Bâyezîd-i 'Arif, Monlâ Câmî, Monlâ Cemşîd, Cünûnî-i Buharı, Aka Huseyn-i Hânsârî, Mîr Huseyn-i Nîşâbûrî, Mir Huseyn-i Yezdî, Mir Hayder, Halîl-i Hillî, Zünûn-i Lâkim, Mirza Rahim, Rüşdî-i Rüstemdârî, Rüknî-i Nişâbûrî, Sa'd-i Buhari, Pir Süleymân-i İsfahani, Selimî-i Nişâbûrî, Seyfi-i Buhari, Şerefüddîn-i Rûmî, Şerefüddîn-i Yezdî, Monlâ Sâhib, Sun'ullah-ı Bâfikî, Tâhir-i Nasrâbâdî, Tûtî-i Semerkandî, Zahîrâ-yı Tefresî, Abbâskulı Hân, Abbâs Nâsıh, Mevlânâ Abdülhak; Abdülvehhâb-ı Sâbûnî, Abdülgafûr-i Yezdî, Seyyid Alâüddîn, Ali Asgar, Mîr Alî-i Hattat, Alî Şagâl, Alî-i Ker, Şeyh Alî Nakî-i Gümreh, Monlâ İnayet, Monlâ Feyzullah, Kâsım-ı Gâhî, Kâmî-i Bedahşî, Mevlânâ Muhteşem, Muhteşem-i Kâ'inî, Muhammed b. Alî-i Yundakî, Muhammed Bakır, Muhammed Hüseyn-i Mâzenderânî, Muhammed Hân-ı Dağıstânî, Mirza Muhammed Rızâ, Mevlânâ Muhammed Sa'îd, Muhammed Sâdık, Muhammed-i Müzehhib, Muhammed Nasrullâh-i Şirâzî, Mesîhâ-yı Fesai, Melik Şücâ, Monlâ Nisârî, Monlâ Nasîr, Nâsirâ-yi Kazvînî, Nâzım-i Herevî, Niyâzî-i Buhârî, Hâdî-i Rengrez, Monlâ Yakûb, Yûsuf-i Lârî vd.

Farsça Mu'ammâ Örnekleri: Husrev

Nâm-ı büt-i men eğer bi-hâhi Sîbîst nihâde ber ser-i serv

[17] Agâh Sırrı Levend, Neva'i'ye Atfedilen Bir Eser Mu'ammâyat-ı Esma-i Hüsna, s.180-181

(Benim sevgilimin adını sorarsan eğer, servi başına konmuş bir elmadır.)

Sîbîst, yirmi otuz demektir ki 20x30: 600 eder. Bu sayının ebcedde karşılığı "hı" harfidir, serv kelimesinin başına "hı" konunca Husrev olur.

Er-Rahmân

Nist dil mahrem hem ânra leb meğer

Harf-i ez nâmeş meded başed meğer

(Burada anahtar kelime "mahrem"dir. Nist'ten murad, Arapça karşılığı olan "lâ"dır. Kalb olursa "el" olur. Mahrem de kalbile "merham" olur. Bu kelimenin "lebi", mim harfidir. Nist, yani yok olsa "rahm" kalır, "ân" la birleşirse "Rahman" olup başına "el" (şemsî "er") getirilip "Er-Rahmân" ismi çıkar.)

2. Türk ve Âşık Edebiyatında Mu'ammâ

a. Türk Edebiyatında Mu'ammâ

Mu'ammâ, Türk edebiyatına İran edebiyatından geçmiştir. Edebiyatımızda başlangıçta. Allah'ın doksan dokuz ismi (esmâ-i hüsnâ) için yazılan mu'ammâlar, daha sonra, devlet büyükleri ve şairlerin yakınlarının isimleri için de yazılmıştır. İlk Türkçe mu'ammâ örneklerine XV. yüzyılda rastlanmaktadır. Mu'in bin Mustafa. Ali Şir Nevâî, Gaybî, Mu'ammâyî (Ali) bu türün ilk örneklerini vermişlerdir. Ancak Anadolu sahasında mu'ammâ türünün tekâmülü XVI. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu yüzyıldan itibaren, Fuzûlî, Adnî, Lâmi'î, Edirneli Emrî, (öl. 1577) Nâbî (öl. 1712), Neylî, Sabit. Kâmî, Kınalızâde Ali Efendi, Sürûrî, Sünbülzâde Vehbî, Münif, Salih Çelebi, Fıtnat Hanım, gibi şairler mu'ammâ yazmışlardır. Bunlardan Emrî'nin altı yüzü aşkın mu'ammâ yazdığı bilinmektedir. XVI. Yüzyıl şairlerinden ve Câmî-i Rûm olarak bilinen Lâmi'î (öl.l541), Mîr Hüseyin Nişaburî'nin "Esmâü'l-Hüsnâ" adlı

eserini şerhetmiştir. Aynı yüzyıl şairlerinden Sürûrî Mustafa Efendi (öl.l562) de Mîr Hüseynî'nin ve Molla Câmî'nin mu'ammâlarını şerhetmiştir.

Şu'arâ tezkirelerinde, mu'ammânın Osmanlı sahasındaki en önemli temsilcileri Mu'ammâyî Alî ve Emrî Çelebi hakkında geniş malumat verilmektedir. Emrî Çelebî'den önce bu türün İran şairlerinden etkilenerek ilk Türkçe örneklerini veren Mu'ammâyî'nin bu hususiyeti ve türün Anadolu sahasına girişi ile ilgili bilgileri Tezkireci Âşık Çelebi. Mu'ammâyî maddesinde şöyle belirtir:

"Merhum Sultan Selim, Acem'den her sanatın ve ekser-i hırfetin fâyıkların ve hazıkların sürgün itdükde mu'ammâyî Acem'ler dahi gelüp mu'ammâlar dimişler. Mu'ammâyî dahi henüz zuhur idüp Sultan Selim nâmına ve gayri isimlere mu'ammâ diyüp ithaf eyledikde, Rûm'dan Acem'lere muarız zuhur itdügin haz idüp üç yüz flori sıla ve yanınca nice iltifat ve ihsanı bile iderler. Hakka ki mu'ammâda ad eri idi; amma Emrî Çelebi zuhurundan sonra kimesne adın anmaz oldı"[18]

Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şu'arâ'sında mu'ammâ türünün gelişmesinde babası Ali Çelebi'nin öncülük ettiğini belirtirterek tür hakkında şu bilgileri vermektedir:

"Diyâr-ı Rûm'da evvelâ mîrâna mu'ammâ diyen ve tab'-ı mû-şikâf ile mu'ammâ-güşâ olan merhum Emri ile cenâb-ı vâlâ-kadridir. Hıdmet-i 'âlî-şânları buyururlar idi ki: "Edirne-i mahmiyyede üç şerefelü medresesinde Merhaba Efendi'de dânişmend iken Emri ile âşinâ olup müdâm câm-ı ma'arif ve kemâlâtı ıstıbâh ve ığtıbâk ve nev-'arûs-ı şi'r ü mu'ammâyı ekser zamanda ıztıcâ' vü i'tinâk üzre olup ârâm-zede-l infisâl ve Iftirâk olmazdı. Ol eyyamda bu merz ilbûm ya'nî diyâr-ı Rûm'da fenn-i mu'ammânun çendân nâmı ve ehl-i 'irfânun ol semte incizâb-ı tâmmı yoğ idi. (...) Âhir zurefâ-i A'cam'dan birinde risâle-i Mir Hüseyn-i Nişâbûrî haberin almış idük, istinsah içün alup mezbûrı Emri okur, ben yazar idüm. İki günde risaleyi itmam edüp mütâla'a ve istihracına meşgul olmış idük. Lâkin mezbûr Emrî, ol fenne mütemehhiz olmağla nâm-dâr olup halk içinde şöhret-şi'âr olmış idi."

[18] Tolasa, s.345; Filiz Kılıç, age. S. 429-430

Buradan da anlaşıldığı gibi, Emrî Çelebi (öl. 1577) türün en büyük temsilcisidir. Nitekim Âşık Çelebi, Emrî hakkında şu bilgileri vermektedir:

"Mu'ammâda hod ol nâmver ad çıkarmışdur ve tarihun envâ'ında hiçbir târihde dinilmedük târihler diyüp hadd-i i'câze varmışdur. Heman 'aybı budur ki bir perteve mazhar olup dest-res bulmadı ve bir sâhib-vücûdun 'ayn-ı 'inayetine olmadı. (...) Üstâdâne dakîk mu'ammâları vardur ki Mir Hüseyin görse bende-i halka be-gûşı olurdı ve Şerefü'd-dîn Yezdî şeref-i şemsde yazılmış ta'vîz gibi bâzû-bend-i sâ'id-i sa'âdet iderdi ki bunlardur:

Be-ism-i Beklâş

Mâh ü pervîn u güneş başın virür çünki sana

Her biri yoluna bir gevher nisâr ilse n 'ola

Be-ism-i Derviş:

Döndük ey gül yaş içinde oldı nâ-peydâ dirîğ

Heftümîn tâk-ı zümürrüd kubbe fîrûzî esâs

Be-ism-i Nûh:

Gelür görüp beni karşudan ol meh-i tâbân

Nikâb ile yüzini iteli can gibi pinhân

Yakmasını bülbüllerini ol gül-i gülzâr-ı dil

Bülbülün ceminden ayrugını yaksun muttasıl

Bir defa Edirne'ye Şemsi Mu'ammâyî dirler bir mu'ammâyî 'Acem gelüp Edirne bağçelerinün birinde yârân ile sohbet ve her güne 'işret ider iken Emrî Çelebi'ye vâfır gubâr yimek teklif ider ki hayran ide ve hayran ile mu'ammâdan bahs idüp anı sermende ve yaranı hande ide. Emrî bî-bâk u ferahnâk gubârdan görür. Ba'de zemân 'Acem bunun kör bengi olduğın görür. Kebâb yirken kebâb-ı bî-had hordem baridir ki ta'miye ile Emrî hâsıl olur. Emrînün gubârdan hatırına hergiz gubâr yerinmeyüp bedîheten beşaret nâmına bu mu'ammâyî 'ale'l-fevr nazm idüp okur.

Beşaret

Zârem zi-âh u nâle-i bisyâr muttasıl

Dârem zi-baht-ı hîş hemişe hırâş-ı dil

'Acem hâh-nâ-hâh kâ'il olur."[19]

b. Âşık Edebiyatında Mu'ammâ

Mu'ammâ Âşık edebiyatında da yaygın bir tür özelliği taşımaktadır. Ancak, Divan şiirinde sadece insan isimleri ile mu'ammâ yazıldığı halde, Âşık edebiyatında her şey hakkında mu'ammâ söylenmiştir. Halk şiirinde mu'ammâ söylemek ve mu'ammâ çözmek, saz şairleri arasında aynı zamanda bir imtihan vesilesi idi. Buna göre; "bir memlekete gelen saz şairlerinin o memleket şairlerine meydan okuma kabilinden mu'ammâ asmaları âdetti. Bu mu'ammâ asmak ve mu'ammâ indirmek birçok merasime tâbi idi. Şair, mu'ammâsını ve hall suretini günlerce evvel bir zarf içinde kahveciye teslim eder, o da çekmecesinde hıfzederdi.

Yalnız mu'ammâyı duvara asarlardı. İndirileceği gece asan şair bir gazelden sonra mu'ammâyı hall edenler olup olmadığını nazımla sorar, cevap almazsa kendisi yine nazımla hall ederdi. Eğer halledenler varsa aslı ile karşılaştırılır, nihayet teraküm eden saçılar müştereken taksim olunurdu. Eğer memleket şairleri tarafından

[19] Filiz Kılıç, age, s.158-159

hall edilmiş ise mu'ammâyı indirmek memleket içinde mühim bir hadise olarak karşılanırdı.(....) Mu'ammâların süratle halli zekâların derecesine tâbidir."[20]

"Âşık edebiyatında iki tür mu'ammâ (bağlama) görülmektedir. Bunlardan biri en az üç hâne (bent) tutarında olup, bir nesneyi anlatmak için tertip edilirler. Bunlar eskiden kahvehanelere asılır (askıya konur) ve "açılması" istenirdi. Böyle düzenlenmiş "askı bağlaması"na belli bir "ödül-öndül" konurdu. İkinci tur mu'ammâlar, âşıkların "karşı-beri" deyişmeleri sırasında, birbirlerine söyledikleri "bağlama-açma" biçimindekilerdir. Buna deyişmeli bağlama da denir.

Eskiden köy, kasaba ve şehirlerde âşıkların uğradığı han ve kahvehanelere asılan yeni bir mu'ammâ ile oraya yeni bir âşığın geldiği belli olurdu. Bu mu'ammânın, çözümü bir edebî hadise haline gelirdi. Mu'ammâyı asan âşık kahvede toplananlara önce bir gazel okur, sonra yine nazımla astığı mu'ammâyı çözenin bulunup bulunmadığını sorardı. Eğer çözen bulunmazsa kendisi nazımla mu'ammâyı dinleyiciler önünde çözerdi. Mu'ammâ çözülmüş ise daha önce güvenilir bir kişiye (kahveci, hancı vb. gibi) zarf içinde verilmiş olan çözüm ile karşılaştırılırdı. Bu arada toplanan bahşiş (saçı) bölüşülür, o gece karşılıklı şiirler okunur, eğlence yapılırdı. Asılan bir mu'ammânın çözülmesi o beldenin halkı için bir övünç kaynağı teşkil ederdi.

Âşık Edebiyatındaki mu'ammâ örnekleri, Divân edebiyatı mu'ammâ örneklerinden farklıdır. Bu mu'ammâ örnekleri daha ziyade Divân edebiyatındaki lûgazlara benzemektedir.

"Namaz namaz o namaz

Onu kimse kılamaz

Etten mescit, su kıble

Onu kimse bilemez"

[20] Ahmet Talat Onay, Türk Halk Şiirinde Şekil ve Nev'i, Haz: Prof Dr. Cemal Kurnaz, Akçağ Yay. Ank. 1996 s.379

Bu mu'ammâ, "Yunus Peygamberin balık tarafından yutuluşunu, balığın karnında beş vakit namaz kılışını"[21] gizlemektedir.

Mu'ammâ asmak ve çözmek, Âşıklar arasında aynı zamanda olgunluğu da ölçen bir imtihan konusudur. " Âşık Bulduk adında bir saz şâiri çırağına âşıklık desturu vermek için bir mu'ammâ söylüyor:

Ol nedir ki ustalardan ustadır

O1 nedir ki hastalardan hastadır

Ol nedir ki bağırsağı destedir

Âşık çocuk mu'ammâmı bil benim

Âşık Mahmut ustasına hemen sazıyle cevap veriyor:

"O böcüdür ustalardan ustadır.

O böcü ki hastalardan hastadır

Hem de onun bağırsağı destedir

Ustam ben bilirim sen öğren de gel"

Mu'ammânın cevabı **ipek böceğidir.** Haklı olarak Âşık Mahmut ustasından âşıklık desturunu alıyor."

19'uncu asırda yaşayan Silleli Merdanî mu'ammâ çözmekte usta bir saz şairiydi. Sille'ye gelen Hüzniya Baha'nın kendisine sorduğu;

---

[21] Feyzi Halıcı, Halk Edebiyatında Mu'amâ, I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II. C. Kültür Bkanlığı Yay. Ank. 1976, s.124

"Kudretullah şehrinin dürdanesi oğlunun karnında yatar annesi"

Mu'ammânın **ipekböceği** olduğunu bilmiş, ortaya konan mükâfatı almıştı."

Görülüyor ki Âşık edebiyatı'nda "mu'ammâ" kavramı daha farklı bir biçimde, lûgaz ve bilmece türlerine yakın bir özellik taşımaktadır.

3. Şu'arâ Tezkirelerinde Mu'ammâ Türü İle İlgili Değerlendirmeler

Edebiyat tenkidi ve değerlendirmesi niteliği taşıyan şu'arâ tezkireleri'nde mu'ammâ hakkında çeşitli yorumlar yer almaktadır. Bu yorumlarda, türün Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden, başarılı temsilcilerinden ve mu'ammâ çözümünde usta olarak tanınan şairlerden bahsedilmektedir.

Mu'ammâ ile ilgili en önemli bilgi ve değerlendirmelere, Ali Şîr Nevâyî'nin Mecâlisü'n-Nefâyis'inde rastlanır. Nevâyî, bu alanda eser vermiş biri olarak türün tarihî gelişimi ve mahiyeti hakkında ipuçları vermektedir. Bu eserde, mu'ammâ türünün Fars edebiyatında olduğu kadar, Çağatay edebiyatında da önemli bir mevkide bulunduğunu öğreniyoruz. Özellikle Nevâyî'nin mu'ammâ yazdığını belirttiği şairlerin bir kısmının Türk olması, türün Çağatay sahasındaki önemini ortaya koymaktadır. Nevâyî'nin eserinde mu'ammâyla ilgili tesbitleri şöyle sıralayabiliriz:

Nevâyî'nin tezkiresinde[22] yer alan şair ve yazarların ekseriyeti mu'ammâ yazmıştır. Mecâlisü'n-Nefâyis'de, **mu'ammâ yazdığı söylenen** ve mu'ammâ örnekleri verilen şairlerden bir kısmı şunlardır: Şeyh Kemâl Türbetî, Muhammed Mu'ammâyî, Mîr Argun, Nizâm, Âsafî, Seyyid Kutub Lekedeng, Halef, Sâlimî, Ebû Tâhir, Tâlib, Hasan Alî, Derviş 'Alî, Seyyid Esedullâh, Mîrek Hüseyin, Behlül, Üstâd Kul Muhammed, İnisî Hüseynî, Muhammed Alî, Hâce Abdullah Sadr, Fasîhüddîn, Mîr İbrahim,

[22] Ali Şir Nevayi, Mecalisü'n Nefayis, Hazırlayanlar: Hüseyin Ayan vd. Erzurum, 1995

Eserde, **mu'ammâ risalesi** yazdıkları belirtilen şairler şunlardır: Mevlânâ Şerefeddîn Alî Yezdî, Mevlânâ Burhâneddîn, Muhummed Bedahşî, Mîr Hüseyin Mu'ammâyî.

Nevâyî, Mevlânâ Burhaneddîn'in Bâbür Şah adına bir mu'ammâ risalesi yazdığını söyler: " (...) Bâbür Sultân atıga mu'ammâ risalesi bitidi. Cevâhirü'l-Esmâ'ga mevsûm bu mu 'ammâ kim Şah Bâbür hâsıl bolur."

Mu'ammâ üstadı Mîr Hüseyin Mu'ammâyî hakkında eserde yer alan şu ifadeler de dikkat çekicidir: "(...) Ve mu'ammâ fennining letafet ve nâzükligin ol yerge yitkürdi kim, andın ötmek mümkin irmes. Ve hükm kılsa bolur kim bu yolnı bend kıldı."

Nevâyî. Mu'ammâ üstadı olarak kabul edilen bir diğer şair Muhammed Mu'ammâyî hakkında da şunları söylemektedir: " Anı Heri ili Pîr-i Mu'ammâyî dirler irdi. Zarîf kişi irdi. Mîr Husrev'ning eş'âr u risalesin ve sâyir musannefâtın andın köprek kişi cem' kılmaydur irdi. Ol vakt mu'ammâ fennide zurefânıng üstadı irdi. "Yusuf" ismiga bu mu'ammâ anıngdur. (...) Kabri, Heri'dedür."

Mu'ammâya gönül vermiş bir diğer şair de Pehlevân Muhammed Ni'met-Âbâdî'dir: "Çün Pehlevân mecliside şi'r ü mu'ammâ ehli dâyim bar irdiler. Ol dagı mu'ammâga aşk peyda kıldı. Ve Pehlevân, ba'zı zurefâga sipariş kıldı. Az fur satda yahşıgına örgenip ayta başladı."

Nevâyî, mu'ammâyı ısrarla şiir kavramından ayrı tutmakta ve bunun ayrı bir alan olduğunu vurgulamaktadır:

"Şi'r ve mu'ammâga dağı mâyil irdi." (Hâce Fazlullâh Ebu'l-Leysî,)

"Şi'r ve mu'ammânı hem yahşi aytur." Hafız Celâleddin Mahmûd)

"Hem şi'rga hem mu'ammâga tab'ı yahşıdur." (Dost Muhammed,)

"Nazm u inşâ ve târîh ü mu'ammâ fünûnıda hem iştigâl körgüzür." (Hâce Hord)

Mu'ammâ, kendine özgü kuralları olan bir fendir:

"Ve mu'ammâ fennide hem mahareti bar irdi." (Mîr İmâd Meşhedî)

"Amma mu'ammâ fenniga kabiliyeti bar." (Abdü'l-Kahhâr)

Mu'ammâ yazmak bir **kabiliyet** ve **tabiat** işidir:

"Nazmlardın tab'ı mu'ammâga mülayim irdi." (Muhammed Âmulî)

"Sâyir şi'r esnâfıdın tab'ı mu'ammâga mâyildür." (Cemşîd)

"Mu'ammâga dagı tab'ı mülayim tüşüpdür." (Esîrü'd dîn; Alî)

"Hükm oldur kim ol kılgay tab'ı mu'ammâda mülayim tüşüptür." (Şâh Kulı Uygur)

"Ve zihni mu'ammâga yahşi barur." (Şâh Alî)

Mu'ammâ söylemek tabiriyle birlikte, mu'ammâ çöz mek anlamında da **"mu'ammâ açmak"** ifadesi kullanılır:

"Mu'ammâ aytur ve yahşi açar." (Sâhib)

"Mu'ammâ yahşi açar." (Fahreddîn,)

"Ve mu'ammâ fennide köp mülâyemet andın zahir bolur. Hem ayturıda ve hem açanda kim ulugrak ilge mahall-i ta'accübdür." (Şeyh-zâde Ensârî)

Nevâyî'nin eserinde, mu'ammâ hakkında verilen bilgiler arasında, mu'ammânın mensur da olabileceğini iddia eden Muhammed Nâmeni ile ilgili görüşler dikkat çekicidir. Nâmenî, mu'ammânın manzum olmayabileceğini iddia ettiği gibi, işaretle de mu'ammâ söylenebileceğini savunmuştur: Sözgelimi, ismi Sadr olan birine, "adın nedir?" diye sorduklarında, elini göğsüne (sadr) koysa, bu işaretle isminin "Sadr" olduğunu da belirtmiş olur.

Anadolu sahasında yazılmış tezkirelerde de konuyla ilgili önemli bilgi ve değerlendirmeler yer almaktadır. Anadolu sahasında yazılmış tezkirelerin ilki kabul edilen Sehî Tezkiresi'nde, Emrî hakkında:

"Hoşça ma'nîler fikr ider, hayli sözlere kadir ve mu'ammâ fenninde mahir yigitdür" denmektedir. Latîfî, Sehâbî-i Acem için: " Ve fenn-i mu'ammâdan dahi haberdârdur" değerlendirmesini yapmaktadır. Âşık Çelebi, Nevâlî maddesinde: "Ve şi'r ü mu'ammâya kuşiş itdi, nihayetine destres buldı." diyerek bir bakıma "şiir" ve "mu'ammâyı" biribirinden ayrı tutar. Bu tavırda, mu'ammânın şiirden ayrı tutulması ve bir bakıma bir hüner ve zekâ eseri olarak görülmesi etkilidir.

Tezkirelerde sadece mu'ammâ yazmak değil, aynı zamanda mu'ammâ çözme sanatı hakkında da bazı bilgiler verilmektedir. Latîfî'nin Harîrî ve Emrî, Âşık Çelebî'nin de Ali, Surûrî Çelebi ve Mu'ammâyî hakkında yaptığı değerlendirmeler bu yöndedir.

Latîfî, Harîrî için: "Müşkil mu'ammâların tarîk-i fethinde ve Tâzî ve Derî muglak ve gamız ebyât-ı muhayyelenin üslûb-ı istihracında kemâl-i mertebede mahareti ve ednâ te emmüllle lahza ve anda nice tarih ve mu'ammâ dimege kudreti vardur" diyerek mu'ammâ çözme konusundaki kabiliyetini anlatır. Latîfî, Emrî'nin hem "mu'ammâ söyleyen" ve hem de "mu'ammâ çözen" vasfını belirtmek için "mu'ammî ve mu'ammâ-güşâ" ifadelerini kullanır."

Âşık Çelebi de Surûrî maddesinde: "Gâh mu'ammâyîlerin müşkilleri anın halliyle güşâyiş bulurdı" diyerek Sürûrî'nin mu'ammâ çözme konusundaki başarısına işaret eder. Bilindiği gibi Surûrî, Kanunî Sultan Süleyman'ın büyük oğlu şehzâde Mustafa'nın hocasıdır. Mu'ammâ yazma ve mu'ammâ çözme konularında usta olan Surûrî, Mîr Hüseyin Mu'ammâyî ve Molla Câmî'nin mu'ammâlarını şerh etmiştir.

Künhü'l-Ahbâr yazarı Gelibolulu Âlî'nin, Emrî Çelebi hakkında verdiği bilgilerde ise, mu'ammâ türünün değerlendirilmesi yönünden da önemli bir bakış yakalamaktayız:

"Velâkin şânındaki kabiliyet ve mu'ammâ gibi bî-netîce ve bî-me'âl-fenne eyledügi müdâvemet devlet-i dünyeviyyeden mahrûmluğına ve kûşe-i bî-tûşe-i

kanâ'atla ma'sûmlığına bâ'is olmış gibi gelür." Ancak Âlî, Emrî'nin ünlü İran şairi Mîr Hüseyin'deh hiç de geri olmadığını ve hatta İran mu'ammâcılarından bile üstün olduğunu da söyler: '"Alâ külli hâl şâ'ir-i hayâl-engîz ve mu'ammâ-gûy-ı me'âl-âmiz olup ol fende rütbesi Mîr Hüseyin Mu'ammâyî rütbesine beraber ve ba'zılar kavlince belki ziyâde vü ber-terdür. Hikâyet olunur ki mu’ammâyî 'Acemlerden biri mezbûrla cem' olur ye kannâd ismi hâsıl olacak bir mu'ammâ fethinde imtihan kılur. Ve beyt-İ mu'ammâ:

(Ey gönül, eteğini ustalıkla döndürüp cilve yapmayı çok iyi beceren sevgilinin ayağı toprağına kandamlalarını dök.)

Nazmı olup müşarünileyh Emrî Çelebi bilâ-te'hîr hall-i remz-i sır itdükden mâ'adâ mezbür 'Aceme hitâb nice hitâb belki 'aynı-ı 'itâb idüp egerçi ki bu mu'ammâdan murâd hall-i 'akd ile küşâd bulan İsm-i kannâddur. Feammâ cereyân-ı âb ve mâsadak-ı lâzime-i tâb mucibince kubâd hâsıl olması muk tezâ-yı îcâddur didükte derdmend 'Acem hayran olur kalır. Ve tab'-ı Rûmiyândaki dikkat ü feraseti ta'accüb kılur. Ve lafz-ı pânun hâki elif olup hûndaki iki katrenün yanına varup rakam-ı mi'eden harf-i kâf tahsil olunduğını ve dâmâne dâb virilüp temenna kilkiyle büküldükde nâmâd olmağla suyı akup ya'nî mâ lafzı gidüp nâd bakıyyesiyle kanâd irâde oturmuşken ol nokta dahi katre mesabesinden olmağla ol dahi altına düşüp kubâd ismi ile mükemmel kılunduğını nakl ider yürür. Ve muhayyel ü muhterî ü murassa' u musanna' mu ammâları bî-şümâr ve zurefâ miyânında şöhre-i dâr u diyar olmağın anlardan îrâd olmayup bu şi'r-i dürer-bâr ve metali'-i bedâyi'-şi'ârla ihtisar olundı."

Şu'arâ tezkirelerinde bahsi geçen diğer mu'ammâ yazarlarından bazıları şunlardır:

Abdi, Adlî Bey, Ali Çelebi, Beyânî, Ebulhasan, Emrî, Fürûğî, İmâd, Kâtibi, Mu'ammâyî (Tireli), Nevâlî, Ni'metî, Râyî, Salâhî, Sarfi, Şemsî, Zihnî.

II. BÖLÜM

A. MU'AMMÂNIN TÜR VE ŞEKLİ

Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Fuzûlî, Bakî, Nefî gibi büyük şairlerin lûgaz ve mu'ammâ yazmadıklarını, ancak "Nâbî, Vehbî gibi ikinci derecede şairlerimizin bir hayli bilmecelerinin divanlarında görüldüğü"nü söyler. O'na göre, mu'ammâ "şarkın uğraştığı bir oyuncak"tır.[23] Zekâ ve maharet göstermeye dayalı bir uğraşı alanı olan mu'ammânın birçok usta şairin ilgisini çekmediği doğrudur. Ancak bu mu'ammânın basit bir tür olduğu anlamına gelmez. Esasen mu'ammânın şiir türleri arasında sayılması doğru değildir. Ancak tespit edebildiğimiz mu'ammâlar içinde, şiir vasfı taşıyan mu'ammâlar da bulunmaktadır.

Kemâl Edib, mu'ammânın Latin harf sistemi içinde diriltilmesinin artık mümkün olmadığını belirttikten sonra, onun edebiyat araştırmacıları açısından önemine değinmektedir: "...edebiyatımızın tarihî seyrini tedkik edenler için mu'ammâ tekniğini de kavramış olmak zarureti vardır. Bu zaruret, Fuzûlî gibi büyük bir şairimize taalluk ettiği zaman farz hâlini alır. Diğer taraftan Fuzûlî gibi üstâdların mu'ammâ yollu şiirleri hangi dilde yazılmış bulunursa bulunsun, metinde görüldüğü vechile şiir olarak da değer taşımaktadır. Sırf mu'ammâ oldukları için "san'at bakımından ehemmiyetsiz" sayılmaları doğru olmasa gerektir; kanaatimiz budur."[24]

Ancak türün ilk örneklerinden itibaren mu'ammânın bir oyun, bir bilmece olarak kabul edilmesi ve üstelik nazım ve nesir ayırt edilmeksizin her iki anlatım biçimiyle de yazılabilmesi de gösteriyor ki, mu'ammâ tür olarak şiir sayılmamaktadır. Bu konuda en önemli dayanağımız, Ali Şîr Nevâyî'nin Mecâlisü'n Nefâyis adlı eseridir. Nevâyî, bu eserinin muhtelif yerlerinde, mu'ammâyı şiirden ayrı tutarak zikretmektedir:

"Şi'r ve mu'ammâga dağı mâyil irdi."

---

[23] "Şarkta da bu oyuncakla hayli tevaggul edilmiştir." (Tarlan, age. S.9)

[24] Kemal Edip age. S. 74-75. Kemal Edip, bu makalesinde "mu'ammâcılar ve mu'ammâcılık" adlı bir eser hazırlamakta olduğunu söylemişse de şimdiye kadar böyle bir esere rastlanmamışıtr.

"Çün Pehlevân mecliside şi'r ü mu'ammâ ehli dâyim bar irdiler."

"Şi'r ve mu'ammânı hem yahşi aytur."[25]

Kendisi de mu'ammâ risalesi yazan Nevâyî'nin sık sık "mu'ammâ fenni" ifadesini de kullanması, bu türün şiirden ayrı olarak telakki edildiğini göstermektedir.

a.Türün Özellikleri

Mu'ammâ, çözümü itibariyle ya doğrudan bir isme delâlet eder veya mu'ammâda verilen ipuçlarıyla ortaya çıkarılan harfler bir araya getirilmek suretiyle bir isim ortaya çıkarılır. Bir beyitte tek bir isim bulunabileceği gibi, birden fazla isim de yer alabilir. Sözgelimi Nâbî'nin "Be-ism-i Nâbî vü Emnî"[26] başlıklı mu'ammâsı bu tür mu'ammâya örnektir. Mu'ammâda gizlenen isim, genellikle ikinci mısrada bulunur. Mu'ammâlar manzum tertip edileceği gibi mensur da tertip edilebilirler. Nâbî'nin '"Ayn" harfini anlattığı uzunca bir mensur mu'ammâsı bulunmaktadır.[27] Mehmed Şefik'in. Edirne Vak'asını mu'ammâ yoluyla anlattığı eseri "Şefik-nâme"[28] de türün önemli örneklerindendir.

Bazı şairler, dehâlarını diğer türlerde olduğu gibi, mu 'ammâda da mübalağalı bir şekilde ortaya koymaya çalışmışlardır. Sözgelimi, "1610'da vefat eden ve Feyzî mahlasını kullanan Dursun-zâde Feyzî Abdullah Efendi:

Derdüme derman olurdı olsa ger ey serv-kad

Derde gayet derde gayet derde gayet derde had

---

[25] Ali Şir Nevayi, Mecalisü'n Nefayis, s.27,53,71
[26] Dr. Ali Fuat Bilkan, Nabi Divanı, MEB. Yay. İst. 1997, c. II, s.1274
[27] Nabi Divanı, Süleymaniye Ktb. Hamidiye Bl. K. 1118, vr. 306a-311a
[28] Mehmet Şefik Masraf-zade, Şefikname, İst. 1282; Abdullah Mehmed b. Ahmed, Şefikname Şerhi, İst. 1288; Mahmud Celaleddin, Raczatü'l-Kâmilin, Şerh-i Şefikname, İst. 1290

şeklinde bir mu'ammâ beyti yazmış ve bu beyitten yüz isim çıkarmıştır ki bunu izah için de "Gül-i Sad-Berg" isimli bir risale yazmıştır."[29]

b. Mua'mmâ ve Lûgaz

Mu'ammâ ile lûgaz arasında şekil ve muhtevada olduğu gibi, çözüm yollarında da farklar vardır. Mu'ammâlarda Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden biri veya insan ismi esas alınırken lûgazlar hemen her şey hakkında düzenlenir. Bunu şöyle de ifade etmek mümkündür: Mu'ammâda bir şeyin (daha ziyade şahsın) ismi, lûgazda ise zâtı, o şeyin kendisi kastedilir. Lûgazların mu'ammâdan en önemli farkı, lûgazların çözümünü kolaylaştıracak ipuçlarının anlatımda yer almasıdır. Lûgazlar genellikle **"nedür ol"** veya "**ol nedür"** gibi ifadelerle başlarlar. Lûgaz, bir bakıma bir cismin çeşitli benzetmelerle tarifidir. Mu'ammalarda sorulan isim şiirin başında yer aldığı halde, lûgazlarda bu isim veya nesne gizli tutulur. Mu'ammâların hemen hemen hepsi manzum olarak yazılmışlardır. Edebiyatımızda pek az mensur mu'ammâ mevcuttur. Ancak lûgazlar mensur olarak da yazılmıştır.

LÛGAZ ÖRNEKLERİ:

Ol nedir hercai bir simîn-beden

Mahv olur ellerle ülfet etmeden

(Sabun)

O nedir kim sim-sima bir nigâr
Nurdan başında anın tacı var

(Balmumu)

29 Doç. Dr. Mehmet Arslan, "Divan Edebiyatında Mu'ammâ Geleneği ve Feyzi'nin Gül-i Sad-Berg Adlı Mu'ammâ Risalesi", Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas 1998, s. 23-66

Bir acayip nesne gördüm bir karışça boyu var

Hem inekden hem öküzden hem balıkdan soyu var

Etrafına sed çekilmiş ortasında mûyu var

Kendi kendin yir bitirir bir fenacık huyu var

(Mum)

Ol nedir kim çâbük ü çâlâk ü cüst
Gecede ağyar olur gündüzde dost
Gece ol rakkas olur ben çengiyim
Gündüz ol mahmur olur ben bengiyim

(Pire)

c. Mu'ammânın Nazım Şekli

Mu'ammâlar umumiyetle tek beyit halindedir. Bu beyitler matla' şeklinde olup musarradır, yani mısralar biribiriyle kafiyelidir. Mesnevi tipinde kafiyeli musarra beyitler veya kafiyesiz müfretler halindeki mu'ammâ örneklerine de rastlanır. Çok az da olsa gazel ve kıt'a nazım şeklinde yazılmış mu'ammâ lar da vardır. Mu'ammânın manzum olabileceği yolundaki görüşlerin aksine, mensur mu'ammalar da yazılmıştır. Hüseyin Mu'ammayî, Mu'ammâ Risâlesi'nde, "mu'ammânın nesirle de yazılabileceğini"[30] belirtmektedir.

Lâmiî Çelebi de Mir'atü'I-Esmâ adlı tercüme eserinde mu'ammânın mensur olabileceğini yazarak "Sultan Selim" adına yazılan şu örneği verir: "Evc-i asmandan ve hazîz-i ik bâlden vech-i tavaf ile gündüzle güneş kapında baş urup ilâ ahiri'z-

[30] Muhammed Hüseyin, Risale-i Mu'ammâ, Nuruosmaniye Ktb. No: 4259, vr 2a

zamân dergâhına derbân olsun ve sa'adet ve letafet yüzünden yümn-i devletinde mâlı ü encüm istikâmet hâsıl eyleyüp geceler sarayına pâsbân olsun."[31]

Ali Şîr Nevâyî, Mecâlisü'n-Nefâyis'inde Muhammed Nâmenî'yi tanıtırken, mu'ammânın şekil özelliklerinin henüz XV. yüzyılda tartışıldığına dair şu bilgileri vermektedir:

"Nazmlardın mu'ammâ fennide köprek şürû'ı bar. Bu fen ustâdları ittifak bile mu'ammâ ta'rîfin mundak kılıpdurlar kim, mevzun kelâmdur kim işaret ve îmâ bile andın at hâsıl bolur. Ve ol diptür kim, mevzun kelâm kaydı ta'rîfde hacet imes! Ve işaret bile hem imesdür. Ve misâl mum dipdür kim birevning atı "Sadr"dur. Yene birev sorsa kim "Atıng nidür, ayıt !" Ol ilig köksige koysa, delâlet anga kılur kim atı "Sadr" bolgay! Ve birev bir mahzen bir yere defn kıldı. Ve üstide bir zengî ser-nigûn astı. Dakîk-tab' nigûn zengdin "kenz" vücûdın tahkîk kılur, kira hiç kaydısa, ni kelâmnıng dahli bar ve ni nazmnıng! Amma fen danaları bu tahayyülin beng hayâlâtıga hami kılurlar. Rûh atığa bu mu'ammâ anıngdur kim:

Farsça: Meyhane, cennetin hurilerinden ma'mur oldu! Birkaç defa dön ve huri yönüne göz at! "[32]

Gazel nazım şekliyle yazılmış bir mu'ammâ örneği:

Gelibolulu Alî, Künhü'l-Ahbâr'ında Mollâ 'Arif hakkında şöyle demektedir: "Ve bir gazel dimişdür ki her beyti hem izhâr-ı muzmer ve hem Süleyman ismine mu'ammâ-yı rengîndür ki ol gazel budur:

Min nazmihi:

Bir mu'ammâ durur iki kaşun

Ki çıkar andan ismi nakkâşun

---

[31] Mir'atü'l-Esma, vr 117a, Mensur Mu'ammâ bölümündeki 'Ayn Mu'ammâsı ve Şefikname türün en önemli örneklerindendir.

[32] Mecalisü'n Nefayis, s.142

Aşırı sardı (?) ruh-ı yâre

Meğer ey zülf ikidür başun

Ay efendüm hilâle kim dir kim

Gözün üstünde var diye kaşun

Seni çok yaşlu anların ey göz

Merdüm içinde saklama yaşun

Ta'n idüp alma ağzına camı

Ki degüldür senün ayakdaşun

Nûr-ı hûrşîde hîç irür mi zeval

Dîdesi görmez ise huffâşun

Götürelden tabanını Mecnûn

Gelmedi 'Ârifâ ayakdaşun

Mu'ammâlarda sorulan isim şiirin başlığı olarak yazılır. Böylece okuyucuya Önemli bir ipucu verilmiş olur. Bu isim genellikle "Be-İsm-i " veya "Be-nâm-ı " (…'nın adına) ibaresiyle yazılır.

Aruzun hemen hemen her vezniyle yazılabilen mu'ammâların genellikle ikinci mısraları çözüm için gerekli ipucunu taşır. Bu tür mu'ammâlarda ilk mısralar, "Nâbiyâ anla bu mu 'ammâyı" mısraında olduğu gibi, daha ziyade beytin veya şiirin bir mu'ammâ olduğunu işaret ederler. Mu'ammâ beyitlerinde genellikle bir isim gizlenmekle beraber, birden fazla ismin bir beyitte gizlendiği mu'ammâlar da vardır.

Mu'ammâlar, divân tertibinde sonlarda yer alan "Mu'ammeyât" bölümünde yer alır.

III. BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA MU'AMMÂ YAZAN ŞAİRLER

Türk edebiyatında en çok mu'ammâ yazan şair, Edirneli Emri Çelebi'dir. Emrî'nin 600'ü aşkın mu'ammâ söylediği bilinmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, mu'ammâ nazım türüne ait örnekler, Çağatay ve Azerî Türkçesi sahasında XV. yüzyıldan itibaren görülmeye başlamıştır. Anadolu sahasında mu'ammâ türünün ilk Önemli örnekleri XVI. yüzyıldan itibaren verilmiştir. Şimdi Türk edebiyatında kronolojik olarak mu'ammâ yazan şairleri ve mu'ammâ sayılarını inceleyelim.[33]

XV. yüzyılda, **Muin b. Mustafa** (XV. yy.): Mu'ammâ yazdığı kaynaklarda yer almaktadır. **Adnî, Mahmud Paşa (öl. 1474): Adnî'nin** mu'ammâ türünde mahir olduğu kaynaklarda zikredilmektedir. **Cem Sultan** (1459-1495): Cem Sultan Divânı'nda **41 mu'ammâ** vardır. **Alî Şîr Nevâî** (1441-1501): Farsça Divân: 498 + Farsça Risale: 96: Toplam: **594** mu'ammâ. **Şibân Hân** (1451-1510): **44** mu'ammâsı vardır.

XVI. yüzyılda, **Bâbür Hân** (1483-1330): 53 mu'ammâsı mevcuttur. **Lâmi'î Çelebi** (1472-1532) 6 mu'ammâsı vardır. **Abdî** (öl. 1554): Mu'ammâ yazdığı söylendiği halde, elimizde mu'ammâ örnekleri yoktur. **Salih Çelebi** (1493-1565): Kaynaklarda mu'ammâ yazdığı belirtilmektedir. **Fuzûlî** (öl.1566): 236 Farsça ve 40 Türkçe mu'ammâ yazdığı bilinmektedir. Toplam **276** mu'ammâsı mevcuttur. **Edirneli Emrî** (öl. 1575): Türk Edebiyatı'nda en fazla Türkçe mu'ammâ yazan Edirneli Emrî'nin toplam **621** mu'ammâsı mevcuttur. **Kınalızâde Ali Çelebi** (1510-1579): Tezkirelerde mu'ammâ türünün Anadolu'daki ilk temsilcisi gösterilmektedir. 32 mu'ammâsı vardır. **Bakî** (1526-1600) 2 mu'ammâsı bulunmaktadır. **Gelibolulu**

---

[33] Birçok kaynakta mu'ammâ ile lûgaz karıştırıldığı için, mu'ammâ yadığı söylenen bazı şairlerin divanlarında sadece lûgazler bulunmaktadır. Bu bakımdan mu'ammâ yazdıkları kaynaklarda kayıtlı olduğu halde mu'ammâ örneklerine rastlanmayan şairlerin isimleri de yukarıdaki listeye alınmıştır. Burada verilen sayılar, şairlerin tenkildi metni neşredilmiş divanları veya en sağlam divan yazmaları dikkate alınmak suretiyle yazılmıştır.

Ali (1541-1600): 7 mu'ammâ yazmıştır. **Mu'ammâyî Alî** (XVI. yy.): **3** mu'ammâsı tesbit edilmiştir.

XVII. yüzyılda, **Hâşimî** (öl. 1630): Divânı'nda 41 mu'ammâ bulunmaktadır. **Gaybî** (16157-1663?): Kaynaklarda mu'ammâ yazdığı belirtilmektildiği halde mu'ammâlarına rastlanmamıştır. **Nedîm-i Kadîm** (öl. 1670): 2 mu'ammâsı bilinmektedir. **Konyalı Nâlî** (öl. 1674): **132** mu'ammâsı vardır. **Kâmî** (Öl.1692): Mu'ammâ yazdığı söylenmektedir. **Nâbî** (1642-1712): Nâbî Divânı'nda toplam 186 mu'ammâ bulunmaktadır.

XVIII. yüzyılda, **Nahîfî** (öl. 1738): Divânında 3 mu'ammâ vardır. **Münif Mustafa Efendi** (öl. 1742): Mu'ammâ yazdığı kaynaklarda belirtilmektedir. **Hamî-i Âmidî** (1679-1747): 4 mu'ammâsı mevcuttur. **Neylî** (1673-1748): Kaynaklarda mu'ammâ yazdığı geçmektedir. **Şeyhülislâm Es'âd** (1685-1753): 25 mu'ammâsı mevcuttur. **Akkovalı-zâde Hâtem** (öl. 1754): **11** mu'ammâsı vardır. **Haşmet** (öl. 1768): **12** mu'ammâsı vardır. **Fıtnat Hanım** (öl. 1780): Toplam 36 mu'ammâsı mevcuttur. **Sünbülzâde Vehbî (öl.** 1809): **32** mu'ammâsı mevcuttur.

XIX. yüzyılda, **Aynî** (1766-1837): 2 mu'ammâsı mevcuttur. **Nâmık Kemâl** (1840-1888): 1 mu'ammâsı vardır.

IV. BÖLÜM

ŞERḤ-İ ELĠAZ Ü MU’AMMEYÂT

(TRANSKRİPSİYONLU METİN)

Şeb ki zi-ḥasret rū-yı [silik]

Sūẖte-ẖāver [silik]

[2-a] (1) BE-NĀM-I SULṬĀN MUḤAMMED ḪĀN

(2) Cāvidānī salṭanat ḳadüñe lāyıḳ cāmedir

Mekrümet tācın bi-ḥamdi'llāh ki saña virdi Ḥaḳ[34]

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı salṭanat ki cāvīd oldı yaᶜnī ḥarf-i (4) āḫir olmaya sulṭan olur ve müşebbehün bih ḳāmet kim elifdir (5) menḳūşun minh aña cāme ola. Yaᶜnī ḳableye sulṭān olur (6) ve lafẓ-ı mekrümetiñ tācı ki mīm'dir, bi-ḥamdi yaᶜnī ḥamdiyle ola (7) Muḥammed olur, pes mecmūᶜ SULṬĀN MUḤAMMED olur.

(8) SULṬĀN MUḤAMMED

(9) Mihr ü meh anuñiçün ḳıldı ṭaleb ḳapuña kim

Cem bigi aradayuz sevredür der-gehüñe.[35]

[2-b] (1) Tevcīh: Raḳam-ı mihr taḳvīmde sīn ve murād-ı meh'den otuz (2) dur. Lām-ı mektūbīdür ve lafẓı anuñiçün ve ṭaleb-i (3) şiᶜr maᶜnāsına göre müfred ammā muᶜammī maᶜnāsına naẓar mürekkebdür. (4) Yaᶜnī ṭı lafẓ-ı leb ola. Ān lafẓına. Pes mecmūᶜ-ı ḥurūf (5) sīn ve lam ve ṭı ve ān ki mürekkeb ola, sulṭān olur (6) ve lafẓ-ı Cem bigi ḥam olur ve ḥam ki yüz süre yaᶜnī ol (7) mihr ki yüzi mīm'dür, der-i dergāha ki der-i lafẓ-ı ḥam ki irāde oldı, MUḤAMMED olur. Pes mecmūᶜından ism-i maḳṣūd oldı.

(9) SULṬĀN MUḤAMMED

(10) Çerḫ-ı aṭlas kūşe-i eyvānuñı görse ḫacil

Meh yüz urmaġa der-i der-gāhuña muḥtācdur.[36]

---

[34] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[35] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[36] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(11) Tevcīh: Lafẓ-ı aṭlasuñ çerḫ-ı sulṭā kūşe-i eyvān (12) ki nūn'dur, gördi sulṭān oldı. Meh yüzi ki (12) mīm'dür, der-i der-gāha ve deryūz ursa med olur ve lafẓ-ı [3-a] (1) muḥtāc ki maᶜnā-yı şiᶜrīde müfreddür, muᶜammāyīde mürekkeb (2) irāde olundı. Lafẓ-ı "muḥ", tāc-ı meddür, MUḤAMMED olur.

(4) SULṬĀN MUḤAMMED

(5) Çü şānuñda bulundı luṭf-ı bī-ḥad

Senüñçün maḥmidet olur müʾebbed.[37]

(6) Tevcīh: Budur ki çü lafẓ-ı teşbīh içündür, yaᶜnī sān-i (7) lafẓında luṭf-ı lafẓ ki bī-ḥaddür ola, sulṭān olur (8) ve lafẓ-ı maḥmidet ki müʾebbed ola yaᶜnī āḫir olmaya, Muḥammed olur. (9) Pes, mecmūᶜından SULṬĀN MUḤAMMED olur.

(10) MUḤAMMED ḪĀN

(11) Cem göñül virdiğiñe medḥuñ olalı bilmedüm dil

Cān bigi medḥ-i feraḥ-baḫşuñ aña virdi ṣafā.[38]

(12) Tevcīh: Budur ki lafẓ-ı medḥ ki bī-dil ola, "Muḥ" olur (13) ve hem-dem ki maᶜnā-yı şiᶜriyyeye naẓar müfreddür, maᶜnā-yı muᶜammāyīye göre [3-b] (1) mürekkeb irāde olundı yaᶜnī lafẓ-ı medḥ bī-dil oldı (2) ve hem dāḫī dem-i maḳlūbe muḳārin oldı, MUḤAMMED hāsıl oldı (3) ve lafẓ-ı cān bigi ḫān olur. Pes ism-i maḳṣūd oldı.

---

[37] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[38] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(4) MUḤAMMED

(5) Dōst bī-ḥad ḳalbe cefāları āh

Eyledi bini ġamla dem-beste.[39]

(6) Tevcīh: Budur ki lafż-ı cefālardan murād miḥandür bi-ḥükmi' (7) t-terādüf ḳaçan ki bī-ḥadd ḳılındı "muḥ" oldı ve lafż-ı dem (8) ki beste ola yaᶜnī birbirisine mutteṣıl ola, med olur. Zīrā (9) eger mīm dāl'ı üzerine muḳaddem olmasa muttaṣıl olmaḳ mutaṣavvur degüldür.

(10) MUḤAMMED

(11) Dehān ü zülfüñüñ muḥtācıdur cān

Ḫadeng-i ġamzeñüñ āmācıdur dil.[40]

(12) Tevcīh: Dehān u zülfden murād mīm ve dāl-i mektubīdür (13) dür. Ḳaçan ki lafż-ı muḥ anlara tāc oldı, MUḤAMMED oldı.

[4-a] (1) ᶜALĪ

(2) Laᶜli lebüñe ideli teşbīh utanub

Yoḳdur yolı kim seng-i siyehden çıḳa ṭaşra.[41]

(3) Tevcīh: Lafż-ı laᶜlīnüñ yüzi ki lām'dur, olmadı, ᶜALĪ oldı.

---

[39] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*

[40] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[41] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*

(4) NŪYĀN

(5) Tīr-i ġamzeñ isteriken der-be-der

Her ṭarafdan ḳaşlaruñ yā gösterür.[42]

(6) Tevcīh: Budur ki der-geh-i bāder oldı, dörder olur (7) ve her ṭarafdan ki lafż-ı yā'dur, deryā oldı. Yā, elif raḳam-ı taḳvīmde (8) ᶜalāmet-i māhīdür ki murād andan Nūn'dur. Pes, evvelki yā'dan (9) Nūn irāde olundı. Pes ḥāṣıl-ı Nūn'dur, deryā oldı (10) ve der-i evvelden żarfiyyet irāde olundı. Pes, nūndur, deryā (11) deryādan Nūn dimek olur ve deryā lafżında ki Nūn-ı ūlādur (12) Nūn yā olur ve der-i s̱ānī ki şimdi evvel vāḳıᶜ olmuşdur, żarfiyyet (13) irāde olunur. Pesdür Nūn, ye Nūn'da yād imek olur **[4-b]** (1) olur. Pes lafż-ı Nūn'da ki ye ola, NŪYĀN olur.

(2) NŪYĀN

(3) Ḳaşuñda şekl-i yā görüb göñül der

Dirīġā tīrine be-nūn nişāne.[43]

(4) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş ki nūn-ı mektūbīdür, ism irāde (5) olunur ki nūn-ı melfūżīdür ve şekl-i yā ki anda göründi, NŪYĀN oldı.

(6) ᶜĀṢIM

(7) Ḫarāb oldıġın isterseñ bu ᶜālem iy şeh-i ᶜālem

Götürgil burḳaᶜ-ı zülfüñ görünsün çeşm-i fenānuñ.[44]

---

[42] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[43] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[44] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

(8) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki lām-ı mektūbīdür, lafż-ı ᶜālemden (9) getürdüñ ve müşebbehün bih çeşm ki Ṣe'dur, göründi ᶜĀṢIM oldı.

(10) HĀŞİM

(11) Levḥ-i dilde naḳş olaldan resm-i ᶜışḳuñ dāyimā

Ey perī-peyker rehādur her belādan cān u dil.[45]

(12) Tevcīh: Lafż-ı resm ki naḳş ola, reşm olur ve lafż-ı (13) rehā ki maᶜnā-yı beytinde müfred idi, Muᶜammāyīde mürekkeb ḳaṣd olundı. [5-a] (1) Pes reşm'iñ rā'sı ki hā oldı, HĀŞİM oldı.

(2) KEMĀL

(3) Muḥāldür baña seng-i cüdālıġuñ zīrā

Ki dilden ᶜışḳuñ odı yanduġınca muḥkem olur.[46]

(4) Tevcīh: Lafż-ı muḥkem ki maᶜnā-yı müfred idi, maᶜnā-yı muᶜammāyīde (5) mürekkeb irāde olundı. Pes bu üslūb üzre ve ḳatıñ (6) lafż-ı muḥāl'de muḥ lafż-ı kem oldı, KEMĀL oldı.

(7) İSḤĀḲ

(8) Ḳaşı kemān göñül cemᶜ ḳıldı kim ura tīr

Tecāvüz eyle göñülden leb-i ḥabīb-i dile.[47]

---

[45] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[46] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

(9) Tevcīh: Kemān Luġat-i ᶜArab'da ḳavs'dür ve katına göñül olsa (10) yaᶜnī ḳalb olsa sūḳ olur. Cemᶜ ki ḳılındı, esvāḳ olur (11) ve lafż-ı esvāḳuñ göñlünden ki vāv'dur, tecāvüz eyleyib, (12) leb-i ḥabīb ki "ḥ"dur, delindi İSḤĀḲ oldı.

(13) BİLĀL

[5-b] (1) Belā zülfüñle dil her dem çeker ey meh-liḳā bir dem

Nola raḥm eyleyüb anı rehā ḳılsañ belālardan.[48]

(2) Tevcīh: Lafż-ı belā, müşebbehün bih zülfle ki "l" oldı, BİLĀL oldı.

(3) MURĀD

(4) Ḳaşuñ kemānunı çekmekde ḳılmaduñ taḳṣīr

Ḫadeng-i ġamzeñ anuñiçün cigerde eglenmez.[49]

(5) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş, rā-yı mektūbīdür. İsm irāde olunur ki (6) rā, melfūżīdür. Lafż çekmekde ki Luġat-i ᶜArabī'de medd'dür. Taḳṣīr olundı, MURĀD oldı.

(7) SÜLEYMĀN

(8) Şu resme mihr ki eyler arzū dil

Ki ānsız olamaz bir laḥża ḫurrem.[50]

---

[47] *Mefāᶜīlün Feᶜilātün Mefāᶜīlün Feᶜilün*
[48] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*
[49] *Mefāᶜīlün Feᶜilātün Mefāᶜīlün Feᶜilün*
[50] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(9) Tevcīh: Mihr ẕikr itdi, murād fenn-i dildi ki şemsdür. (10) Ve şemsüñ ᶜalāmeti "s"dür ve ārzū Luġat-i ᶜArabī'de meyl'dür. Dil (11) ki oldı, līm oldı ve lafż-ı ān'sız ki oldı, SÜLEYMĀN oldı.

(12) SELMĀN

(13) Lām oldı ḳadem girelden iy dōst

Şol zülf ü dehān ü ḳaddi sende.[51]

[6-a] (1) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki "lam"dur ve müşebbehün bih dehān ki (2) femm'dür ve müşebbehün bih ḳadd ki "ā"dur ve lafż-ı sīn'de ki görünildi, SELMĀN oldı.

(3) SÜHRĀB

(4) Mihr ki her dem ulaşsa āb-ı çeşmile müdām

ᶜĀlemüñ eṭrāfını başdan başa deryā ḳılur.[52]

(5) Tevcīh: Mihr ki ẕikr itdi, murād fenn-i dildi ki şemsdür (6) ve ᶜalāmeti "sīn"dür. Pes lafż-ı her ki lafż-ı āb'la ulaşdı, SÜHRĀB oldı.

(7) SAᶜĪD

(8) Bu siyeh baḫtum elinden bulmaġa iy cān ḫalāṣ

Göñlümüñ saᶜyi budur kim zülfüñe ola esīr.[53]

---

[51] *Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün*

[52] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(9) Tevcīh: Lafż-ı saᶜy müşebbehün bih zülf ki "dāl"dür, Esīr oldı, SAᶜĪD oldı.

(10) DĀVŪD

(11) Uṣandı göñül müsāferetden

Zülfinüñ içinde dutdı ḫāne.[54]

(12) Tevcīh: İki zülf ẕikr itdi müşebbehün bih'lerin deldi, (13) iki dāl-i mektūbīleridür ve lafż-ı ḫānene Türkī'de evdür. İçlerinde dutuldı, DĀVŪD oldı.

[6-b] (1) ŞEREF

(2) Şükür bī-dil idüb zülfüñ ucına

Giriftār eyledüñ ben mübtelāyı.[55]

(3) Lafż-ı şükr bī dil oldı şerr ḳaldı (4) zülfüñ ucına ki "f"dür, giriftār oldı, ŞEREF oldı.

(5) ᶜALĪ

(6) Żulmet-i zülfini- dil ḳılurdı tā ebed

Ger delīl olmasadı aña āḫir rū-yı yār.[56]

(7) Tevcīh: Zülfini diyüb iki müşebbehün bih'lerin ḳaṣd itdi (8) ki iki lām-ı mektūblardur ve lām-ı evvelīden ᶜadedi irāde olundı (9) ki ḥisāb-ı cümlede "s"dür,

---

[53] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[54] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[55] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[56] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

heftāddur ve heftād "ᶜayn"dur ve s̠ābitden yine (10) "l" irāde olundı ve rūy-ı lafż-ı yār ki "ye"dür, delīl oldı, ᶜALĪ oldı.

(11) ḤASAN

(12) ᶜAks-i ser-i zülfüñi senüñ āh

Gördükce göñül olur muḳayyad.[57]

(13) Tevcīh: Ser-i zülf-i zā'dur ve "zī" ḥisāb-i cümelde yedi'dür [7-a] (1) ve yedi'nüñ ᶜaks-i ruḳūmda sekizdür. Sekiz "ḥ"dur ve katı ki lafż-ı sīn oldı, ḤASAN oldı.

(2) ḤÜSEYN

(3) Gözüm bī-ḥadd gibidür ḳaṭre-i eşk

Görinelden berü şol iki ebrū.[58]

(4) Tevcīh: Göz Luġat-i Fārisī'de çeşm'dür. Bī-ḥadd ki ḳaldı, (5) çeş oldı ve ḳaṭre nuḳaṭdan ᶜibāretdür, dökdi Ḥüs (6) ḳaldı ve iki ebrūdan müşebbehün bih'leri murāddur ki "y"dendür, görinüldi ḤÜSEYN oldı.

(7) H̱ĀLİD

(8) H̱ālüñle zülfüñi bir arada gören didi

Hindū durur kemendile cānlar şikār ider.[59]

---

[57] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[58] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(9) Tevcīh: Lafż-ı ḫālī müşebbehün bih zülfle ki "d"dür. Bir arada göründi ḪĀLİD oldı.

(10) ṬĀHİR

(11) Didüm adıñ nedür tebessüm idüb

Didi bir noḳṭayıla żāhir olur.[60]

(12) Tevcīh: Hīç bir ism yoḳdur ki bir noḳṭayla lafż (13) żāhir ola illā meger ki żāhir. Pes bir dāḫī ŻĀHİR olur.

[7-b] (1) MANṢŪR

(2) Deminüñ fikrile bir ẕerre ṣanurdum ṣanemā

Āḫirü'l-emr ᶜayān oldı ki bir noḳṭada yaḳ.[61]

(3) Tevcīh: Müşebbehün bih dehān ki "mīm"dür, fikrle ki Luġat-i (4) ᶜArabīsi taṣavvur oldı, mutaṣavvur oldı, bir noḳṭa ki olmadı, MANṢŪR oldı.

(5) SİNĀN

(6) Baña yetmez mi ġamuñ odına yanmaḳ dem-be-dem

Sende bī-ḥad nāz ḳılma iy meh-i nā-mihribān.[62]

(7) Tevcīh: Lafż-ı sende bī-ḥad nāz ki lafż-ı nā'dur, girinildi, SİNĀN oldı.

---

[59] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*
[60] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[61] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[62] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(8) ŞEMS

(9) Ḫacāletden ḳamer nihān olurdı

Görünse āftāb-ı ḥüsnüñ ey meh.[63]

(10) Tevcīh: ᶜAlāmet-i ḳamer ki "re"dür ve ve ḫacāletüñ Fārisīsi ki şerm'dür. (11) Pes "r" ki pinhān oldı "şem" ḳaldı ve āftābuñ ᶜalāmeti ki "s"dür, girinildi ŞEMS oldı.

(12) NĀṢIR

(13) Niyāz u ṣabr isterseñ nigārā

Olardan bende biri var biri yoḳ.[64]

[8-a] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı niyāz ve ṣabrdan ki biri ola ve biri (2) olmaya yaᶜnī "nūn" ola "y" olmaya; "elif" ola "z" olmaya, "ṣad" ola "b" olmaya, "r" ola, NĀṢIR olur.

(3) ḤAYDER

(4) Ser-i zülf-i nigū-sāruñ el uzatduḳca ebrūña

Göñül feryād idüb der kim dirīġā fitneler ḳopdı.[65]

(5) Tevcīh: Ser-i zülf "zā"dur ve "zī" ḥisāb-ı cümelde yedi'dür. (6) Yedinüñ ᶜaksi sekizdür ve sekiz "ḥ"dur ve el, Luġat-i ᶜArabī'de yed'dür. (7) Müşebbehün bih ebrūya ki "r"dür, uzandı, ḤAYDER oldı.

---

[63] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[64] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[65] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

(8) RÜSTEM

(9) Ḳaşuñ żulmile meşhūr oldıġıçün

Hemīşe żulm ider ben mübtelāya.[66]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş ki re'dur, żulmile (11) yaᶜnī Luġat-i Fārisī'de ki sitem'dür; bāme oldı, RÜSTEM oldı.

(12) NECM

(13) Çün siperdür dil ḫadeng-i ġamzeñe

Hīç takassur itme dilden tīrüñi.[67]

[8-b] (1) Tevcīh: Siper ki Luġat-i ᶜArabī'de mecen'dür. Dil ki oldı, NECM oldı.

(2) ḲĀSIM

(3) Ḳaṣd-ı ism idüb didüm aduñ nedür iy māh-rū

Şerm idüb örtüb yüzini virmedi şākī cevāb.[68]

(4) Tevcīh: Lafẓ-ı ḳasd-ı ismden ki yüzin yaᶜnī (5) Luġat-i Fārisī'de ki sad'dur, örtdüñ ḲĀSIM oldı.

---

[66] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[67] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[68] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(6) ḤASAN

(7) Ḥabībüm yüzini bāġ içre görse

Ḫacāletden semen bī-dil olurdı.[69]

(8) Tevcīh: Lafẓ-ı ḥabībüñ yüzi ki "ḥ"dür. Semen ki gördi (9) bī-dil oldı, "sen" ḳaldı, ḤASAN oldı.

(10) ŞUCĀᶜ

(11) Saçuñda cā ṭutubdur dil nigārā

Ki görmeye ḳaşuñ ẓulmin hemīşe.[70]

(12) Tevcīh: Saçuñ Luġat-i ᶜArabīsi şᶜr'dur. Lafẓ-ı cā ki anda dutunaldı (13) şucāᶜa oldı ve müşebbehün bih ḳaş ki "r"dür, görünülmedi, ŞUCĀᶜ oldı.

[9-a] (1) MUḤAMMED

(2) Çoḳdur eger-çi ᶜāşıḳ-ı ṣādıḳ cihānda līk

Çekmekde Cem gibi ġamuñı yeg görmedüm.[71]

(3) Tevcīh: Çekmekde Luġat-i ᶜArabīsi ki medd'dür. Cem gibi ki "ḥam"dur. (4) Zīrā ki gibi sūret-i maᶜnāsına "der" oldı, MUḤAMMED oldı.

[69] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[70] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[71] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*

(5) NAṢR

(6) Naẓardan yā ḳaşuñ dūr oldıġınca

İrişür cānuma tīri melāmet.[72]

(7) Tevcīh: Yā ẕikr itdi, ism-i yā'-i mektūbī irāde ḳıldı (8) ve isminden müsemmāsına naḳl eyledi. Yā'-i mektūbīdür ve yā'-i mektūbī (9) ḥisāb-ı cümelde on'dur ve on ruḳūmda sıfır ve elifdür. Pes vaḳtī ki (10) lafẓ-ı naẓardan sıfırd ki lafzdan kināyetdür ve elif dūr olsa, NAṢR olur.

(11) ḲĀSIM

(12) Görse güneş yüzüñ ḳamer kendüden gider

Ṭōpı ḳaddüñ işitse perīşān olur serv.[73]

(13) Tevcīh: Güneş ẕikr itdi, ᶜArabīsin diledi ki Şems'dür ve raḳamı "sīn"dür [9-b] (1) ve ḳamerüñ raḳamı rā'-i mektūbīdür. Vaḳtī ki kendüden gitse yaᶜnī (2) lafẓ-ı ḳamerden "ḳam" ḳalur ve ṭōpı ẕikr itdi, müşebbehün bihsin diledi ki ḳaddür ve müşebbehün bih (3) ḳadd ki "elif"dür. Perīşān ki oldı, ḲĀSIM oldı.

(4) MUḤAMMED

(5) Maḥrem-i zülfüñ olupdur sanemā cān u göñül

Ki hemīşe ḳaşıñuñ görmeye cevr ü sitemin.[74]

---

[72] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[73] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*
[74] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(6) Tevcīh: Lafẓ-ı maḥrem ki zülfüñ oldı yaʿnī müşebbehün bih senüñ ki (6) “d”dür, Muḥammed oldı ve müşebbehün bih ḳaş ki “r”’ī”dür, görünmedi, MUḤAMMED oldı.

(8) ḲĀSIM

(9) Seyl-i eşküm derd-i dile aḳdıġı budur müdām

Ḫāk-i pāyuña diler kim yüz süriye dilberā.[75]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı seyl ḥisāb-ı cümelde yüz’dür ve yüz “ḳaf”dur ve derd ki (11) ᶜArabīsi dā’dur ve dā ki dil ola, ād olur. ᶜArabīsi ḳasd olunur ki ism’dür, ḲĀSIM olur.

(12) EKMEL

(13) Ele girmez bilürüm dāmenüñ ḫūd

Nolaydı elde olsa isteyenüñ arabisi ki[76]

[10-a] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı elde isteyenüñ sebebi ki “kem”dür. Oldı, EKMEL oldı.

(2) SİRĀC

(3) Mihr ü meh tāc onıi ḫāk-i rehüñ

Tā ki bulmayalı hemīşe zevāl.[77]

---

[75] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*
[76] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[77] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

(4) Tevcīh: ᶜAlāmet-i mihr ki "sīn"dür ve ᶜalāmet-i meh ki "r"dür. Lafẓ-ı tāc ki (5) idündiler, ser-tāc oldı ve tā'dan murād tāʾ-i mektūbīdür. Pes (6) tāʾ-i mektūbī ki bulunmadı, SİRĀC oldı.

(7) ḪIŻR

(8) Çü yüz gösterdi ḫaṭṭuñ iy ḳamer-ruḫ

Ecel ḫavfı żamīrümden gider mi?[78]

(9) Tevcīh: Lafẓ-ı ḫaṭṭuñ yüzi ki "ḫ"dur ve lafẓ-ı (10) żamīrden ki lafẓ-ı "m" gitdi, ḪIŻR kaldı.

(11) ḪUSREV

(12) Niḳābuñ keşf idüb yüz gösterdi iy ḫūb

Güneş anı görüb şermende olsun.[79]

(13) Tevcīh: Lafẓ-ı ḫūbuñ yüzi "ḫ"dur ve ᶜalāmet-i güneş "sīn"dür **[10-b]** (1) Fezānī lafẓınuñ żamīri rāciᶜdür. Lafẓ-ı yüze ve yüz ki Fārisī'de (2) rū'dur. Göründi, ḪUSREV oldı.

(3) ṬĀHİR

(4) Ṭurra-i āşüftesin gör dil-berüñ

Kim güneş yüzin nihān itmek diler.[80]

---

[78] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[79] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(5) Tevcīh: Lafẓ-ı ṭurraᵓ ki āşüfte oldı, ṬĀHİR oldı.

(6) ŞEMS

(7) Dil şemᶜ-i mihriñle pervāne idi iy dōst

Dūr oldı şimdi gözden ḳo yāri oda yansun.[81]

(8) Tevcīh: Mihrüñ ᶜalāmeti "se"dür. Şemᶜile ki oldı, şemᶜasdan (9) oldı ve gözüñ ᶜArabīsi ᶜayn'dur. Müştereki irāde olunur. (10) Müsemmāsı dilenür ki ᶜayn-i mektūbīdür. Şemᶜasdan ki dūr oldı ŞEMS oldı.

(11) MAḲṢŪD

(12) Cem ṭutdı ḳadem kenār-ı ᶜışḳa

Yüzüñde gör iy ḳaşuñ ucın.[82]

(13) Tevcīh: Lafẓ-ı Cem'üñ ḳademi ki "mīm"dür, kenār-ı ᶜışḳa dutdı ki **[11-a]** (1) "ḳaf"dur ve yüzden luġat-i müşterekesi irāde olunur ki Fārisī'de sadr'dur (2) ve ḳaş ebrūdur, kūşesi "vav"dur, arada gösterdi, MAḲṢŪD oldı.

(3) MUᶜĪN

(4) Dehān u zülfüñi görüb didi Cem

Muᶜīn olsun saña her laḥẓa Allāh.[83]

---

[80] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[81] *Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefāᶜīlü Fāᶜilün*
[82] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[83] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(5) Tevcīh: Müşebbehün bih dehān "mīm"dür ve müşebbehün bih zülf, lām-ı (6) mektūbīdür ki "zī" ḥisāb-ı cümelde "sīn"dür ve "sīn", yetmiş'dür ve yetmiş (7) ᶜayn-ı mektūbīdür. İsm irāde olunur ki ᶜayn-i mülekḳaṭdur, MUᶜĪN olur.

(8) ṢADR

(9) Yüz süreli yār ayaġına Cem

ᶜUşşāḳ arasında ṣadra geçdi.[84]

(10) Tevcīh: Yüzden luġat-i müşterekesi irāde olunur ki ᶜadeddür. (11) Fārisī'de sadr'dur. Lafẓ-ı yārüñ ayaġına ki yüz sürdi, ṢADR oldı.

(12) ᶜABBĀS

(13) Resm-i ᶜışḳ-ı bī-ḥaddüñde boynı bī-dil belā

Görmüşüm şol deñlü kim ḥadd ü ḳıyās olmaz aña.[85]

[11-b] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı ᶜışḳ ki resm ola ve bī-ḥadd ola, "ᶜas" ḳalyr (2) ve "be"den yā elif murāddur. Vaḳtī ki aña dil oldı, ᶜABBĀS oldı.

(3) ḲUBĀD

(4) Yüz vireli bād-ı zülfüñ iy dōst

Āfāḳ ḳamu muᶜaṭṭar itdi.[86]

---

[84] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[85] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[86] *Mefᶜūlü Feᶜilātün Fāᶜilün*

(5) Tevcīh: Yüzden murād ʿadeddür, lafẓ-ı müşterekdür. Ḥisāb-ı cümelde "ḳaf"dur (6) ve lafẓ-ı yā'da ki virdüñ, ḲUBĀD oldı ve bādede ki hā, rābıṭdur.

(7) ḲAYS

(8) Şol ḳaddüñe ḳıyāsla bulunmaz

Servi nice ḳılam aña teşbīh.[87]

(9) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳadd ki elif-i mektūbīdür. Lafẓ-ı ḳıyāsla ki bulunmadı, ḲAYS oldı.

(10) ṢADR VAṢFI

(11) Viṣālüñ ḥaccına irişmege Cem

Ṣafādan yüz sürer ḳapuña iy dōst.[88]

(12) Tevcīh: Lafẓ-ı ṣafānuñ yüzi ki ṣād'dur ve ḳapunuñ luġat-i (13) Fārisī'sine "der" dirler. Yüz sürdi ãadr oldı ve yāḫūd ḳapudan **[12-a]** (1) Fārisī irāde olunsun ki "der"dür ve der'den "fe" irāde olunsun tā vaṣfī ola.

(2) MAḤMŪD

(3) Çün dehān u zülfüñ oldı āşkār

Arada maḥv oldı āşüfte göñül.[89]

---

[87] *Mefʿūlü Feʿilātün Fāʿilün*
[88] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[89] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

(4) Tevcīh: Müşebbehün bih dehān "mīm"dür ve müşebbehün bih zülfdürür. Ḳaṣd olundı maḥv ki āşüfte oldı, MAḤMŪD oldı.

(6) MECD

(7) Dil-i Cem zülfüñe baġlu olalı

Berī oldı cihān ġavġālarından.[90]

(8) [Tevcīh]: Lafẓ-ı Cem ki dil oldı "mec" olur ve müşebbehün bih (9) zülf ki "d"dür, baġlu oldı, MECD oldı.

(10) ḤAMZA

(11) Ṣıḥḥat-i sermedī gerek baña kim

Zehr-i hicrān-ı bī-girān gördüm.[91]

(12) Tevcīh: Lafẓ-ı sıḥḥat ki sermedī oldı, "ḥ" ve lafẓ-ı (13) baña Luġat-i ᶜArabī'de "lī"dür ve "lī", ḥisāb-ı cümelde ḳırḳ'dur ve ḳırḳ **[12-a]** (1) "mīm"dür ve lafẓ-ı zehr ki bī-girān oldı, "ze" ḳaldı, ḤAMZA oldı.

(2) ḲĀSIM

(3) Sen perī-rūyı görelden iy melek bu ḥüsnle

Ḳāmet ü zülfüñ ḫayāli gözlerümde ṭutdı cā.[92]

---

[90] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[91] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[92] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(4) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳāmet "elif" ve müşebbehün bih zülf şaāt (4) dur ve şaāt "sīn" ve gözlerden murād iki ᶜayndur ve iki ᶜayn (6) yüz ḳırḳ ve yüz ḳırḳ "ḳaf" ve "m"īm"dür. Pes, vaḳtī ki "elif" (7) ve "sīn" ve "ḳāf" ve "mīm" arasında cā ṭutdı, ḲĀSIM oldı.

(8) KEMĀL

(9) Mescid-i ḥüsnüñde çün olduḳ muḳīm

Kūşe-i ḳaşuñda bize cā gerek.[93]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş nūn-ı mektūbīdür. Ḥisāb-ı cümelde (12) elli'dür ve elli "kāf" ve "lam"dur ve Luġat-i Fārisī'de biz "mā"dur. (13) İçlerinde cā ṭutdı, KEMĀL oldı.

[13-a] (1) ᶜOS̱MĀN

(2) Gözüm ᶜaks-i ser-i zülfüñ görelden

Ḳara baḫtum gibi çıḳdı göz elden.[94]

(3) Tevcīh: Gözüñ ᶜArabīsi ᶜayn'dur. Müsemmāsı irāde olundı ki (4) "ᶜayn"-i mektūbīdür ve ser-i zülf, "z"dür ve "z" yedi'dür ve ᶜaks-i yedi, sekizdür (5) ve sekiz, ᶜOs̱mān'dur ki göründi, ᶜOS̱MĀN oldı.

---

[93] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[94] *Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün*

(6) SULṬĀN

(7) Ḳadüñle ḳaşuñ ger aşkāra

Ki görüne ḥüsn-i ᶜālem-āra.[95]

(8) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳad, elifdür ve elif yegi ve cehl (9) ve çihil mīm-i mektūbīdür. İsm irāde olundı ki mīm-i melfūẓīdür ve mīm, nūrdur ve nūr "sīn" ve "l"am"dur ve müşebbehün bih ḳaşı nūn-ı mektūbīdür (11) ve nūn-ı baḫrdur ve nice şaāt "ṭ" ve "n"dir, SULṬĀN oldı.

(12) ŞĀH

(13) Kūşe-i ḳaşuña kemān diyen

Döndi didi kemānmış bildüñ.[96]

[13-b] (1) Tevcīh: Kūşe-i ḳaş "şīn"dur ve kemān, Türkī'de (2) yā'dur ve yā, on'dur ve on'uñ raḳamı sıfırile elifdür. Vaḳtī ki (3) dūna elif ve sıfır olur ve sıfır ḫūd hā'dur, ŞĀH olur.

(4) HÜRMÜZ

(5) Zülfin arasında ḳamer yüzüni dil-ber

Göstermese āşüfte olurdı ḳamu ᶜālem.[97]

(6) Tevcīh: Zülfin'den murād Sünbüle ve ᶜAḳreb'dür ve Sünbüle'nüñ ᶜalāmeti (7) 5'dür ve ᶜAḳreb'üñ ᶜalāmeti "ze"dür ve lafẓ-ı Ḳamer ki yüzüni (8) göstermedi ve āşüfte oldı, "rem" oldı, HÜRMÜZ oldı.

---

[95] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[96] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[97] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*

(9) MUḤAMMED

(10) Naḳş-ı ḫam-ebrūñı zülfin arasında

Gören didi kim ᶜAḳreb gör burc-i Hilāl olmış.[98]

(11) Tevcīh: Zülfin'den murād iki "dāl"dür ve iki "dāl"den murād (12) iki raḳam-ı Hindī'dür: " ᶜ ᶜ" Ve ol iki raḳam ki hem-pehlū ola, ḳırḳ dörtdür (13) ve ḳırḳ dört nīm ve dāl'dür ve naḳş-ı ḫam, "ḥam"dur aralarında oldı, MUḤAMMED oldı.

[14-a] (1) DĀVŪD

(2) Biz dil-āşüfte zülfüñe ṣanemā

Düşeli terk-i cān u dili ḳılduḳ.[99]

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı biz, Luġat-i Fārisī'de "mā"dur. Dil oldı, "em" olur (4) ve "em"üñ ᶜArabīsi "devā"dur. Āşüfte ki ola, devā olur ve müşebbehün bih (5) zülf ki "d"dür, düşdi; DĀVŪD olur.

(6) FERRUḪ

(7) ᶜAks-i ser-i zülf ü ḫālüñ iy dōst

Demdür ruḫuñ üzre āşkār it.[100]

(8) Tevcīh: Ser-i zülf "z"dür ve "z", ḥisāb-ı cümelde yedi'dür (9) ve ᶜaksi sekiz'dür ve ḫāl'den murād, sıfır'dur. Vaḳtī ki sekiz, (10) sıfırile ola, "80" seksen olur ve seksen, "f"dür. (11) Lafẓ-ı ruḫ üzre āşkār itdüñ, FERRUḪ oldı.

---

[98] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlün Mefᶜūlü Mefāᶜīlün*
[99] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[100] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(12) KERĪM

(13) Ger serd ola şol ḳaddi ifrāz ki māyil

Nola döner "El-cimü ile'l-cinsi yemīl."[101]

[14-b] (1) Tevcīh: Serd'den murād, elif ve ḳadden daḫī murād, (2) elif. Vaḳtī ki iki elif hem-behlū "11" on bir olur ve on, ḥisāb-ı (3) cümelde "y". Vaḳtī ki lafẓ-ı ger ile oldı, "geri" oldı (4) ve bir ḳaldı. Bir, Fārisī'de "yeñī"dür ve "yeñī" "çihil" ve "çihil" "m"dür, KERĪM oldı.

(5) İLYĀS

(6) El ṣunardı ḳaşuñ kemāna

Zülfüñ aña olmasaydı mānic.[102]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı el ki kemān'uñ Türkīsine ki "yād"dur. Ṣundı, "ilyā" oldı (7) ve müşebbehün bih zülf şaātdur ve raḳam-ı "sīn" mānic olmadı, İLYĀS oldı.

(9) NŪR

(10) Āteş-i cışḳuñda cān virdi Cem

Cān virdigüñden olaydı anda cān.[103]

(11) Tevcīh: Āteş, nār'dur ve cān'dan murād, ertesi'dür. Vaḳtī ki (12) vire, "ner" olur ve cān didügüñden ki cArabī'de rūḥ'dur, anda cān (13) olaydı, yacnī "v" anda olsaydı, NŪR olurdı.

---

[101] *Mefcūlü Mefācīlü Mefācīlü Fecūlün*
[102] *Mefcūlü Mefācīlün Fecūlün*
[103] *Müstefcilün Fācilātün Facilün*

[15-a] (1) ĶĀSIM

(2) Ķāmet ü ebrūñı ķılsañ āşkār

Oluridi bu Cem-i miskīn şikār.[104]

(3) Tevcīh: Ķāmet ü ebrū'dan elif ve kemān murāddur ve (4) kemān'dan murād, yā'dur ve yā'dan murād, ᶜadedidür ve ol ᶜaded ruķūmda (5) sıfırıyla elifdür. Vaķtī ki yaķar ve ẕikr olunan elifle āşkār (6) olsa, elif ve ṣıfr ve elif olur. Pes yüz bir olur (7) ve yüz bir "ķaf" ve "elif"dür ve şikār'dan murād, ṣayd'dur; bī-dil ki (8) ola, ṣad olur ve "ṣad", "sīn" ve "mīm"dür. Pes, ĶĀSIM olur.

(9) DĀVŪD

(10) Sīne-i Cem'de ķo yansun nār-ı ᶜışķ

Ki āteş-i ᶜışķuñ aña ser-māyedür.[105]

(11) Tevcīh: Āteş terkībi irāde olundı ki "od"dur (12) ve māye, ᶜilm-i Mūsīķār'uñ āvāzlarındandur, ᶜUṭāridī'dür ve ᶜUṭārid'üñ (13) ᶜalāmeti "d"dür, ser oldı, DĀVŪD oldı.

[15-b] (1) KERĪM

(2) Çü sensin pür-kerem nola ṭapuñdan

Kerem bī-ḥad temennā ķılup ᶜuşşāķ.[106]

---

[104] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[105] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[106] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı kerem ki bī-ḥad oldı, "ker" ḳaldı ve ᶜuşşāḳ (4) ᶜilm-i Mūsīḳār'uñ maḳāmātındandır, Ḥūtī'dür ve Ḥūt'uñ ᶜalāmeti "yā" "elif"dür. (5) Pes, "y" murāddur ve "elif" daḫī "yenī"dür ve "yenī" çihil'dür ve çihil "m"dür, KERĪM oldı.

(6) MUḤSİN

(7) Eger-çi ᶜālem içre bī-nevāyım

Nola çün ḥüsnüñile āşnāyım.[107]

(8) Tevcīh: Nevā, ᶜilm-i Mūsīḳār'uñ maḳāmātındandur, "Delu"dür (9) ve deulüñ ᶜalāmeti "yāᵓ-i mektūbī"dür. Pes, vaḳtin ki lafẓ-ı "yem" bī-nevā (10) olsa "bī-yī" olsa, "mīm" ḳalur ve lafẓ-ı ḥüsn ile ki ola, MUḤSİN olur.

(11) YAḤYĀ

(12) Olur zinde göñül uġraduġınca

Ṣabā geçdügiçün ḫāk-i rehüñden.[108]

(13) Tevcīh: Zinde ki ᶜArabī'de "ḥay"dür. Göñül ki oldı "yaḥ"oldı. **[16-a]** (1) Ve Ṣabā ki, mürekkebdür. ᶜİlm-i Mūsīḳār'uñ āvāzelerinde Nev-rūz'dan ve şuᶜbelerinde (2) "Se-gāh"dan ve Nev-rūz'dan Müşterī'dür. ᶜAlāmeti, "yā mektūbī"dür (3) ve Se-gāh, Nerānī'dür. Pes vaḳtī ki Ṣabā, ḫākden geçe, yaᶜnī Luġat-i (4) ᶜArabīsi'nde ki "türāb"dur. Se-gāh'dan geçmiş olur. Pes (5) Nev-rūzlıġı bāḳī ḳalur ki Müşterī'dür ve ᶜalāmeti "yā mektūbī" (6) dür ve pes hemīn "yā" ḳalmış olur. Ve "y"den dāḫī (7) ism irāde olunur ki "y" "elif"dür, YAḤYĀ olur.

---

[107] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[108] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(8) ŞEMS

(9) Levḥ-ı dilde kūşe-i zülfüñ senüñ

Lām yazduġına dāl oldı ḳadem.[109]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı levḥ ki dil ola, "ḥavl" olur. Günler ᶜadedi (11) dilenür ki üç yüz altmışdur. Üç yüz altmış, ḥisāb-ı cümelde (12) "şīn" ve "sīn"dür ve müşebbehün bih zülf, lām-ı mektūbīdür. İsm irāde olunur ki lām-ı (13) melfūẓī dürlü "şīn", "sīn", "mīm"dür, Arada ki oldı, ŞEMS oldı.

[16-b] (1) KEMĀL

(2) Gün yüzüñle zülf-i ser-gerdānuñı

Gören ider cemᶜ olmış rūz u şeb.[110]

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı gün'üñ yüzi "kef"dür ve müşebbehün bih (4) zülf, lām-ı mektūbīdür. İsm irāde olunur ki lām-ı melfūẓīdür. (5) Vaḳtī ki ser-gerdān ola, "māl" olur, pes KEMĀL olur.

(6) MANṢŪR

(7) Bir meh-ḫūyīye didüm luṭfile

Adıñı eyle muᶜayyen ḳıl kerem.

(8) Luṭfile ḳılub tebessüm didi kim

Adımuñ terḫīmdür ḳalb-i ṣanem.[111]

---

[109] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[110] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(9) Tevcīh: Ḳāᶜide-i Naḥvdür ki vaḳtī ki dört ḥarfden (10) ziyāde ᶜalem-i terḫīm itmek dileseler eger, āḫir ḥarfinüñ mā-ḳabli ḥarf-i (11) medd olsa iki āḫir ḥarfin selb iderler. Pes (12) bir ism ki terḫīm olunduḳdan ṣoñra ḳalb-i ṣanem ki "manaṣ"dur, (13) bāḳī ḳala. Ḳarīneyle maᶜlūm olur ki MANṢŪR'dur. "Vāv" ve "ri" ki [17-a] (1) ḳalb-i ṣanem'de yaᶜnī "manaṣ"da mevcūd degüldir. Terḫīm içün düşmüşdür. (2) Zīrā bir ism dāḫī yoḳdur ki terḫīm olunduḳdan ṣoñra ḳalb-i ṣanem ki "manaṣ"dur, bāḳī ḳala.

(3) ḤÜSEYN

(4) Gün yüzüñ üstünde zülfüñ oluben miskīn niḳāb

ᶜAnberīn ḫālüñi pinhān ḳılmaḳ ister dil-berā.[112]

(5) Tevcīh: ᶜAlāmet-i gün, sīn-i mektūbīdür. İsm irāde olunur (6) ki sīn-i melfūẓīdür ve müşebbehün bih zülf "c"dür. Üzerinde görüb (7) ḫālüni pinhān itdi ki noḳṭadan ᶜibāretdür; ḤÜSEYN oldı.

(8) ḲĀSIM

(9) Didüm iy meh-rū nedür aduñ tebessüm eyleyüb

Ḳāmetin ᶜarż eyledi didi bilürseñ bu yeter.[113]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳāmet elifdür ve elif ḥisāb-ı (11) cümelde "yeñī"dür ve yeñī çihildür ve çihil, mīm-i mektūbīdür. İsm irāde olunur ki (12) mīm-i melfūẓīdür ve mīm-i melfūẓī nūr ve nūr, şaṣt ve şaṣt, (13) ḥisāb-ı cümelde sīn-i mektūbīdür. İsm irāde olunur ki sīn-i [17-b] (1) melfūẓīdür ve sīn-i melfūẓī yüz yigirmidür ve yüz

---

[111] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[112] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[113] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

yigirmi, ḥisāb-ı (2) cümelde "ḳaf" ve "kāf-i mektūnbī"dür ve kāf'den kāf-i melfūẓī irāde olunur ki (3) ḥisāb-ı cümelde yüz birdür ve yüz bir, "elif ve sīn ve mīm"dür. Pes, ḲĀSIM olur.

(4) YŪSUF

(5) Yā ḳaşuñ kūşesini göstereli

Gözlerüm dāyimā anı gözler.[114]

(6) Tevcīh: Lafẓ-ı yā'nuñ müsemmāsı maḳṣūddur ki "y"dür ve ḳaş (7) Fārisī'de ebrū'dur. Kūşesini ki gösterdi,"vāv"dur ve gözlerden (8) murād, iki ᶜayn-i melfūẓīdür. Luġat-i müşterekelerinüñ müsemmāları irāde olunur ki (9) iki ᶜayn-i mektūbīdür. Ḥisāb-ı cümelde yüz ḳırḳdur ve yüz ḳırḳ (10) "sīn" ve "fe"dür. Anı gözledi, YŪSUF oldı.

(11) HÜMĀM

(12) Ġam-ı hicrāna dermān bulunurdı

Ele girse viṣālüñ iy ḳamer-ruḫ.[115]

(13) Tevcīh: Ġam ki ᶜArabī'de "hemm"dür. Dermān **[18-a]** (1) ki Türkī'de "em"dür, bulundı HÜMĀM oldı.

(2) HÜMĀM

(3) Zār u giryānuz ġamuñda biz müdām

[114] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[115] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

Ḳıl teraḥḥum iy perī-peyker bize.[116]

(4) Tevcīh: Biz ki Luġat-i Fārisī'de "mā"dur. Ġamuñ (5) ᶜArabīsi "hemm"dür, oldı, HÜMĀM oldı.

(6) MŪSĀ

(7) Bir mū ᶜayān iderse eger zülf-i dil-berüñ

Cem gōñli gibi ince gōñüller şikār ider.[117]

(8) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf lām-i mektūbīdür. Ḥisāb-ı (9) cümelde "sī"dür. Lafẓ-ı mūyī ki ᶜayān itdi, MŪSĀ oldı.

(10) ᶜĪSĀ

(11) Belā dāmında ser-gerdānum iy dōst

Gözüm ḳaşuñla zülfüñi görelden.[118]

(12) Tevcīh: Göz ki Luġat-i ᶜArabī'de ᶜayn-i melfūẓīdür, Luġat-i (13) müşterekesinüñ müsemmāsı irāde olunur ki ayn-ı mektūbīdür ve müşebbehün bin [18-b] (1) ḳaş "yā"dur. Luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı irāde olunur ki "yā-i mektūbī"dür ve müşebbehün bih (2) zülf lām-ı mektūbīdür. Ḥisāb-ı cümelde "s"dür, ᶜĪSĀ oldı.

---

[116] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[117] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*
[118] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(3) SEYF

(4) Gözlerümde “yā” ḳaşuñ cā ṭutalı

Eksük olmadı cigerden tīr-i ġam.[119]

(5) Tevcīh: Gözlerden murād, Luġat-i ᶜArabīlerdür ki ᶜayneyn”dür. Luġat-i (6) müşterekelerinüñ müsemmāları maḳṣūddur. İki ᶜayn mektūbīdür. (7) Ḥisāb-ı cümelde yüz ḳırḳdur ve yüz ḳırḳ “sīn” ve “fe”dür ve “yā” (8) dan daḫī luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı irāde olunur (9) ki “ye” mektūbīdür. Aralarında cā ṭutdı, SEYF oldı.

(10) EŞREF

(11) Didi dün baña yār kim iy Cem

Seni ġamzemle ḳılurum bismil.

(12) Ḥarf-i evvelde ḫūd göñül gitdi

Şükür ḳıldum arada ben bī-dil.[120]

(13) Tevcīh: Ḥarf-i evvel ki elif mektūbīdür, zīrā kitābet-i **[19-a]** (1) ḥurūfda evvel yazılur. İsm irāde olunur ki elif-i melfūẓīdür. (2) Vaḳtī ki göñli gitdi, “elif” “fe” ḳaldı ve lafẓ-ı şükr ki (3) bī-dil oldı, “şer” ḳaldı, arada ḳılındı, EŞREF oldı.

(4) İYĀZ

(5) Serv-i ḳaddüñ iy göñül ger eylerseñ arzū

Sāye-i zülfile her dem āşnā olmaḳ gerek.[121]

---

[119] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[120] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(6) Tevcīh: Müşebbehün bih serv "elif"dür ve lafẓ-ı iy"nüñ göñli yaʿnī (7) ḳalbi "yā"dur ve sāye-i zülf "ze"dür. Āşnā oldı, İYĀZ oldı.

(8) BĀBÜR

(9) Rebāb-ı dil ḳılur her laḥẓa efġān

Ki çeng itdi ḳudūmi ʿūd-ı zülfüñ[122]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı rebāb dil oldı, BĀBÜR oldı.

(11) NECM

(12) Ḳaşuñ şeklin görelden dīde-i Cem

Ḳılur bī-dil anı ġamzeñ ḫadengi.[123]

(13) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş "nūn"dur ve dīde ẕikr itdi, murād fen-i [19-b] (1) dildi ki çeşmdür. Vaḳtī ki bī-dil oldı, "cem" ḳaldı (2) "nūn"-ı mektūbī ki gördi, NECM oldı.

(3) ḤAYDAR

(4) Zülfüñ baña çün ki evvel-i ḥāl

El ṣundı ḫōş oldı āḫir-i kār.[124]

---

[121] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*
[122] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[123] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[124] *Mefʿūlü Mefāʿilün Feʿūlün*

(5) Tevcīh: Müşebbehün bih lām mektūbīdür, ḥisāb-ı cümelde (6) "s"dür ve lafẓ-ı s "ᶜayn"dur ve baña, Luġat-ı ᶜArabī'de "l"dür, "ᶜAlī" oldı (7) ve yā ḫūd evvel-i ḥāl "ḥ"dur ve "el" Luġat-i ᶜArabī'de "yed"dür ve āḫir-i kār, "r"dür, ḤAYDER oldı.

(8) BURHĀN

(9) Ṭuġrā-yı ḳaşı ṭoġrayubduġına lebleri

Zülfin dil-berle o burhān gösterür.[125]

(10) Tevcīh: Ḳāᶜide-i Ṣarf'dur ki s̱ülās̱īnüñ ḥarf-i evveline fāʾu'(11) l-fiᶜl dirler, ve ḥarf-i evsaṭına ᶜaynü'l-fiᶜl dirler ve ḥarf-i āḫirine lāmu'(12)l-fiᶜl dirler. Eger rubāᶜī olsa, dördünci ḥarfine daḫī lāmü'l-fiᶜl (13) dirler. Pes, bu arada iki zülfden müşebbehün bih'lerden irāde itdiler [20-a] (1) ki iki lāmdur ve iki lāmdan iki lāmü'l-fiᶜl istediler. Pes, (2) lafẓ-ı dil-ber ki rubāᶜīdür, iki lāmü'l-fiᶜl dilendi ki (3) "b" ve "r"dür. Vaḳtī ki lafẓ-ı hā'da gösterdi, BURHĀN oldı.

(4) ḲUṬB

(5) Düşeli göñlüme ḫayāl-i lebüñ

Dilde yüz gösterür ṣafā her dem.[126]

(6) Tevcīh: Dil, ᶜArabī'de "ḳalb"dür ve lafẓ-ı ṣafānuñ yüz "ṣad"dur. Ḳalbde (7) ki gösterdi, ḲUṬB oldı zīrā lām, elif (8) maḥallinde vāḳıᶜ oldı. Pes, "ṣād", "ṭā" oldı.

---

[125] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*

[126] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(9) NECM

(10) Nigārā ḳaşuñ ve şehlā gözüñden

Cefālar görmüşem eyle teraḥḥum.[127]

(11) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş "nūn"dur ve göz, ᶜArabī'de "ᶜayn-ı melfūẓī"(12)dur. Luġat-i müşterekesinüñ Fārisīsi irāde olunur ki "çeşme"dür. (13) Pes, vaḳtī ki lafẓ-ı çeşme'den lafẓ-ı "şeh" [20-b] (1) lā olalıġı ki olmaya "c" ve "m" ḳalur, NECM olur.

(2) YŪSUF

(3) Gören bu şekli der kim bir raḳamdur

Siḥr-i ḥarfi cemālüñ defteründen.[128]

(4) Tevcīh: Şekl-i "bū", "yū"dur ve lafẓ-ı siḫriñ ki lafẓ-ı ḥarfi ola (5) ve "f"den müsemmāsı murāddur ki "f"dür, "suf" olur. Pes, YŪSUF olur.

(6) ḤASAN

(7) Meḥabbet-i ebedī bende sermedīdür kim

Seni göricekler iy cān meḥabbetüm artar.[129]

(8) Tevcīh: Ḳāᶜidedür kim ebedī dimek, şeyᵓüñ āḫirindan selb itmege (9) dirler. Sermedī dimek, evvelin ve āḫirin selb itmege dirler. Pes, (10) lafẓ-ı meḥabbet ki ebedī ola, "meḥab" ḳalur ve sermedī ki ola, (11) "ḥ" ḳalur ve lafẓ-ı sīn ki gördi, ḤASAN oldı.

---

[127] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[128] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[129] *Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*

(12) FAŻL

(13) Bir meh-i ṣarfiye bir gün luṭfle didüm

İy meh-rū ne dinür saña nām?

[21-a] (1) Didi kim bir addur adum ki anuñ

Fā'sı fā ve ᶜayn'ı żād ve lāmlām.[130]

(2) Tevcīh: Bir ismüñ ki fā'sı yaᶜnī fāʾu'l-fiᶜli "f" ola (3) ve ᶜayn'ı yaᶜnī ᶜaynu'l-fiᶜli "ż" ola ve lām'ı yaᶜnī lāmu'l-fiᶜli (4) "l" ola, FAŻL olur.

(5) MUḤSİN

(6) Çün ḫadeng-i ġamzesi muḥtāc-ı "sin"

Sīneñi iy Cem siper ḳıl dāyimā.[131]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı muḥtāc ki maᶜnā-yı beytīde müfred idi, (8) maᶜnā-yı muᶜammāyīde mürekkeb ḳaṣd olundı. Pes, lafẓ-ı "muḥ", tāc "sin" oldı, MUḤSİN oldı.

(9) MESĪḤ

(10) Göñül zehr-i hicrān nūş eyle kim

Anı nūş idenler zinde-dil.[132]

(11) Tevcīh: Zehr'üñ ᶜArabīsi "semm"dür. Göñül oldı "mes" oldı ve zinde (12) ᶜArabī'de "ḥay"dur. Dil ki oldı "īḥ" oldı, MESĪḤ oldı.

---

[130] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[131] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[132] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Fāᶜilün*

(13) KĀFĪ

[22-a] (1) Şol zülf-i ser-keşīde ki ebrūña hem-ser olmış

Firḳat-i sitemlerinden baḥr oldı eşk-i çeşm.[133]

(2) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf, lām-ı mektūbīdür. Ser-keşīde ki ola "kef" (3) olur. Zīrā kāf daḫī ser-keşīde söz ṣūretinde "lām"dur ve müşebbehün bih (4) ebrū "r"dür. Hem-ser ki oldı "ker" oldı ve baḥruñ murādunı ki "yemm"dür, (5) kerīm oldı ve yāḫūd müşebbehün bih zülf, lām-ı mektūbīdür. Ser-keşīde (6) ki oldı, "kāf" oldı. İsm irāde olundı ki kāf melfūẓīdur (7) ve müşebbehün bih ebrū ki "yā"dur. Luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı (8) irāde olundı ki "yī"dür, KĀFĪ oldı.

(9) ᶜÖMER

(10) Ḳamer yüzinden itse zülfini dūr

Gidüb ẓulmet cihān olurdı pür-nūr.[134]

(11) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki lām-ı mektūbīdür, ḥisāb-ı cümelde (12) otuzdur. Lafẓ-ı ḳamerüñ yüzinden ki "ḳāf"-ı mektūbīdür, ḥisāb-ı cümelde (13) yüz'dür. Gitse, yetmiş ḳalur ve yetmiş ḥisāb-ı cümelde "ᶜayn"dur, ᶜÖMER oldı.

[23-a] (1) ᶜÖMER

(2) Ḥāl-i ġam ḫāk-i pā-yı dil-dāra

ᶜArż içün istedüm yazam nāme.

(3) Āhum irdi şu resme yaḳar anı

[133] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*
[134] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

Daḫī yazmaġa doymadı ḫāme.[135]

(4) Tevcīh: Lafẓ-ı ġam pā-yı dil-dārla ki "r"dür. Bir ḳalemde (5) yazılsa elbette ᶜÖmer olur zīrā eger bir noḳṭa yazılmaḳ (6) dilenilse elbette ḳalem bir daḫī dönmek lāzım gelür, "sīn" ḳalem ki bir daḫī dönmeye, ᶜÖMER olur.

(7) ᶜALĪ

(8) Yüzüñe jeng iderdi meh-i felekden

Getürseñ her ṭarafdan iki zülfüñ.[136]

(9) Tevcīh: İki zülfüñ didüginde zülfüñ muᶜamāya daḫli yoḳdur, (10) hemān lafẓ iki murāddur ve iki, Fārisī'de "dü"dür ve dü, ḥisāb-ı (11) cümelde on'dur. Pes, vaḳtī ki lafẓ-ı felegüñ her ṭarafdan ki (12) biri "fā"dur ve biri "kāf"dur, on getürdüñ. Fā ki seksen (13) idi, yetmiş ḳalur ki "ᶜayn"dur ve "kāf" ki yigirmi idi, [23-b] (1) on ḳalur ki "yī"dür ve lām ḫūd ḥālinde bāḳīdür, ᶜALĪ olur.

(2) SAᶜD

(3) Mihrüm örterken yüzüñle zülfüñe ḳılsam naẓar

Anuñiçün rūz u şeb anı diler cān u göñül.[137]

(4) Tevcīh: ᶜAlāmet-i mihr, "s"dür ve "göz", ᶜArabī'de "ᶜayn"dur. Luġat-i (5) müşterekesinüñ müsemmāsı irāde olunur ki "ᶜayn"dur ve müşebbehün bih (6) zülf "d"dür. Naẓar ki ulandı, SAᶜD oldı.

---

[135] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*

[136] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[137] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(7) SELMĀN

(8) Yüzüñ ayına teşbīh eyleyelden

Felekde māh olur āsūde iy dōst.[138]

(9) Tevcīh: Māh ẕikr iderler, günler ʿadedin dilerler ki otuz(10)dur ve otuz, ḥisāb-ı cümelde "l"dur. Felegüñ Fārisī'sinden ki āsmān (11) dur, oldı, "eslemān" oldı ve lafẓ-ı aña "sūde" oldı, SELMĀN ḳaldı.

(12) İLYĀS

(13) El ṣundı yār küşe-i zülfin getürmege

Kim gösterüb yüzini cihāna żıyā vire.[139]

[24-a] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı yār, lafẓ-ı el ki ṣundı, "elyār" oldı ve kūşe-i (2) zülfin getürmege didi, yaʿnī ol yār kendüden zīrā kūşe-i (3) zülf daḫī kendüdedür. Pes, kūşe-i zülf "f"dur, ḥisāb-ı (4) cümelde seksen'dür. Vaḳtī ki lafẓ-ı yārüñ rā'sından getürdüñ (5) zīrā ki ism, ḳarīnedür. Yüz yigirmi bāḳī ḳaldı (6) ve yüz yigirmi ḥisāb-ı cümelde "sīn-i melfūẓī" (7) dur. İsm irāde olunur ki "s"dür, İLYĀS oldı.

(9) HĀŞİM

(10) Bir ṭarafdan ay yüzüñ göster temām

Ki āftāb-ı ḥüsn-i bī-ḥad görelüm.[140]

---

[138] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[139] *Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün*
[140] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

(11) Tevcīh: Ay ki Fārisī'de "meh"dür. Bir ṭarafı ki "h"dür, temām ki gösterdüñ (11) "hā" oldı ve āftāb ki ẕikr itdi, murādifin diledi ki (12) şemsdür. Bī-ḥad ki gördüñ, "şim" ḳaldı, HĀŞİM oldı.

(13) KEMĀL

[24-a] (1) Kemān-ı ebrūñı çekdükce nigārā

Görünmez kūşesinden gūşesi hīç.[141]

(2) Tevcīh: Lafẓ-ı kemānuñ ki kūşesinden ki "nūn"dur, ḥisāb-ı cümelde (3) ellidür ve bir kūşesi ki "kāf"dur, ḥisāb-ı cümelde yigirmidür. Görünmedi, otuz (4) bāḳī ḳaldı ve otuz, ḥisāb-ı cümelde "lam"dur. Pes KEMĀL oldı.

(5) BEHLŪL

(6) Çün bulur cān u dil ṣafā ġamdan

Derd ü ġam bende bī-girān yegdür.[142]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı yegdürdeki "yeg", Fārisī'de beh'dür ve dürden Luġat-i Fārisī (8) irāde olunur ki ᶜArabīsi "lūlü"dür. Bī-girān ki oldı, BEHLŪL oldı.

(9) ṢADR

(10) Göñül zülfine irişmege ṣabr it

Ki aña maḥrem olan ancaḳ ṣabādur.[143]

---

[141] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[142] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*

(11) Tevcīh: Lafẓ-ı ṣabr'da "ṣad", "bā" oldı. B, bir olur ve yāḫūd (12) lafẓ-ı ṣad, b, "der" ola, yaᶜnī ki "d" "r"'le ola, ṢADR olur.

(13) İSKENDER

[25-a] (1) ᶜĀlem içre efser-i eflāk olur ḫāk-i rehi

Ḳapuñuñ öñünde eşküm göyüb gül-ālūd olan.[144]

(2) Tevcīh: Eşk göyüb eşkdür ve lafż-ı gül ḥisāb-ı cümelde elli'dür ve elli (3) nūn'dur. Ālūd ki oldı, yaᶜnī lafż-ı eşk'e olsa, eşküñ olur ve ḳapunuñ (4) ki Fārisī'de "der"dür, öñünde oldı, İSKENDER oldı.

(5) İSKENDER

(6) Yüzüñi görmege şükrāne gerekse ṣanemā

Dil-i āşüfte senüñdür eger olursa ḳabūl.[145]

(7) Tevcīh: Lafż-ı senüñdür ki āşüfte oldı, SİKENDER oldı.

(8) ERĠŪN

(9) Kūşe-i zülfüñ ḫayāli dīdede

Naḳş olaldan ḳıldı beni mübtelā.[146]

143 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
144 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
145 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
146 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf lām-ı mektūbīdür. İsm irāde (11) olunur ki lām-ı melfūżīdur. Kūşesi mīm-i mektūbīdür, ḥisāb-ı cümelde (12) erbaᶜun'dur. Pes erbaᶜun'daki "bā"dan "maᶜ" maᶜnāsı dilerler. (13) Pes "ergun" ḳalur. Naḳş ki ola, ERĠŪN olur.

[25-b] (1) MUṢṬAFĀ

(2) Cem ṣafādan görmeyem diyü cefā

Sāye-i zülfüñ ḳılur her dem ṭaleb.[147]

(3) Tevcīh: Lafż-ı Cem-i ṣafādan ki lafż-ı cefā görinmedi, (4) "muṣ" ḳaldı ve sāye-i zülf, Luġat-i ᶜArabī'de "fī"dür. (5) Vaḳtī ki lafż-ı "ṭā'"-i leb ḳaldı, "ṭafā" oldı, MUṢṬafā oldı.

(6) BĀLĪ

(7) Çevgān-ı zülfüñ dāyimā baña ulaşduġı bu kim

Meydān-ı ᶜışḳuñda şehā başum ṭōb itmek diler.[148]

(8) Tevcīh: Ḳāᶜidedür ki çevgān ẕikr iderler, lafż-ı (9) bā dilerler ve bā ki ᶜArabī'de "lī"dür, ulaşdı BĀLĪ oldı.

(10) YĀR-I ĀLĪ

(11) Kemān ebrūña ḳurbān olayım kim

Ḫadengidür baña sehm-i saᶜādet.[149]

[147] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[148] *Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün*

(12) Tevcīh: Kemān Türkī'de "yā"dur ve müşebbehün bih ebrūya ki "r"(13)dür, oldı, YĀR oldı ve ḫadeng, tīr'dür. Müşebbehün bih "sī" **[26-a]** (1) maḳṣūddur ki "elif"dür. Ḥisāb-ı cümelde yek'dür ve lafż-ı yek "sī"dür ve "sī" (2) "ᶜayn"dur ve baña, ᶜArabī'de "lī"dür, ᶜALĪ oldı, mecmūᶜ YĀR-I ᶜALĪ oldı.

(3) MURĀD

(4) Baña zülfüñ şu resme bend idübdür

Ki andan ḥaşre dek olmayam āzād.[150]

(5) Tevcīh: Baña, Fārisī'de "me-rā"dur ve müşebbehün bih (6) zülf ki "d"dür, "bend" oldı, MURĀD oldı.

(7) DĀVŪD

(8) Derdüñde revādur ki göñül ola müʾebbed

Derdüñ ṣanemā aña çü ser-māye-i cāndur.[151]

(9) Tevcīh: Lafż-ı derd'deki lafż-ı "d", lafż-ı (10) "vā" dil ki "ū"dur, oldı, DĀVŪD oldı.

(11) EYYŪB

(12) Bu revā mı kim lebüñ āb-ı zülāli varken

Teşne-diller cān vire ol ṣuya ḳarşu ṣu diyü.[152]

---

[149] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[150] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[151] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*

(13) Tevcīh: Ṣu ki Fārisī'de "āb"dur ve lafż-ı **[26-b]** (1) ve lafż-ı "y" ki anda oldı, EYYŪB oldı.

(2) EYYŪB

(3) Çeşme-i çeşmüm aḳar her laḥża çün ḳılmaz ḳarār

Her ḳaçan yusañ elüñ iy māh-rū bu ṣuda yu.[153]

(4) Tevcīh: Bu Muᶜammā, Muᶜammā-i meẕkūruñ tevcīhidür, fikr olına.

(5) ᶜALĪ

(6) Caᶜd-i zülfüñ yañadan bile yile virdi ᶜömri

Şöyle beñzer kim yaḳīn olubdurur baña ecel.[154]

(7) Tevcīh: Lafż-ı caᶜd ki her yañasinden (8) yile vire, "ᶜayn" ḳalur ve "baña", ᶜArabī'de "lī" dirler, yaḳīn oldı, ᶜALĪ oldı.

(9) ᶜALĪ

(10) Laᶜlinden özge derdüme ᶜālemde bulmadum

Ya aña irem ya ḳılam bu yolda cān u dil fidā.[155]

(11) Tevcīh: Dermān ki Türkī'de "em"dür. Lafż-ı ᶜālemde (12) ki bulunmadı, "ᶜal" ḳaldı ve lafż-ı yā'dan ism irāde olunur ki "y"dür, ᶜALĪ oldı.

---

[152] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[153] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[154] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[155] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*

(13) TAḲĪ

[27-a] (1) Ruḫuñ vaṣfı eger olaydı taḳrīr

Olub bī-dil ḳamer pinhān olurdı.[156]

(2) Tevcīh: Lafż-ı taḳrīr ki bī-dil ola, (3) yaᶜnī "r" gide, "teḳīr" ḳalur ve ᶜalāmet-i ḳamer ki yine "r"dür, pinhān oldı, TAḲĪ ḳaldı.

(4) MURĀD

(5) Baña raḥm itse nola dil-dārum

Çün aña dāyimā ṭaleb-kārum.[157]

(6) Tevcīh: Lafż-ı dil-dārum, maᶜnā-yı beytīde müfred idi, (7) maᶜnā-yı Muᶜammāda mürekkeb dilendi yaᶜnī lāfż-ı dārum dil oldı, MURĀD oldı.

(8) Ẕܒ'N-NŪN

(9) Ẕevḳ-ı ebedī bulur dil ü cān

El ṣunacaġuz ḳaşuñ kemāna.[158]

(10) Tevcīh: Lafż-ı ẕevḳ ki ebedī oldı, "ẕū" ḳaldı ve (11) ve lafż-ı el ki ism-i müşebbehün bih ḳaşa ki "nūn"dur, ṣundı, ẔÜ'N-NŪN oldı.

156 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
157 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
158 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(12) ŻIYĀ

(13) Ṣabā bigi yüz ursam işügüñe

Nola çün der-gehüñdür cāna maḳṣūd.[159]

[27-b] (1) Tevcīh: "Gibi"den murād ṣūret-i maʿnāsıdur. Pes ṣabā bigi ŻIYĀ oldı.

(2) ZEYN

(3) Nīze-i ġamzeñ görüb āşüfte-dil

Didi kim görsem gerek bī-ḥad cefā.[160]

(4) Tevcīh: Lafẓ-ı nīze ki āşüfte oldı, "zeyne" oldı ve bī-ḥad ki oldı, ZEYN oldı.

(5) ZEYN

(6) Zülf ucunda görünse didi yār

Yolına ben eyleridüm terk-i ser.[161]

(7) Tevcīh: Zülf ucı ki "z"dür. Rū-yı yār ki "y"dür, gördi, (8) "z" oldı ve lafẓ-ı ben ki terk-i ser eyledi yaʿnī ki "b" gitdi, ZEYN oldı.

(9) MUṢṬAFĀ

(10) Şol muṣaffānda lebün kūşesi ʿakılı

Göründükçe sāḳī berü cām merdakı[162]

---

[159] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*

[160] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

[161] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

(11) Tevcīh: Lafẓ-ı muṣaffā’da küşe-i leb’dür. Ḥisāb-ı cümelde (12) “dü”dür. Lafẓ-ı dū’de “der” ve “de” ve “ne” ve “ṭ”dur, oldı, MUṢṬAFĀ oldı.

(13) MUḤAMMED

[28-a] (1) Çün ḳaşuñ yāsını çekmekde gözüñ “**ḥam**” oḳur

Bismil içün didi **Bi’smi’illāh** dil iḫlāṣla.[163]

(2) Tevcīh: Lafẓ-ı “ḥam” çekmeküñ ᶜArabīsinde ki “medd”dür, oḳundı, MUḤAMMED oldı.

(3) LAṬĪF

(4) Yıl’a vardı yoluña ḫāk olduġum iy māh-rū

Ki oldı ᶜömrüm āḫir zülf-i ser-endāzuñda ṭay.[164]

(5) Tevcīh: Lafẓ-ı zülf ki ser-endāz ola yaᶜnī “z” (6) gide, “lf” ḳalur ve lafẓ-ı ṭay ki anda ola, LAṬĪF olur.

(7) ṬĀHİR

(8) Ṭurra-i zülfüñ çü yoldan çıḳdı āh

Anıñile ḳaşuñuñ tedbīri var.[165]

---

162 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
163 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
164 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
165 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(9) Tevcīh: Lafẓ-ı ṭurra ki yoluñ Fārisīsinden ki "reh"dür, çıḳa "ṭ" (10) ḳalur ve lafẓ-ı āh ki anuñile ola, "ṭāh" olur ve müşebbehün bih ḳaş ki "r"dür, ṬĀHİR olur.

(11) TAḲĪ

(12) Lebüñ cāmın diler her laḥẓa göñlüm

Cihānda dāyimā tā ola bāḳī.[166]

(13) Tevcīh: Lafẓ-ı tā ki bāḳī ola, yaᶜnī lafẓ-ı "ḳī" ile, TAḲĪ olur.

[28-b] (1) VELĪ

(2) Lebüñüñ kūşesinüñ ᶜaksi baña görüneli

Erib sırr-ı ney bādıyla bulam bigi gelür.[167]

(3) Tevcīh: Kūşe-i leb, "b"dür ve "b" ḥisāb-ı cümelde "iki"dür . 2 ve ᶜaks-i (4) ruḳūmda "altı"dur ki budur: 6 ve altı "vāv"dur ve "baña" ᶜArabī'de "lī"dür, göründi VELĪ oldı.

(5) RECEB

(6) S̱ülüs̱-i ḫaṭṭuñ ki lebüñ kūşesine yazdı riḳᶜ

İtdi Tevḳīᶜ ve Muḥaḳḳaḳ ile Reyḥānī Nesḫ.[168]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı ḫaṭṭ ki ḥisāb-ı cümelde altı yüz ṭoḳuzdur. S̱ülüs̱i iki (8) yüz üçdür ve iki yüz üc, "r" ve "c"dür ve kūşe-i leb ki "b"dür, yazdı, RECEB oldı.

---

[166] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[167] *Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün*
[168] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(9) YŪNUS

(10) Görelden sende bu şekli göñül āh

Perīşān oldı derd ü miḥnetiyle.[169]

(11) Tevcīh: Lafẓ-ı "sende" lafẓ-ı bu şekl ki "yū"dur, ola, daḫī perīşān ola, YŪNUS olur.

(12) EKMEL

(13) Dil-i āşüfte kāmil cümle fende

Oḳıyaldan berü ʿışḳuñ kitābın.[170]

[29-a] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı kāmil ki āşüfte ola, kemāl olur ve EKMEL olur.

(2) KEMĀL

(2) Hey di ṣanemā zülf-i siyeh-kāruña her dem

Kim ẓulm elin uzatdı yine ẓulme ṭarar.[171]

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı kim ki ẓulm elin yaʿnī lafẓ-ı el uzatdı, KEMĀL oldı.

(4) ḲĀSIM

(5) Naḳş-ı ebrūñı görüb Cem terk-i ser ḳılduġı bu

Yaʿnī ʿīd ayı durur lā-büd aña ḳurbān gerek.[172]

---

[169] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[170] *Mefʿūlü Mefāʿīlü Feʿūlün*
[171] *Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün*

(6) Tevcīh: Ebrū ki Türkī'de ḳaş'dur. Naḳş-ı ḳā'sı (7) dur ve lafẓ-ı Cem ki terk-i ser ide yaᶜnī "c" gide, "m" ḳalur. Pes ḲĀSIM olur.

(9) ḲĀSIM

(10) Ḳaddüñi ᶜarż eyleseñ bī-ḥad görür cānum cefā

Zülfüñi arada göster baña dil-i sūra ṣafā[173].

(11) Tevcīh: Ḳad ki ᶜArabī'de ḳāmet'dür. Bī-ḥad ki ola, (12) "ḳām" olur ve müşebbehün bih zülf ki şaṣtdur. Luġat-ı müştereke(13)si irāde olunur ki ḥisāb-ı cümelde "s"dür. Arada göründi, ḲĀSIM oldı.

[29-b] (1) SEYDĪ

(2) Zülfüñ el ṣundı ki diller ṣayd idüb bend eyleye

Bīdī adlı bī-dīne kim ᶜuşşāḳ bī-dil ḳalmasun.[174]

Tevcīh: Müşebbehün bih zülf "lam"dur. Ḥisāb-ı cümelde "sī"dür (4) ve "el", ᶜArabī'de "yed"dür, dil oldı, dī oldı, SEYDĪ oldı.

(5) ḲIVĀM

(6) Zülfüñile yüz bulaldan dil-berā

H̱āne-i dil kūşe-i zülfüñdürür.[175]

---

[172] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[173] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[174] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[175] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(7) Tevcīh: Yüz'den luġat-i müşterekesi murāddur ki ḥisāb-ı cümelde (8) "ḳāf"'dur ve ḫāne-i Türkī'de "ev"dür. Dil ki oldı, "vā" oldı ve müşebbehün bih zülf, "lām"dur. İsm-i (9) murāddur ki lām-ı melfūẓīdur ve kūşesi "m"dür, böyle oldı, ḲIVĀM oldı.

(10) ḲIVĀM

(11) Göñül çün kim firāḳuñ ḫastesidür.

Ḳo dermān bulsun iy meh-rū lebüñden.[176]

(12) Tevcīh: Lafẓ-ı ḳo ki dermānuñ Türkīsi "em"dür, buldı, ḲIVĀM oldı.

(13) ᶜİMĀD

[30-a] (1) Zülfüñe dām-ı dil disem nola kim

Dāyimā çün göñül şikār eyler.[177]

(2) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf lām-ı mektūbīdür. Ḥisāb-ı cümelde "sī"dür (3) ve lafẓ-ı "sī" yetmişdür ve yetmiş "ᶜayn"dur ve dām-ı dil "mā"dur, ᶜayn'a ki oldı, ᶜİMĀD oldı.

(4) NŪḤ

(5) İy yüzüñ nūr-ı āftāb gibi

Çerḫ-ı dilde ḳılur hemīşe ṭulūᶜ.[178]

---

[176] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[177] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*
[178] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*

(6) Tevcīh: Āftāb ẕikr eyledi, murādifin diledi ki "yūḥ" (7) dur ve gibi şekl maʿnāsınadur. Pes, "yūḥ" gibi NŪḤ oldı.

(8) ḲIVĀM

(9) Ḳavm-i ʿuşşāḳ cemʿ olur her dem

Tā ki yoluñda terk-i ser ḳılalar.[179]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı ḳavm ki cemʿ ola, "aḳvām" olur. (11) Pes, terk-i ser ḳılsa yaʿnī "elif"den geçer, ḲIVĀM olur.

(12) ḪUSREV

(13) Serv-i ḳadüñ üzre naḳş-ı zülfüñe ḳılan naẓar

Der gümüş serv üzre bitmiş ḫōşe-i miskīn gör.[180]

[30-b] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı serv üzre müşebbehün bih zülf ki "c"dür. Naḳş "ḫ" (2) dur ki oldı, Ḫusrev oldı yāḫūd bir nevʿ üzre dāḫī (3) serv üzre müşebbehün bih zülf ki "l"dur, ḥisāb-ı cümelde "s"dür ve lafẓ-ı (4) s",yetmişdür ve yetmiş "ʿayn"-ı mektūbīdür. İsm irāde olunur ki (5) şārıḳdur. Ḥisāb-ı cümelde altı yüz birdür. Altı yüz bir, lafẓ-ı ḫāme (7) dür. Müzemması "S" irāde olunur ki "ḫ" mektūbīdür, ola, ḪUSREV olur.

(8) ḤAMZA

(9) Ḳāmetüñ göstereydi ger ḥarekāt

---

[179] *Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün*

[180] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

Ḥarf-i evvelde dil ḳılurdı ġalaṭ.[181]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳāmet ki "elif"dür, ḥarekātla görünse yaʿnī (11) müteḥarrik olsa, hemze olur, ismi irāde olunur ki hemze-i melfūẓī (12) dur. Pes, ḥarf-i evvelindeki "h"dür. Ġalaṭ eyleseñ (13) "ḥ" oḳısañ "ḤAMZA" olur, zīrā "h" ġalaṭ olsa "ḥ" olur.

[31-a] (1) EDHEM

(2) Dil-i dermānde yā ḳaşuñ göreliden

Ḫadeng-i ġamzeñe oldı nişāne.[182]

(3) Tevcīh: Dermān Türkī'de "em"dür. Dili ki lafż-ı "d" oldı, EDHEM oldı.

(4) İBRĀHĪM

(5) Gireli ebr-i zülfüñ āhileyüm

Bād çün kim seḥāba lāzımdur.[183]

(6) Tevcīh: Lafż-ı ebr lafż-ıāh ile lafż-ı īm gördi, İBRĀHĪM oldı.

(7) İBRĀHĪM

(8) Yoluñ üzre şol ḳadar āb aḳıdur gözlerüm

Ger teraḥḥum ḳılmazsañ ʿāḳıbet deryā olur.[184]

---

[181] *Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿūlün*
[182] *Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün*
[183] *Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün*

(9) Tevcīh: Yol ki Fārisī'de "reh"dür, lafż-ı āb ki üzerine aḳdı (10) ebre oldı ve deryā ᶜArabī'de "yümm"dür, ᶜāḳıbet ki oldı İBRĀHĪM oldı.

(11) BĀ-YEZĪD

(12) Ḳaşlaruñ şeklin görelden el ṣunupdur dil-berā

Zülf-i şeb-reng ki her dem eyleye cānum şikār.[185]

(13) Tevcīh: Ḳaşlar ẕikr itdi, müşebbehün bih'lerden diledi ki **[31-b]** (1) ki biri yā'dur be biri "r"dür. Şeklleri "yāy" "z" olur. "El" (2) ᶜArabī'de "yed"dür. Ṣundı BĀ-YEZĪD oldı.

(3) ḤAMZA

(4) Ezelīdür çü raḥmet-i vaṣluñ

Dāyimā tāze olur anda cān.[186]

(5) Tevcīh: Ḳāᶜidedür ki ezelī ẕikr iderler, bir şeyᵓiñ evvelin (6) selb iderler, pes raḥmet ki ezelī ola, "ḥamt" ḳalur (7) ve "t" ki "ḥamt"dadur, lafż-ı "ze" ola, ḤAMZA olur.

(8) NECM

(9) Kemān-ı ebrūñı Cem gördükce iy dōst

Ḳılur cānını ġamzeñ ucı mecrūḥ.[187]

---

[184] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[185] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[186] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜlün*

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih ebrūña "nūn"dur. Cem ki gördi, NECM oldı.

(11) CEMĀL

(12) Cem el ṣun zülfine bulmaḳ dilerseñ

Ḳamer devrinde ᶜömr-i cāvidānī[188]

(13) Tevcīh: Lafż-ı Cem ki lafż-ı el ṣuna, CEMĀL olur.

[32-a] (1) ḲĀSIM

(2) Yā ḳaşuñdan tīr-i ġamzeñ gösterür çün kūşesin

İrsem aña bulurum sehm-i seᶜādetden nişān[189]

(3) Tevcīh: Müşebbehün bih tīr addur ve kūşe-i ḳaş ki (4) "ḳaf"dur, gösterdi, "ḳā" ḳaldı ve lafż-ı "sim" ki eridi, ḲĀSIM oldı.

(5) ḪIŻR

(6) Leblerüñ "**Naṣrun mina'llāh**" oḳıyaldan dil-berā

Bulunur ᶜaks-i ruḫuñda ḥāṣılı "**Fetḥun Ḳarīb**"[190]

(7) Tevcīh: ᶜAks-i ruḫdaki "ḫar"dur, ḥāṣıl lafż-ı "Fetḥun Ḳarīb" ḥisāb-ı (8) cümelde sekiz yüzdür ve sekiz yüz "ż"dur, bulundı, ḪIŻR oldı.

---

[187] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[188] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[189] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[190] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(9) TĀC

(10) Göñül muḥtāc-ı ᶜışḳ olaldan iy dōst

Esās-ı ᶜışḳ muḥkemdür göñülde.[191]

(11) Tevcīh: Lafż-ı muḥtācdan ki "muḥ" kim ola, yaᶜnī olmaya, tāc (12) ḳalur. Zīrā muḥkem, maᶜnā-yı beytīde müfred idi. Maᶜnā-yı Muᶜammī'de mürekkeb irāde olundı.

(13) TĀC

[32-b] (1) İy yüzüñ nūrını baña göster

Tā ki zülfüñe göñlüm ola esīr.[192]

(2) Tevcīh: Lafż-ı tā ki müşebbehün bih zülfüñe "cīm"dür, esīr oldı TĀC oldı.

(3) ḪALĪL

(4) Ḫayāl-i zülf-i peyvestendüm kim

Ḳılur āşüfte-dil cemᶜiyyetini.[193]

(5) Tevcīh: Lafż-ı ḫayāl ki peyveste ola, ḫalīl olur, zīrā (6) ki mādām ki lafż-ı ḫayāldeki elif, lām-ı mektūbī olmaya (7) peyvest bulmaz. Pes āşüfte ki oldı, ḪALĪL oldı.

---

[191] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[192] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜūlün*
[193] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(8) ZEYN

(9) Götür kūşe-i gül zülfüñi yüzden

Ki Cem-üftāde'i ṭopraġa ṣaldı.[194]

(10) Tevcīh: Yer ki Fārisī'de "zemīn"dür ve müşebbehün bih (11) zülf ki "lam"dur, ism-i maḳṣūddur, lām melfūżīdur ve (12) kūşesi ki "mīm"dür, zemīn'den götürdüñ, ZEYN ḳaldı.

(13) ḲĀSIM

[33-a] (1) Ay yüzünde dāmen-i zülfin götürse nola yār

Ki āteşīn-sīnemde resm-i mühr oransız geçer.[195]

(2) Tevcīh: Ay ki ᶜArabī'de ḳamer'dür, yazdı, "ḳaf"dur. İsm-i maḳṣūddur ki (3) ḳāf-ı melfūżīdur ve dāmen-i zülf ki "fe"dür, götür (4) düñ, "ḳā" ḳaldı ve mühr ẕikr itdi, mürādifin diledi ki şemsdür. (5) Resmī, sems olur. Oransız ki geçe, "s" ḳalur, ḲĀSIM olur.

(6) ḲĀSIM

(7) Dehānuñ göreli ṣōfī göñül yir itdi zülfüñle

Ṣafādan tā ki nūş ide geceler bāde-i ṣāfı.[196]

(8) Tevcīh: Müşebbehün bih dehān ki "mīm"dür, lafż-ı ṣōfī ki gör (9) di maṣūfī oldı ve göñli ki "vav"dur, müşebbehün bih zülfle (10) ki "c"dür, bir oldı, "ṭ" oldı. Zīrā

---

[194] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[195] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[196] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

ḥisāb-ı cümelde "vav" altıdur ve "cim" üç (11) dür. Bir ki olalar, ṭoḳuz olur. Ṭoḳuz "ṭ"dur, "sī" MUṢṬAFĀ olur.

(12) NAṢŪḤ

(13) Kaᶜbe yüzinde dil budur ḳaşına secde ḳılduġı

Kim aña dāyimā ola ṣavmaᶜa kūşe-i ḥarem.[197]

[33-b] (1) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş ki "nūn"dur ve ṣavmaᶜa maᶜnā-yı beytīde (2) müfred idi, maᶜnā-yı Muᶜammāyī'de mürekkeb irāde olundı ki (3) lafż-ı ṣavmaᶜa kūşe-i ḥarem yaᶜnī ḥaremüñ kūşesiyle ki "ḥ"dur, ola, (4) ol nūn'a oldı, NAṢŪḤ oldı yāḫūd "maᶜa"dan lafż-ı (5) mektūbī irāde oluna ki maᶜahu o ṣū ile kūşe-i (6) ḥarem. Pes lafżda ve kitābetde "r" rabṭ ḥāṣıl.

(7) DĀVŪD

(8) Görüb ḫadeng-i ġamzeñi ṣayd oldı zülfüñde cān

Bu bir giriftār olmasa ḥācet degül tīr iy ṣanem.[198]

(9) Tevcīh: Ṣayd ki Türkīde "ev"dür ve müşebbehün bih zülfin'de (10) ki iki dāl-i mektūbīdür. Meṡelā "dd" oldı, DĀVŪD oldı.

(11) MĪREG

(12) Begüm taṣġīr idelden bini laᶜlüñ

Bilürüm cümle ᶜuşşāḳı taᶜżīm.[199]

[197] *Müfteᶜilün Mefāᶜīlün Müfteᶜilün Mefāᶜīlün*
[198] *Mefāᶜīlün Fāᶜilātün Mefāᶜīlün Faᶜlün*

(13) Tevcīh: Beg ki Fārisī'de mīr'dür, taṣgīr ki ola [34-a] (1) mīreg olur zīrā Fārisī'de bir şeyᵓ ẕikr-i taṣġīr eyleseler (2) āḫirine kāf-i sākine getürürler. Nete ki ẕikr olundı.

(3) ḤÜSEYN

(4) Diseñ Cem ḫāk-i rāhumdur nola çün

Eyü taṣġīrdür taᶜżīme beñzer.[200]

(5) Tevcīh: Eyü, ᶜArabī'de ḥasen'dür. Taṣġīri ḥüseyn(6)dür. Zīrā ᶜArabī'de bir şeyᵓ taṣġīr itmek isteseler ḥarf-i evvelin (7) mażmūm ve ḥarf-i s̱ānīden ṣoñra yāᵓ-i sākine getürürler. Nete ki ẕikr olundı.

(8) ḪURREM

(9) Levḥ-ı dildedürür ᶜışḳuñ dil-berā

Eksük olmaz naḳş olaldan her gün āh.[201]

(10) Tevcīh: Bir gün āh'dağı lafż-ı gün āh maᶜnā-yı beytīde mürekkeb (11) idi, maᶜnā-yı Muᶜammāyīde müfred irāde olundı. (12) Andan ᶜArabīsi dilendi ki "cürm"dür. Naḳş ki oldı, ḪURREM oldı.

(13) MEHDĪ

[34-b] (1) Kenār-ı āb-ı sebze çün ki ḥāżır

---

[199] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[200] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[201] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

Göñül el ṣun şerāb-ı erġuvāna[202]

(2) Tevcīh: Āb ki ᶜArabī'de "mā"dur. Kenārı "mīm"dür ve sebzenüñdür. (3) El ᶜArabī'de "yed"dür. Göñül oldı, "dī" oldı. Ṣunuldı, MEHDĪ oldı.

(4) ḤASAN

(5) Didüm yüzüñi keşf eyle baña kim iy meh-i ᶜālem

Ġaraż bu ḥüsn görmekden hemān aduñı bilmekdür.[203]

(6) Tevcīh: Lafż-ı ḥüsn görmekden ġaraż ki adı ola, (7) ḤASAN olur zīrā kitābetde ḥüsn ve ḥasen birdür.

(8) HÜMĀM

(9) Hemān yā ḳaşuñdan ki dūr ola tīr

Erişüb dil ü cān mecrūḥ olur.[204]

(10) Tevcīh: Lafż-ı hemān'uñ yā ki ḥisāb-ı cümelde ondur. Müşebbehün bih (11) ḳaşdan ki "nūn"dur, ḥisāb-ı cümelde ellidür, dūr ola, (12) ḳırḳ ḳalur. Ḳırḳ "mīm"dür. Pes hemān HÜMĀM olur.

(13) ḤASAN

[35-a] (1) Görünmez oldı miḥnet her yañaden

Arada zülf-i şeb-rengüñ görelden.[205]

[202] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[203] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*
[204] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(2) Tevcīh: Lafż-ı miḥnet ki her yañaden görünmedi yaᶜnī "mīm" ve "t" (3) kendi "ḥan" ḳaldı ve müşebbehün bih zülf şaṣrrtdur. Luġat-i müşterekesi (4) irāde olundı ki ḥisāb-ı cümelde "sīn"dür. Arada göründi, ḤASAN oldı.

(5) YŪSUF

(6) Yüzüñ bī-ḥad ṣafā-yı zinde-gānī

Lebüñ naḳş-ı ḥayāt-ı cāvidānī.[206]

(7) Tevcīh: Lafż-ı yüzüñ bī-ḥad ola "yū" ḳalur ve leb ᶜArabī'de (8) "şefe"dür. Naḳşı, senedür. Cāvidān ki oldı, "suf" ḳaldı, (9) YŪSUF oldı zīrā cāvidān ebedī dimekdür.

(10) VEFĀ

(11) Vaṣluñ ebedī diler dil ü cān

Zīrā ki ṣafā bulur Cem andan.[207]

(12) Tevcīh: Lafż-ı vaṣl ki ebedī olsa (13) "vaṣ"ḳalur ve lafż-ı ṣad ki fā olsa, VEFĀ olur.

[35-b] (1) CAᶜFER

(2) Ḳaṣdı ser-i Cem ḳılalı çeşmüñ dil ü cāndan

Feryād iderüm āh ki feryād-resim yoḳ.[208]

---

205 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
206 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
207 *Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün*
208 *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*

(3) Tevcīh: Ser lafẓ-ı Cem ki ve çeşm, ᶜArabī'de ᶜayn (4) dur. Müsemmāsı irāde olunur ki ᶜayn-ı mektūbīdür. Ḳaṣd-ı cīm (5) eyledi, "caᶜ" oldı ve lafẓ-ı fer ki bād oldı, CAᶜFER oldı.

(6) MUḤAMMED

(7) Aġladuḳca ġarḳ-ı ḫūn-ı dil olur

Çeşm-i gevher-bārumuñ her kūşesi.[209]

(8) Tevcīh: Ḫūn ki Fārisī'de "dem"dür. Dil ki oldı "med" (9) ve çeşm ki gevher-bār oldı yaᶜnī noḳṭaların (10) dökdi, "ḥam" ḳaldı ve her kūşesi (11) ki "ḥ" ve "mīm"dür, anda ġarḳ oldı, MUḤAMMED oldı.

(12) YŪSUF

(13) Resm-i būse idi ger-çi inᶜām ide dōst

Sāye-i luṭfı irişür yine bu bendesine.[210]

[36-a] (1) Tevcīh: Resm-i būse, yūse'dür. Ebedī ki oldı "yūs" (2) ḳaldı ve sāye-i luṭf ki "f"dür, irişdi, YŪSUF oldı.

(3) ḲĀSIM

(4) Ḳapuñda her yañade yüz sürsem

Ḳadüñ ol arada göründigüçün.[211]

---

[209] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[210] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(5) Tevcīh: Lafẓ-ı her yañede ki mürekkeb. Türkī idi, mürekkeb-i (6) mülemmaᶜ Türkī ve Fārisī irāde olundı netekim ḳapu, Fārisī'de (7) "der"dür. Her yañesine yaᶜnī her ṭarafına lafẓ-ı düh Fārisī'de on (8) dimek olur olsa da "der"de olur. Pes der'den ẓarfiyyet (9) dilenür ki düh'dür. Düh ki ola, yüz olur ve yüz, ḥisāb-ı cümelde "ḳaf"dur (10) ve yüz'den murād luġat-i müşterekesidür ki ḥisāb-ı cümelde "sīn" ve "mīm"dür, sürdi "ḳasem" (11) oldı ve müşebbehün bih ḳad ki "elif"dür, arada göründi, ḲĀSIM oldı.

(12) ḪUSREV

(13) Zülfüñe ṭolaşmaġa dil ger-çi ḫ^ābladı

Līkin āhir bilürüm terk eyler ol bir ḫurde-ser.[212]

[36-b] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı ḫurde ki lafẓ-ı ser ola, ḪUSREV oldı.

(2) MUḲBİL

(3) Cem evvelden saçuñ benden dilerdi

Göñülden āḫir arasına düşdi.[213]

(4) Tevcīh: Sāc Fārisī'de mū'dur. Evveli "mīm"dür. Göñül (5) ᶜArabī'de ḳalbdür ve āḫiri "b"dür, arasına ki düşdi yaᶜnī ḳıl arasına (6) ki lafẓ-ı ḳalbdedür. Mū evveline bend oldı, MUḲBİL oldı.

---

[211] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[212] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[213] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(7) MAḤMŪD

(8) Kim var ki ġam-ı ʿışḳla ʿuşşāḳ arasında

Cem bigi göñül bir ḳılla zülfüñe baġlar.[214]

(9) Tevcīh: Cem bigi "ḥam"dür. Göñül ki ola "maḥ" olur ve ḳılla yaʿnī Fārisī(10)siyle mū'dur. Müşebbehün bih zülf ki "d"dür, baġlandı, MAḤMŪD oldı.

(11) SÜLEYMĀN

(12) Zülfüñe şāne bigi ulaşalı

Bildüm āḫir hemānmış ʿömrüm.[215]

(13) Tevcīh: Şāne bigi sāyedür, ulaşdı yaʿnī lafẓ-ı sā, lafẓ-ı ye ile ulaşdı [37-a] (1) sāye oldı ve lafẓ-ı "h" ki "süley"dedür, lafẓ-ı "mān" oldı, SÜLEYMĀN oldı.

(2) ḲĀSIM

(3) Görem diyü ḳamer yüzin ḥabībüñ

Hemīşe seyr ḳılur āsmānı.[216]

(4) Tevcīh: Lafẓ-ı ḳamerüñ yüzi "ḳ"dur ve lafẓ-ı āsmānı ki maʿnā-yı (5) beytīde müfred idi. Maʿnā-yı Muʿammāyī'de mürekkeb irāde olundı ki lafẓ-ı (6) ism ve anı gördi yaʿnī ki "ḳāf" gördi, ḲĀSIM oldı.

---

[214] *Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Faʿlün*

[215] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

[216] *Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿūlün*

(7) ḤÜSEYN

(8) Ḫaṭṭ-ı siyāh-ı müşg-feşānuña mey di kim

Zülfüñ gibi sitem ḳılur iy māh-rū baña.[217]

(9) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki “cīm”dür. Gibi ki ola yaᶜnī ṣūret ola, (10) “ḥ” olur ve lafẓ-ı sitem ki maᶜnā-yı beytīde müfred idi, maᶜnā-yı (11) Muᶜammāyī’de mürekkeb dilendi ki lafẓ-ı “sīn”, “īy”, “tem” ḳalur ve “sīn” (12) ki temam ola, “seyn” olur, ḤÜSEYN olur.

(13) ᶜALĪ

[37-b] (1) Laᶜlüñdür āb-ı ḥayvān ṣun baña iy ḳamer-ruḫ

Kim derd ü ġamla oldum bīmār-ı cāvidānī.[218]

(2) Tevcīh: Bīmār ki ᶜArabī’de ᶜalīl’dür, cāvidānī (3) ki oldı yaᶜnī ebedī oldı, ᶜALĪ oldı.

(4) SAᶜDĪ

(5) Çün ki kendü düşdi zülfüñ bendine raḥm eyleme

Lām-ı zülfüñde ḳo dil feryād u efġān eylesün.[219]

(6) Tevcīh: Lām ki ḥisāb-ı cümelde “sī”dür ve “ḳo”, ᶜArabī’de “daᶜ”dur. (7) Dil ki oldı, “ᶜad” oldı. Lafẓ-ı “sī”de ki oldı, SAᶜDĪ oldı.

---

[217] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*
[218] *Müstefᶜilün Feᶜūlün Müstefᶜilün Feᶜūlün*
[219] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(8) ḤAMZA

(9) Ger ḫam-ebrūsı naḳş-ı zāhid-i bī-derd-i dil

Görseyidi secde-i sehv eyleridi dāyimā.[220]

(10) Tevcīh: Naḳş-ı ḫam "ḥam"dur ve derd, ᶜArabī'de "dā"dur. Dil ki oldı, ad (11) olur. Pes zāhid ki lafẓ-ı adsız ola, "za" ḳalur. ḤAMZA olur.

(12) ḲĀSIM

(13) Ḳıyāsıyla dehānuñ noḳṭa ṣandum

Velī ol da görünmez arada hīc.[221]

[38-a] (1) Lafẓ-ı ḳıyās ile müşebbehün bih dehān ki "mīm"dür, (2) oldı ḳıyāsım oldı ve lafẓ-ı evvelde ki maᶜnā-yı beytīde mürekkeb (3) terkībidi ve maᶜnā-yı Muᶜammāyī'de mürekkeb mülemmaᶜ-ı Türkī ve Fārisī irāde olundı (4) yaᶜnī "ol"da "ol" on ki ḥisāb-ı cümelde "y"dür, arada görünmedi, ḲĀSIM oldı.

(5) ḲĀSIM

(6) Ser-i ḳadrüm felege irse nola

Ki oldı āşüfte göñül maḥrem-i yār.[222]

(7) Tevcīh: Ser-i ḳadr ki "ḳ"dur. Felegüñ mürādifine (8) ki semā'dur, irişdi ve āşüfte oldı, ḲĀSIM oldı.

---

[220] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[221] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[222] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(9) ḤASAN

(10) Zülfüñi irgür āḫir bād-ı ṣabāḥa sen

Ki ola nesīm-i cān gibi bād-ı ṣabāḥın.[223]

(11) Tevcīh: Bād ki ʿArabī'de "rīḥ"dur. Āḫirine (12) ki "ḥ"dur. Lafẓ-ı "sin" ki irgürdüñ, ḤASAN oldı.

(13) VELĪ

[38-b] (1) Öldürecegüñ ḳulı ḳarār üzre ṭutarsıñ

Aduñ çıḳa ḳāfdan ḳafa iy māh-ı ḳamer-rūh.[224]

(2) Tevcīh: Ḳāfdan ḳafa adı çıḳa didigünden murād yaʿnī lafẓ-ı (3) ḳulı ki ḳarārda ḳāf-ı mektūbīde ḳulı'dadur (4) ḳāf-ı mektūbī ḳarāra gelince arasañ VELĪ çıḳar.

(5) KERĪM

(6) Ger baḥre irişe eşk-i çeşmüm

Nīlīn iken ola reng-i ḫūnīn.[225]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı ger kim mürādif-i baḥre ki "yümm"dür, irişe kerĪm OLUR.

(8) HĀŞİM

(9) Pervāne gibiyüz göñül āh

---

[223] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*
[224] *Müstefʿilün Feʿūlün Müstefʿilün Feʿūlün*
[225] *Mefʿūlü Mefāʿīlün Feʿūlün*

Şemᶜ-i ebedīyimiş cemālüñ.[226]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı āh ki göñül oldı, “hā” oldı (11) ve şemᶜ ki ebedī oldı, “şim” oldı, HĀŞİM oldı.

(12) HÜRMÜZ

(13) Yaḳaldan bini hicr-i cān-güdāzuñ

Bulur her laḫẓamızdı bī-nihāyet.[227]

[39-a] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı hicr ki cān-güdāz oldı “hür” ḳaldı zīrā (2) ki cān-güdāzdurlar. Bunuñ mis̱li refᶜ-i vasaṭ kelime dilerler ve (3) “müz” ve “nī” nihāyeti ki “müz”dür, buldı, HÜRMÜZ oldı.

(4) ḤAMĪD

(5) Ḥadīs̱-i muḫtaṣar ḳıldum dem-i perīşān

Ol es̱nāda dehānuñ yād ḳıldum.[228]

(6) Tevcīh: Ḳāᶜidedür ki muḫtaṣar dirler kelimeʾi ḳısaltmaḳ dilerler. Pes (7) āḫir-i ḥarfin isḳāṭ iderler nete ki lafẓ-ı ḥadīs̱-i muḫteṣar oldı (8) “ḥadī” ḳaldı. Perīşān ki oldı “ḥīd” oldı ve ol es̱nāda (9) yaᶜnī ḥādīs̱-i muḫteṣar ve perīşānda müşebbehün bih (10) dehān ki “mīm”dür. Yād ḳılduñ ḤAMĪD oldı.

---

226 *Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün*
227 *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*
228 *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*

(11) YŪSUF

(12) Rāh-ı ġamla sefer-i ᶜışḳa bulunmayalı şüd

Āh kim ḫaste göñül bulmadı ārām-ı viṣāl.[229]

(13) Tevcīh: Rāh'uñ Türkīsiyle ki "yol"dur ve lafẓ-ı **[39-b]** (1) sefere ḥad bulunmadı "l" ve "r"dür, YŪSUF oldı.

(3) NECM

(4) Ḳaşuñı her yañeden çeşmüm iy dōst

Hilāl ola diyü gözlerüz hemīşe.[230]

(5) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş ki "nūn"dur. Lafż-ı çeşmüñ yañesi "c" ve "m"dür. Göründi NECM oldı.

(5) MESᶜŪD

(6) Şemᶜ bigi olurum āşüfte-ḥāl

Yā dil aña ire ya cān terk ide.[231]

(7) Tevcīh: Şemᶜ bigi "semᶜ"dür. Āşüfte ki oldı "mesᶜ" oldı (8) ve "yā"nuñ luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı murāddur ki ḥisāb-ı (9) cümelde "de"dür ve "de" "dū"dür. Dil ki olsa (10) dū olur. Aña ki irdi MESᶜŪD oldı.

229 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
230 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
231 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(11) SELMĀN

(12) Nā-müsülmān olalı ḫaṭṭ-ı ḥabīb

ᶜĀşıḳa raḥm itmez ol bī-derd-i dil.[232]

(13) Tevcīh: Nā-müselmān ki bī-derd-idil ola yaᶜnī derd ki ᶜArabī'de "dā"dur. Dil [40-a] (1) ki ola, ad olur ve bī-lafż-ı nām ki ola, SELMĀN olur.

(2) ḤASAN

(3) Yañılub zülfüñe didüm perīşān

Sözüm bigi perīşān oldum iy dōst.[233]

(4) Tevcīh: Söz ki Fārisī'de "süḫan"dur. Bigi, "sīn" (5) süḫandur. Perīşān ki oldı ḤASAN oldı.

(6) ᶜALĪ

(7) Teraḥḥum eyle iy meh-rū baña kim

Gözüñ zülfüñ ḳaşuñ cān almaḳ ister.[234]

(8) Tevcīh: Müşebbehün bih göz "ᶜayn" ve zülf "lam" ve ḳaş "y" ki oldı, ᶜALĪ oldı.

(9) VELĪ

(10) Reh-i ᶜışḳuñ bulub āşüfte göñlüm

---

[232] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[233] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[234] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

Yürür menzil be-menzil ḳılmaz ārām.[235]

(11) Tevcīh: Reh, Türkī'de yol'dur. Āşüfte oldı, VELĪ oldı.

(12) SELMĀN

(13) ᶜĀşıḳ-ı bī-çāreye raḥm eylemez

Nā-müselmāndur ḥabībüñ zülfi āh.[236]

[40-b] (1) Tevcīh: Lafż-ı nā-müsülmān ki maᶜnā-yı beytīde i̱sbāt-ı (2) nefy-i İslām zülf-i ḥabīb idi. Maᶜnā-yı Muᶜammāyī'de i̱sbāt-ı (3) ism ḥabīb irāde olundı ki nām yaᶜnī ism (4) SELMĀN'dur. Ḥabībüñ pes bu vechile SELMĀN ḥāṣıl oldı.

(5) HĀŞİM

(6) Gözüñüñ kūşesine hā diyince

Niçe ᶜāşıḳları meftūn idersin.[237]

(7) Tevcīh: Göz ki Fārisī'de "çeşm"dür ve kūşesine ki "cīm"dür. (8) Hā diyesin yaᶜnī cīm hā oḳıyasın, HĀŞİM olur.

(9) NŪR

(10) Didüm iy dil-ber yüzüñ göster tebessüm eyledi

(11) Nāzdan yüz gösterüb yüzün çevirdi ol ḥabīb.[238]

---

[235] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[236] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[237] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(12) Tevcīh: Lafż-ı nāzuñ yüzini ki "nūn"dur, gösterdi (13) ve yüz ki Fārisī'de "rū"dur, çevirdi, "ūr" oldı, NŪR oldı.

[41-a] (1) HÜRMÜZ

(2) Ger-çi belā vü derd ü ġam olur cihānda līk

Hicrān-ı cān gider ki irmez birisi de.[239]

(3) Tevcīh: Hicrān ki cān gider ola yaᶜnī lafż-ı (4) hicrān lafż-ı cānı ki eride yaᶜnī ki gidere "hür" (5) ḳalur ve lafż-ı irmez ki maᶜnā-yı beytīde müfred (6) idi. Maᶜnā-yı Muᶜammāyī'de mürekkeb irāde olundı yaᶜnī (7) "ir" lafż-ı "müz" ol lafż-ı "hür"e pes HÜRMÜZ oldı.

(8) HÜRMÜZ

(9) Reh-i ᶜışḳı göñül ḳaṭᶜ itmek ister

Erişmez aña ki līkin āh feryād.[240]

(10) Tevcīh: Lafż-ı reh ki göñül ola "hür" olur ve lafż erişmez (11) maᶜnā-yı beytīde müfred, maᶜnā-yı Muᶜammāyī'de mürekkeb irāde olundı (12) yaᶜnī iriş ol lafż-ı "hür"e lafż-ı "müz" vaḳtī ki irişe HÜRMÜZ olur.

(13) BĀ-YEZĪD

[41-b] (1) Ser-i zülfüñe pā-best olalı dil

---

[238] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[239] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*

[240] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

Elümle kendümi odlara atdum.[241]

(2) Tevcīh: Ser-i zülf ki “z”dür ve pā ki “pāy”dur. Ol ser-i zülfe pest (3) oldı yaᶜnī bağlandı “bāyez” oldı zīrā “zī”den müʾaḫḫar (4) olsa “zebāy” olur ᶜaḳd olunmaz. Pes żarūrī muḳaddem (5) olmaḳ lāzımdur ki ᶜaḳd cāyiz ola ve el ki (6) ᶜArabī’de “yed”dür, olsa BĀ-YEZĪD olur.

(7) ᶜALĪ

(8) Leb-i laᶜlüñ ḫayāli iy ḳamer-rū

Gözümde iken āḫir gitdi yine.[242]

(9) Tevcīh: Leb-i laᶜl ki “lam”dur, gözümde yaᶜnī ᶜArabīsinde ki “ᶜaynī”dür, (10) oldı, “ᶜaleyn” oldı, pes āḫir ki gitdi ᶜALĪ ḳaldı.

(11) MÜSĀFİR

(12) Dil-berā raḥm eylegil kim zülf-i rūyuñ yādına

Her gice feryād ider tā ṣubḥa dek āşüfte-dil.[243]

(13) Tevcīh: Giçe ᶜArabī’de “mesā”dur. Lafż-ı “für” ki yād itdi MÜSĀFİR oldı.

[42-a] (1) ŞİHĀB

(2) Gicede āh-ı dil ḳılaydum eger

Bel ki od düşer şerer-i āhumdan.[244]

---

241 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
242 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
243 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(3) Tevcīh: Gicenüñ Fārisīsisinde ki şeb'dür (4) āh-ı dil ki "hā"dur, ḳılınaydı ŞİHĀB olurdı.

(5) CEMĀL

(6) Cem'e el eyledi çeşmüñ ki cānın ala ḫışmıyla

Ne ḥācet el iy dil-ber fidādur tek el.[245]

(7) Tevcīh: Lafż-ı Cem'e ki lafż-ı el oldı, CEMĀL oldı.

(8) ZEKERİYYĀ

(9) Ḳaşuñ naḳşına ger yā denze nola?

Aña yā dimeyeler yā ne disün?[246]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş ki "rā"dur, naḳşına "z"dür. Lafż-ı ger yā, "r"nüñ ZEKERİYYĀ olur.

(11) AYĀZ

(12) Ayā ser-i zülfüñle göñül ḳıla mı ārām?

Kim ḥālini kendü gibi eyledi perīşān.[247]

(13) Tevcīh: Lafż-ı a yā ser-i zülfle ki "z"dür, ola, AYĀZ ola.

---

[244] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[245] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün*
[246] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[247] *Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün*

[42-b] (1) FERHĀD

(2) Zülfüñüñ ucına her dil kim düşer

Derd-i dildür ḥāṣılī iy māh-rū.[248]

(3) Tevcīh: Zülfüñüñ ucına ki "f"dür. Dil-i her ki "r"dür, düşer (4) "fere" olur ve derd ᶜArabī'de "dā"dur. Dil ki ola "ād" olur, "ferh"üñ ḥāṣılı olıcaḳ FERHĀD olur.

(5) EYYŪB

(6) Sende bu ᶜārıżı gözüm göreli

Ḥāṣılı zehri ṣuya ṣaldı göñül.[249]

(7) Tevcīh: Ḥāṣıl-ı zehr ki ḥisāb-ı cümelde on altıdur. (8) "y" ve "v" olur ve ṣu'nuñ Fārisīsinde ki "āb"dur, ṣalduñ, EYYŪB oldı.

(9) MUḤAMMED

(10) Küşesine zülfüñ medḥ eylerken āşüfte göñül

Bī-ḳarār oldı daḫī ol ḥālile āşüfte-dil.[250]

(11) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki lām-ı mektūbīdür, ism irāde olunur ki lām-ı melfūżīdur (12) ve küşesi "mīm"dür ve lafż-ı medḥ ki āşüfte ile ola, "ḥamd" olur, MUḤAMMED olur.

---

[248] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[249] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[250] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(13) ḲUṬB

[43-a] (1) Ser-i ḳaddüñ görüb ṭūbā cennet

Ayaḳdan düşdi bī-dil ḳıldı ġam-gīn.[251]

(2) Tevcīh: Ser-i ḳaddi ki "ḳā"dur, lafż-ı ṭūbā ki gördi ayaḳdan (3) düşdi yaᶜnī "y" gitdi bī-dil ḳaldı yaᶜnī vāv gitdi, "ṭb" ḳaldı, pes ḲUṬB oldı.

(4) ḤUSĀM

(5) Naḳş-ı zülfüñ giceye beñzetdüm iy cān yañılub

Ol sebebden cān u dil āh̲ī perīşāndur henüz.[252]

(6) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki "cīm"dür, naḳş "ḥ"dur giceye yaᶜnī (7) Fārisīsine ki "şām"dur, "ḥuşām" olur ve beñzetdüñ yaᶜnī teşbīh itdüñ, ḤUSĀM oldı.

(8) RÜSTEM

(9) Kīmya-yı h̲āk-i rehüñ reng-i ruh̲um ḳılalı zer

Gözümüñ kūşesi yaşlar aḳıdur sīm gibi.[253]

(10) Tevcīh: Göz ki ᶜArabī'de "ᶜayn"dur luġat-i müşterekesinüñ (11) Fārisīsi irāde olunur ki "zer"dür ve kūşesi "r"dür ve (12) sīm gibi "s" ki "sitem"dür, aḳıtdı RÜSTEM oldı.

---

[251] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[252] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[253] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(13) ŞEYH̬

[43-b] (1) Baña raḥm it ki ḥāṣılı ᶜömrüm

Naḳş-ı zülfüñle yele virdi ḳamu.[254]

(2) Tevcīh: Ḥāṣılı ᶜömr ḥisāb-ı cümelde üç yüz ondur. Üç yüz on (3) "ş" ve "y"dür ve müşebbehün bih zülf "cīm"dür. Naḳşla ki "ḥ"dur, ola, ŞEYH̬ olur.

(4) HŪD

(5) Ol zülf-i ᶜanberīniñe her kim ki diye dāl

Lām ola ḳaddi ḥaḳḳına egri gümān ider.[255]

(6) Tevcīh: Ol ki ᶜArabī'de "hüve"dür ve müşebbehün bih zülf ki "d"dür, oldı, HŪD oldı.

(7) MUŻAFFER

(8) Dehānuñ derdini ḳıldum mükerrer

Ki anuñla żafer bulur dil ü cān.[256]

(9) Tevcīh: Müşebbehün bih dehān ki "mīm"dür. Lafż-ı żafer anuñla bulundı, MUŻAFFER oldı.

[254] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[255] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*
[256] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(10) HÜRMÜZ

(11) Her kemerle ḳucalar bilüñ nola?

Ben de ḳucasam bu kemerden kem miyüm?[257]

(12) Tevcīh: Lafż-ı her ki ke-merle yaᶜnī "müz" ile zīrā kemerdeki kef, (13) kef-i teşbīh dilendi, lafż-ı "her" "müz" olur, HÜRMÜZ olur.

[44-a] (1) HĀŞİM

(2) Çü fāş eyledi rāzum hā diyince

Kesem anuñla hergiz ḳılmayam rāz.[258]

(3) Tevcīh: Lafż-ı hā ki dinildi kesem yaᶜnī "şim" anuñla zīrā kāf-ı teşbīh dileneler. Pes HĀŞİM oldı.

(4) ᶜAMĪD

(5) Gözüñ zülfüñ kemendiyle dil ü cānlar şikār eyler

O ṭarara dimezseñ hey cihānı gözüme ṭar eyler.[259]

(6) Tevcīh: Göz ki ᶜArabī'de "ᶜayn"dur, luġat-i müşterekesinüñ (7) müsemmāsı irāde olunur ki ᶜayn-i mektūbīdür ve kemendle yaᶜnī "mīd" (8) ile ola zīrā kāf, kāf-ı teşbīh bilindi, ᶜAMĪD oldı.

---

[257] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[258] *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*
[259] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

(9) BĀLĪ

(10) Ḥüsnüñüñ bāgı ḳalur bülbülsüz iy cān ger baña

Dimeziseñ kim belālu ᶜandelībümsün benüm.[260]

(11) Tevcīh: Bülbül Fārisī'de "hezār"dur. Luġat-i müşterekesi irāde olunur (12) ki ḥisāb-ı cümelde ġayn-ı mektūbīdür. Pes bāġ ki bülbülsüz (13) ḳala yaᶜnī "ġayn"sız ḳala, "b" ḳalur ve "baña", ᶜArabī'de "l"dür. Ola, BĀLĪ olur.

[44-b] (1) LUṬF

(2) Āşkār it zülfiñi kim ẖaṭṭuñ ucından senüñ

Nāfe-i çīn bī-ser ü bī-pā oldı ser terk eyleyüb.[261]

(3) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki "lam"dur, lafż-ı ẖaṭṭ ki ucından "ṭī"dur. (4) Nāfe bī-ser ü bī-pā oldı yaᶜnī "nūn" ve "h" gitdi, "elif" ve "fe" ḳaldı (5) ser terk eyledi "elif" daẖī gitdi "f" ḳaldı, LUṬF oldı.

(6) MAḲṢŪD

(7) Göñül ol ay yüzin gördi tekrār

Bi-ḥamdi'llāh ki bu maḳṣūda irdi.[262]

(8) Tevcīh: Ay ki Fārisī'de "meh"dür, ᶜArabī'de "ḳamer"dür. Pes ay yüzini (9) ki tekrār gördi, birin meh ve birin ḳamer dutdı, "mīm" ve "ḳā" diledi. (10) Pes "maḳ" oldı ve maḳṣūda maᶜnā-yı beytīde müfred maᶜnā-yı Muᶜammāyī'de mürekkeb (12) ḳaṣd olundı ki bir "maḳ" lafż-ı "ṣūd"a irdi, MAḲṢŪD ḥāṣıl oldı.

---

[260] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[261] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[262] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(12) LUTF

(13) Terk-i ser ḳılub göñül iy māh-rū

Kūşe-i zülfüñ ṭaleb ḳılur müdām.[263]

[45-a] (1) Tevcīh: Göñül Fārisī'de "dil"dür. Terk-i ser ki ḳıldı yaᶜnī dilenmedi (2) "lam" ḳaldı ve kūşe-i zülf ki "f"dür, "ṭī" "leb" ḳaldı, "ṭaf" oldı zīrā (3) ṭaleb maᶜnāsında müfred idi. Maᶜnā-yı Muᶜammāyī'de mürekkeb olundı, pes LUṬF oldı.

(4) LUṬFĪ

(5) Dil görelden zülf-i ᶜanber-bāruñı

Sāye-i zülfüñ ṭaleb ḳılur şehā.[264]

(6) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki "lam"dur, göreli sāye ki ᶜArabī'de (6) "fī"dür, "ṭī" "leb" ḳalur neteki yuḳaruda ẕikr olundı. Pes LUṬFĪ oldı.

(8) CAᶜFER

(9) Zülfüñe ᶜömrüm eylerdüm hebā

Arada görsem dehānuñ bir daḫī.[265]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih "cīm"dür. Lafẓ-ı ᶜömri hebā eyledük, "caᶜmer" oldı (11) arada dehānı yaᶜnī müşebbehün bih dehānı ki "mīm"dür. Bir daḫī görsek iki (12) olur. Pes iki mīm ḥisāb-ı cümelde seksen olur ve seksen "f"dür. Pes "caᶜmer"(13)deki "mīm" mükerrer olmaġla "f" ḥāṣıl oldı, CAᶜFER oldı.

---

[263] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[264] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[265] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[45-b] (1) ḤASAN

(2) Ebedīdür çü ḥasret-i bī-ḥad

Bu hevāya virürüm āḫir cān.[266]

(3) Tevcīh: Ḥasret ki bī-ḥad ola "ḥasr" olur. Ebedī oldı, (4) "ḥas" ḳaldı. Āḫir cān ki "nūn"dur, virinildi ḤASAN oldı.

(5) ṬĀHİR

(6) Daḫī ḥālimi ẓāhir ḳılmışiken

Dirīġā kim yine pinhān ḳıldı.[267]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı ẓāhir ki daḫī ḥālini pinhān ḳıldı, ṬĀHİR oldı.

(8) AḤMED

(9) Bunca derd-i dil içinde Cem bigi

Niçe ᶜāşıḳdur ki ola şād-mān.[268]

(10) Tevcīh: Derd ki ᶜArabī'de "dā"dur. Dil ki oldı "ed" olur. (11) Cem bigi "ḥam" olur "ed" içinde ki ola AḤMED olur.

(12) KEMĀL

(13) Āba döndi gül olub āşüfte-ḥāl

---

266 *Feᶜilātün Feᶜilātün Faᶜlün*
267 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
268 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

ᶜĀrıżuñ ᶜarż eyleyelden gülde āb.[269]

[46-a] (1) Tevcīh: Āb'a ki ᶜArabī'de "mā"dur gül dendi ve āşüfte-ḥāl oldı, "ekmel" (2) oldı ve noḳṭa-i gülde ki ābuñ ᶜArabīsi ki "mā"dur, ᶜarż eyledüñ, KEMĀL oldı.

(3) KEMĀL

(4) Ḳaçan ki pür-ᶜaraḳ ola şu ᶜārıż-ı zībā

Gül-āb içine ṣanurum ki yāsemin düşmiş.[270]

(5) Tevcīh: Gül-āb içine yaᶜnī ki "gül" "āb" içine anuñ ki ᶜArabī'de "mā"dur, KEMĀL oldı.

(6) ḲĀSIM

(7) Ḳadüñ yüz gösterelden āşkāre

Olub bī-dil şikār oldı dil ü cān.[271]

(8) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳad ki "elif"dür, yüzüñ luġat-i müşterekesi ki ḥisāb-ı (9) cümelde "ḳaf"dur. Gösterdi "ḳā" ḳaldı ve şikār ki ᶜArabī'de "ṣayd"dur, (10) bī-dil oldı, "ṣad" ḳaldı ve "ṣad" ḥisāb-ı cümelde "sīn"dür ve "mīm"dür ki oldı, ḲĀSIM oldı.

(11) ḲĀSIM

(12) Vefā gösterdi ol meh-rū ki ṭutam üns anuñla

---

269 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

270 *Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*

271 *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*

Peşīmān oluben āḫir ḳaşı şeklin nihān eyler.[272]

(13) Tevcīh: Meh, ᶜArabī'de "ḳamer"dür rū ki gösterdi "ḳaf" oldı ve lafẓ-ı üns ki anuñla [46-b] (1) yaᶜnī ol rū-yı meh ile ki "mīm"dür, dutunladı "ḳāsım" oldı ve müşebbehün bih (2) ḳaş ki "nūn"dur, nihān oldı, ḲĀSIM oldı.

(3) ᶜALĪ

(4) Dehānuñ sırrını ṣoraldan iy dōst

Gözüñ yoḳ yire baña ulaşubdur.[273]

(5) Tevcīh: Göz ki ᶜArabī'de "ᶜayn"dur, luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı murāddur (6) ki ᶜayn-ı mektūbīdür. "Yoġa" ki ᶜArabī'de "lā"dur, ulaşdı "ᶜalā" oldı ve yāḫūd (7) baña ki ᶜArabī'de "lī"dür, ulaşdı, ᶜALĪ oldı.

(8) ᶜALĀ

(9) ᶜĀlemi bī-ḥad temāşā eyledüm

Āḫir irāde saña düşdi göñül.[274]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı ᶜālem bī-ḥad oldı "ᶜāl" oldı ve āḫiri ki "lam"(11)dur, arada oldı, yaᶜnī içinde oldı, ᶜALĀ oldı.

(12) BEHĀ

(13) Ḳo yoluñda dil ü cān vireyin kim

---

[272] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

[273] *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*

[274] *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*

Şehā sensüz geçen ʿömrüm hebāda.[275]

[47-a] (1) Tevcīh: "He" ki lafẓ-ı bā'da ola yaʿnī içinde, BEHĀ ola.

(2) BEHĀ

(3) ʿÖmrümi zülfüñ eyleyeli hebā

Oldı āşüfte bu dil-i bīmār.[276]

(4) Tevcīh: Lafẓ-ı hebā āşüfte oldı, BEHĀ oldı.

(5) ḤASAN

(6) Bū-yı zülfüñ ʿanberīnine iken ulaşma kim

İy göñül dīvāne eyler bulıcaḳ ol bū seni.[277]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı bū ki ḥisāb-ı cümelde sekizdür ve sekiz "cīm"dür. Lafẓ-ı sīn ki buldı, ḤASAN oldı.

(8) BĀBĀ

(9) Meger bār-ı cefāda ḳaldı göñlüm

Ki her laḥẓa çeker bār-ı cefāyı.[278]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı meger ki lafẓ-ı bā'da ola yaʿnī bār'uñ içinde. Pā meger "r" olur ve lafẓ-ı bā ki meger "r" ola BĀBĀ olur.

---

[275] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[276] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[277] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*
[278] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*

(11) BEHĀ

(12) Behārı ḥüsnünüñ bī-ḥad hemīşe

Virür ẕevḳu ṣafā gül-zārı cāna.[279]

(13) Tevcīh: Lafẓ-ı behār ki bī-ḥad ola BEHĀ olur.

[47-b] (1) NİᶜMET

(2) Yüzi günini zülf-i şeb ḳılalı nihān

Rūz-ı tenaᶜᶜum irdi dirīġā nihāyete.[280]

(3) Tevcīh: Rūz ki maᶜnā-yı beytīde müfred idi. Muᶜammāyī'de mürekkeb irāde olundı. (4) Rūz-i tenaᶜum tenaᶜumdan rū ki nihāyete irdi yaᶜnī āḫire geldi, NİᶜMET oldı.

(5) SĀḲĪ

(6) Berü ṣun sāġarı sāḳī dil ü cān

Ki olur baḥr-i ġam ġarḳı hemīşe.[281]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı sāġar'da ki lafẓ-ı "ġar", ""lafẓ-ı "ḳī" ola, SĀḲĪ ola.

---

[279] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[280] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[281] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(8) SĀḲĪ

(9) Sebḳā ḥüsnüñi baña ögret

Ta elif-ḳaddüñi görem anda.[282]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı sebḳā ki maᶜnā-yı beytīde müfred idi, Muᶜammāyī'de mürekkeb irāde (11) olundı ki "sīn,"b" "ḳī" olur. Pes seḳā olur ve elif ki ḳaddür, anda görindi, SĀḲĪ oldı.

(12) İSMĀᶜĪL

(13) Derd-i dil Cemᶜ oldı kim bīmār ide ben bī-dili

Nā-gehān zülfüñ aradan çıḳdı oldı baña yār.[283]

[48-a] (1) Tevcīh: Derd ki ᶜArabī'de "dā"dur, dil ki oldı "ad" oldı ve "ad" ᶜArabī'de "ism"dür. (2) Cemᶜ ki oldı, esmā oldı ve bīmār ᶜArabī'de "ᶜalīl"dür ve müşebbehün bih zülf ki (3) "lam"dur, aradan çıḳdı, "īl" ḳaldı. Pes ᶜİSMĀᶜĪL oldı.

(4) İSMĀᶜĪL

(5) Derd-i dil ḫastesiyim aradan

Götürüñ zülf-i fikriñi bārī.[284]

(6) Tevcīh: ᶜArabī'de derd "dā"dur ve "lam" ki oldı "ad" oldı ve "ad" ᶜArabī'de "ism"dür. Ḫastayla ki ᶜArabī'de (7) "ᶜalīl"dür, oldı "ismaᶜlīl" oldı ve müşebbehün bih zülf "lam"dur, aradan götirildi, İSMĀᶜĪL oldı.

---

282 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Faᶜlün*
283 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
284 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Faᶜlün*

(8) ḪALĪL

(9) Zülfüñi teşbīh idelden giceye

Cān u dil ġamdan perīşāndur henüz.[285]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki “ze”dür, teşbīh olundı, “ḫ” oldı ve gice ki ᶜArabī’de “leyl”dür ki oldı, ḪALĪL oldı.

(11) RAŞĪD

(12) Gün yüzin pinhān idelden ol ṣanem

Rūz-ı ᶜuşşāḳī ḳamu bī-nūr ider.[286]

(13) Tevcīh: Gün ki ᶜArabī’de ḫūrşīddür. Yüzin ki “ḫ”dur. Pinhān itdi, RAŞĪD ḳaldı.

[48-b] (1) EBĀ BEKR

(2) Göñül dermān diler tekrār senden

Ki ele gire ḫōş ẕevḳ u ṣafā.[287]

(3) Tevcīh: Dermān’uñ ki ᶜArabī’de “em”dür. Göñül ki ola, “mā” olur. Ve “mā” Fārisī’de “āb”dur. (4) Tekrār olundı, “abāb” oldı ve lafż-ı ger ki ele girdi, EBĀ BEKR oldı.

---

[285] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Faᶜilün*
[286] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Faᶜilün*
[287] *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*

(5) ᶜÖMER

(6) Ṣordum adın zülfini keşf eyleyüb gecdi didüm

ᶜÖmri ḫūd geçdi ᶜarż idüben bilmekdür hemīn.[288]

(7) Tevcīh: Lafż-ı ᶜömrden ḫūd ᶜarżı ᶜömrdür. Zīrā geçen ᶜömrden ġaraż adını bilmekdür, didi.

(8) ᶜOS̱MĀN

(9) Deger her māh-rūyı bī-vefāyı

ᶜAceb bilsem gözümüñ ḥāṣılı ne?[289]

(10) Tevcīh: Göz ki ᶜArabī'de "ᶜayn"dur. Luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı maḳṣūddur ki ᶜayn-ı mektūbīdür (11) ve lafż-ı "ne?" Fārisī'de "çi?"dür. Ḥāṣılı ḥisāb-ı cümelde sekizdür. Sekiz ᶜArabī'de "s̱emānün"dür. Gözüñ ki ᶜayn'dur, oldı, ᶜOS̱MĀN oldı.

(12) ᶜALĪ

(13) Ẕevḳ-ı ġam bulmaġa gözüm ᶜālemi

Birini buldum birini bulmadum.[290]

[49-a] (1) Tevcīh: Lafż-ı ᶜālemī'den birin bulub birin bulmayasın. Mes̱elā "ᶜa" bulub "elif" bulmayasın. "Lam" bulub "mīm" bulmayasın, "y" bulasın, ᶜALĪ oldı.

---

[288] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[289] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[290] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Faᶜilün*

(2) AYĀZ

(3) Ger sen āhū şikāra gelse nola?

Serv-i ḳaddüñ kināra gelse nola?[291]

(4) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳad ki "elif"dür, kināra gelse yaʿnī noḳṭa yaza kināruñı kef, kef-i teşbīh dilendi, AYĀZ oldı.

(5) ḲĀSIM

(6) Ṣorub ismin tebessüm ḳıldı dil-dār

Çeküben dāmeni yüzine tekrār.[292]

(7) Tevcīh: Lafż-ı ismin ki dāmenin ki "nūn"dur, ḥisāb-ı cümelde elli'dür. (8) Tekrār ola, yüz olur ve yüz "ḳāf"dur. Pes yüzine çekdi ḲĀSIM oldı.

(9) ṬĀHİR

(10) Luṭf göñülden ise temām iy perī-ṣıfat

Her kim bilürse anı ṣafālar sürer müdām.[293]

(11) Tevcīh: Luṭfuñ göñli ki "ṭ"dur, temām ki ola "ṭā" olur ve lafż-ı "her kim buldı" ṬĀHİR oldı.

---

[291] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[292] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[293] *Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün*

(12) ᶜİMĀD

(13) Gün yüzüñ gördi göñül dileyüb ḳamer

Ḥāṣıl itdi derd-i dil iy māh-rū.[294]

[49-b] (1) Tevcīh: Gün ki ᶜArabī'de "ᶜayn"dur, yüzi ᶜayn-ı mektūbīdür. Lafż-ı ḳamerüñ göñli ki "mīm"dür (2) ve yazıldı "ᶜim" oldı. Derd, ᶜArabī'de "dā"dur. Dil ki ola, "ād" olur. Ḥāṣıl oldı, ᶜİMĀD oldı.

(3) ḤÜSEYN

(4) Leb-i ḥabīb dendānuma irişdi didüm

Zihī ḥalāvet-i leb "Lā ilāhe İllallāh."[295]

(5) Tevcīh: Leb-i ḥabīb ki "ḥ"dur ve dendānuñ ᶜArabīsine ki "sin"dür, (6) irişe "ḥüsn" olur ve yāḫūd "sīn" duta "s", ḤÜSEYN olur.

(7) ḤÜSEYN

(8) Ḥasretüñ bī-ḥadd olalı bī-ḥad

Ney olub dil ḳılur hemīşe fiġān.[296]

(9) Tevcīh: Lafż-ı ḥasret ki iki kerre bī-ḥad ola, "ḥüs" ḳalur ve lafż-ı "ney" ki dil ola "yen" olur, ḤÜSEYN olur.

---

294 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
295 *Mefāᶜīlün Feᶜilātün Mefāᶜīlün Faᶜlün*
296 *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Faᶜilün*

(10) RÜSTEM

(11) Tekrār-ı żulmiñe irüb cān u dil şehā

Nā-çār ḳaldılar nola irse teraḥḥumuñ.[297]

(12) Tevcīh: Lafż-ı tekrār ki maᶜnā-yı beytīde müfred idi, Muᶜammāyīde mürekkeb (13) irāde itdiler yaᶜnī tekrār-ı żulmiñe yaᶜnī Fārisīsine ki "sitem"dür, RÜSTEM olur.

[50-a] (1) MUḤAMMED

(2) Tīġ-ı hicrānla iy perī-peyker

Cem bigi ġarḳ-ı ḫūn[-ı dil] oldum.[298]

(3) Tevcīh: Cem bigi "ḥam"dur. Ġarḳ-ı ḫūn-ı dil ki ola Muḥammed olur zīrā ḫūn ᶜArabī'de "dem"dür. Dil olsa, medd olur.

(4) KEMĀL

(5) Añaldan kākülī miskīniñi āh

Sözüm zülfüñ gibi oldı perīşān.[299]

(6) Tevcīh: Söz ki ᶜArabī'de "kelām"dur. Perīşān ki oldı KEMĀL oldı.

(7) FETḤ

(8) Kūşe-i zülfüñle naḳş-ı zülfüñ arasında āh

---

[297] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*
[298] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*
[299] *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*

Tā göñül olalı oldum dil-berā āşüfte-hal.[300]

(9) Tevcīh: Kūşe-i zülf "f"dür ve müşebbehün bih zülf ki "cīm"dür. Naḳş "ḥ"dur. (10) Arasında ol ikisinüñ "tā"nuñ mülemmāsı ki "t"dür, göñül ola, FETḤ olur.

(11) MEZĪD

(12) Mürīd-i ᶜışḳdan rāzı bilelden

Mürīd-i şeyḫ-ı ᶜışḳ oldum göñülden.[301]

(13) Tevcīh: Rāzı ki maᶜnā-yı beytīde müfred ve Muᶜammāyī'de mürekkeb irāde olundı. Lafż-ı mürīddeki "rāzı" dilendi, MEZĪD oldı.

[50-b] (1) MUᶜĪN

(2) Ṣafā-yı laᶜl-i mey-gūnuñla şāhā

Ḳılurum ᶜīş ben bī-nihāyet.[302]

(3) Tevcīh: Lafż-ı "be" ki Fārisī'de "men"dür. ᶜayş-i bī-nihāyet ki "ᶜī" ḳaldı, ḳılındı, MUᶜĪN oldı.

(4) ÜVEYS

(5) Şikār oldum kemān-ı ebrūña iy dōst

Görinelden berü şol zülf-i müşgīn.[303]

[300] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[301] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[302] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(6) Tevcīh: Şikār ki Türkī'de "av"dur. Kemān'uñ Türkīsinüñ müşterekesinüñ müsemmāsı "y"dür, oldı, "avı" (7) oldı ve müşebbehün bih zülf ki şaṣtdur. Luġat-i müşterekesi ki ḥisāb-ı cümelde "s"dür. Görünildi, ÜVEYS oldı.

(8) VEYS

(9) Ezelī būse diler kim ebedī ḳala göñül

Bu temennā leb-i yār arada görünse olur.[304]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı būse ki ezelī ola "vse" ḳalur ve ebedī daḫī ḳılsa (11) "ves" ḳalur ve leb-i yār ki "y"dür, arada görünse VEYS olur.

(12) ḲĀSIM

(12) Baḳar zülfüñ dirür her ᶜāşıḳa kim

Bulımaz kūşesiyle ᶜömr-i bī-ḥad.[305]

[51-a] (1) Tevcīh: Baḳa ki maᶜnā-yı beytīde müfred, Muᶜammāyī'de mürekkeb irāde olunur; "be" "ḳā" yaᶜnī (2) "ḳā"yla müşebbehün bih zülf ki şaṣtdur. Luġat-i müşterekesi murāddur ki ḥisāb-ı cümelde "sīn"dür. Kūşesiyle (3) ki bulundı yaᶜnī ol müşebbehün bih zülfüñ kūşesiyle ki "lām"dur ve kūşesi "mīm"dür, KĀSIM oldı.

---

303 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

304 *Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün*

305 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(4) ĶUBĀD

(5) Eger yüz yıl ola ᶜömrüm beķāda

O zülfüñsüz olamaz dilde ārām.[306]

(6) Tevcīh: "Be", "ķā"daki ola, "ķubā" olur zīrā beķāda didügi lafżından bu murāddur (7) ve müşebbehün bih zülf ki "d" mektūbīdür, ism murād olunur ki dāl-i melfūżīdür ve "ser" (8) "d"dür ki ansız olmadı, ĶUBĀD oldı.

(9) NİᶜMET

(10) Tenüm döndi hilāle iy ķamer-ruḫ

Alalı naķş-ı ġam anda muṣavver.[307]

(11) Tevcīh: Lafż-ı ten ki döndi "net" oldı ve naķş-ı ġam ki "ᶜam"dür anda ola yaᶜnī içinde, NİᶜMET olur.

(12) CEMĀL

(13) Zülfinüñ eyā māh biri cīm ve biri lām

Līkin dönüb ol lām ķalur ķāmeti dāl.[308]

[51-b] (1) "C" ve lafż-ı "l" ki ola "celām" olur. Pes lafż-ı lām döndi, CEMĀL oldı.

---

[306] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[307] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[308] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*

(2) CEMĀL

(3) Meclisi bī-ḥad ḳılur āşüfte-dil

Ḳāmetüñ yād eyleyelden arada.[309]

(4) Tevcīh: Meclis ki bī-ḥad ola ve āşüfte ola, “cemel” olur ve müşebbehün bih ḳāmet ki “elif”dür, arada yād eyledük, CEMĀL oldı.

(5) CEMĀL

(6) Yine bini gösterüb ol māh fi’l-ḥāl

ᶜAyān oldı lebi altındaki ḫāl.[310]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı māh’uñ yüzi ki “mīm”dür, ḥālde ki gösterdi ḥamāl oldı ve leb ki “ḥ”dur. (8) Ḫāl’den murād noḳṭadur, altında ᶜayān oldı, CEMĀL oldı.

(9) MAḤMŪD

(10) Ḳamu naḳşı bu zülf-i ᶜanberīnüñ

Ḳılur maḳṣūr ger ola muṣavver.[311]

(11) Tevcīh: Ḳamu ki ᶜArabī’de “mecmūᶜ”dur, naḳş-ı mecmuᶜ olur ve müşebbehün bih (12) zülf ki “d”dür, ol mecmūᶜ ki maḳṣūr ḳıla, MAḤMŪD ḳalur.

---

[309] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Faᶜilün*
[310] *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*
[311] *Mefāᶜilün Mefāᶜilün Feᶜūlün*

(13) YAḤYĀ

[52-a] (1) Tīr-i ġamzeñ eyleyelden bini ḥay

Ḳaşlaruñ her yañeden yā gösterür.[312]

(2) Tevcīh: Lafẓ-ı ḥay ki her ṭarafdan "yā"nuñ müsemmāsı ki "y" mektūbīdür, gösterür, YAḤYĀ olur.

(3) YŪSUF

(4) Zülfinüñ arasında budur ḥāl-i Cem iy dōst

Diler ki göre gün yüziñi zülfüñ ucından.[313]

(5) Tevcīh: Müşebbehün bih zülf ki "d"dür ve iki zülfden murād iki "d" mektūbī(6)dür ve ḥer "d" ḥisāb-ı cümelde çārdur. Arasında yaᶜnī ol iki çār arasında (7) budur yaᶜnī şol lafẓ-ı dür ki ola pes çār-der-çār olur. Çār-der-çār ki ola (8) on altı olur ve on altı ḥisāb-ı cümelde "y" ve "v"dür ve raḳam-ı (8) gün ki "sīn"dür . Zülfüñ ucında ki "f"dür, görünildi, YŪSUF oldı.

(10) YŪSUF

(11) Şimdi mi çıḳdı bu resm-i nev ki āh

Tīġ-ı ᶜışḳuñ eyleye bī-dil beni.[314]

(12) Tevcīh: Lafẓ-ı bu'nuñ resm-i "yū"dur yāḫūd resm-i nev ki "yū" ola ikisi daḫī cāyizdür ve tīġ (13) ẕikr itdi, ᶜArabīsin diledi ki "seyf"dür. Bī-dil ḳılındı, "suf" ḳaldı, YŪSUF oldı.

---

[312] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[313] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*

[314] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[52-b] (1) NİẒĀM

(2) Yād anuñçün eylerüm ḳaddüñi ebyātumda kim

Naẓm-ı şiᶜrümde añılsa ḳāmetüñ zībā düşer.[315]

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı naẓm ikide müşebbehün bih ḳāmet ki "ad"dur, añıldı NİẒĀM oldı.

(4) ᶜALĀ

(5) Zülfüñ iy meh fitne vü çeşmüñ belā

Ne belāya ḳılmışum ben mübtelā.[316]

(6) Tevcīh: Çeşm'üñ ᶜArabīsinüñ luġat-i müşterekinüñ müsemmāsını diledi ki ᶜayn-ı mektūbīdür (7) ve belā ki lafẓ-ı müfred idi mürekkeb diledi yaᶜnī ol çeşm ki ᶜayn dilendi, "lā" ile, pes, ᶜALĀ olur.

(8) NUᶜMĀN

(9) Derdüñi cān niᶜmet-i bī-ḥad bilür

Anuñiçün ansız olmaz bir nefes.[317]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı niᶜmet ki bī-ḥad ola, "niᶜm" ḳalur ve lafẓ-ı "an" içün ki (11) ola NUᶜMĀN olur ve yāẖūd lafẓ-ı ansız olmaya, ikisi daẖī cāizdür.

---

[315] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[316] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[317] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(12) ḲĀSIM

(13) Dil-berā laᶜlin dehānuñ nefes-i bādına müdām

Eşk-i bī-pāyān gibi arada ḳandur ger gözüm.[318]

[53-a] (1) Tevcīh: Dehān ki ᶜArabī’de “fem”dür. Naḳş-ı “ḳam” olur. Eşk ki bī-pāyān “eş” ḳalur (2) ve gibi yaᶜnī ṣūret-i “es” olur arada ki oldı, ḲĀSIM oldı.

(3) ḲĀSIM

(4) Ḥayret şu ḳadar ol ki dehenüñden

Her laḥẓada mecrūḥ ider engüştimi dendān.[319]

(5) Tevcīh: Dehen ki ᶜArabī’de “fem”dür. Naḳşında ki “ḳam”dur. Müşebbehün bih engüşt ki “elif”dür (6) zīrā ḳāᶜidedür ki engüşt ẕikr iderler “elif” dilerler ve dendān ki ᶜArabī’de “sinn”dür (7) luġat-i müşterekesisinüñ müsemmāsı irāde olundı ki “sīn” mektubidür ola, KĀSIM olur.

(8) SENCER

(9) Çün ki ḳurtulmaġa yoḳ çāre ġam-ı dil-dārdan

Sen recā-yı bī-ḥad isterseñ göñül zülfine var.[320]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı sen recāʾ-i bī-ḥad ki “rec” olur ve göñül ki “cer” olur istedi SENCER oldı.

---

[318] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[319] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*
[320] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(11) ḪALĪL

(12) Ol seri yoluñda her kim serd iderse Cem bigi

Yā ḳalur zülfin arasında ya cān terk ider.[321]

(13) Tevcīh: Lafẓ-ı Cem bigi "ḫam" olur. Baş ki vire "ḫ" olur ve müşebbehün bih zülfin ki iki "lam" "mīm"-i [53-b] (1) mektūbīdür ve "yā"nuñ müsemmāsı "y" mektūbīdür, arasında ḳaldı "līl" oldı, pes ḪALĪL oldı.

(2) MECD

(3) Her ki ᶜālem miḥnetin çekmekde cānānsız geçer

Ger hezārān cān virse dāḫī bī-cāndur henüz.[322]

(4) Tevcīh: Çekmek'üñ ᶜArabīsinde ki "medd"dür. Lafẓ-ı cān ki lafẓ-ı ansız geçe, MECD olur.

(5) RÜSTEM

(6) Serv-i bī-pā oldı dendi secde ḳıldı ḳaddüñe

Nāḳıṣken ol seᶜādetden āḫir gör buldı tam.[323]

(7) Tevcīh: Lafẓ-ı serv ki bī-pā oldı, "ser" ḳaldı, dendi "rüs" oldı, āḫiri ki lafẓ-ı tem buldı RÜSTEM oldı.

---

[321] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[322] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[323] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(8) ḤÜSEYN

(9) Cān yolıñda dil virüb aḳıtdı gözden ḳaṭre kim

Tā bula arada şol zülf-i siyeh-kāruñ müdām.[324]

(10) Tevcīh: Lafẓ-ı cān ki dil vire yaᶜnī iki de "cen" ḳalur ve gözünden ki (11) "cīm"dür, ḳaṭreʾi ki noḳṭadur, dökdi "ḥüsn" ḳaldı. Müşebbehün bih zülfi ki şaṣtdur. (12) Luġat-i müşterekesi irāde olundı ki ḥisāb-ı cümelde "sīn"dür, arada göründi "ḥüseyn" oldı (13) ve yāḫūd müşebbehün bih zülf lām-ı mektūbīdür, ḥisāb-ı cümelde "sī"dür, irāde olundı ḤÜSEYN oldı.

[54-a] (1) MAḤBŪB

(2) Ebedī meḥabbet ister bu dil-i şikeste-miskīn

Ki anuñla bī-ġam olub sür ᶜayş-i cāvidān[325]

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı meḥabbet ki ebedī ola, "meḥab" ḳalur ve lafẓ-ı bu'nuñ dilini ki "ūb"dur, diledi MAḤBŪB oldı.

(4) ṢADR

(5) Cem-i bī-dil şikār oldı görüb ebrūñı iy dil-ber

Ki cān u dil şikāriçün o ḫūd müşgīn kemānimiş.[326]

(6) Tevcīh: Şikār ki ᶜArabī'de "ṣayd"dur, bī-dil ki oldı "ṣad" oldı. Müşebbehün bih ebrūña "r"dür, gördi, ṢADR oldı.

---

[324] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[325] *Feᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[326] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

(7) SAᶜDĪ

(8) Saᶜy-i ruḫuñda yıldı şu deñlü ki āftāb

Kendü evin buldı daḫī olmaz muḳīm.[327]

(9) Tevcīh: Lafẓ-ı saᶜydeki āftābuñ mürādifünüñ luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı ki ᶜayn-i mektūbīdür, kendü (10) evin ki yaᶜnī ol āftāb, Esed'dür ve raḳamı "d"dür, buldı, SAᶜDĪ oldı zīrā ki evi kendüye ḳarībdür.

(11) MAḤMŪD

(12) Her dem ebedī meveddetüñe

Muḥtāc olalı ṣafā sürer cān.[328]

(13) Tevcīh: Meveddet-i ebedī ki "meved"dür. Lafẓ-ı muḥtāc ki müfred idi, mürekkeb irāde olundı ki lafż-ı "maḥm" tāc oldı, MAḤMŪD oldı.

[54-b] (1) ṬĀHİR

(2) Ṭurra-i bī-ṭarīḳı gör ki temām

Ki güneş ṭalᶜatini ḳıldı nihān.[329]

(3) Tevcīh: Lafẓ-ı ṭurra ki bī-ṭarīḳ ola yaᶜnī bī-lafẓ ola, reh ola, "ṭā" ḳalur, temām ola, "ṭā" olur (4) ve güneş, ᶜArabī'de "mihr"dür. Ṭalᶜati ki "mīm"dür, zīrā ṭalᶜat ẕikr iderler, ol dilerler. Nihān ki ola, "hir" ḳalur, ṬĀHİR olur.

---

[327] *Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün*

[328] *Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün*

[329] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(5) ŞEMS

(6) Güneş bigi güneş yüzüñ görelden

Ḫacil oldı arada ṭalᶜat-i māh.[330]

(7) Tevcīh: Güneşiñ raḳamı ki “sīn”dür. Bigi yaᶜnī ṣūret ki ola “şın” olur ve tekrār güneş ẕikr (8) itdi, raḳamın diledi ki “sīn”dür ve ṭalᶜat-i māh ki “mīm”dür, irāde olundı, ŞEMS oldı.

(9) TĀC

(10) Tā ṭalᶜat-i cemālüñe ṭūş olalı gözüm

Oldum ay zülfüñe iy māh-rū esīr.[331]

(11) Tevcīh: Lafẓ-ı tā ki ṭalᶜat-i cemāle ki “cīm”dür, ṭūş oldı, TĀC oldı.

(12) ẒAHĪR

(13) Ẓāhirde ḳāmetüñ ki ᶜayān olmaya şehā

Yā ölür arada dil ü cān yā helāk olur.[332]

[55-a] (1) Lafẓ-ı ẓāhir’de ki müşebbehün bih ḳāmet ki “elif”dür, ᶜayān olmaya, “ẓahr” olur ve “yā”dan müsemmāsı murāddur ki mektūbīdür, arada oldı, ẒAHĪR oldı.

---

330 *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
331 *Mefᶜūlü Feᶜilātü Mefāᶜīlü Feᶜilün*
332 *Mefᶜūlü Feᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*

(2) BĀLĪ

(3) Dil yā ḳaşuñla tīr-i belāya nişānedür

Raḥm eyle iy perī ki bu gez ḳaṣd-ı cānedür.[333]

(4) Tevcīh: Dil ki ᶜArabī'de "bāl"dür. Yā'nuñ luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı ki "y"dür, oldı, BĀLĪ oldı.

(5) BİLĀL

(6) Dil-i āşüfte zülfüñe hemīşe

Olur iy māh-rū ᶜālemde rüsvā.[334]

(7) Tevcīh: Dil ᶜArabī'de "bāl"dür. Āşüfte oldı, "bilā" oldı. Müşebbehün bih zülfüñe "lam"dur, oldı, BİLĀL oldı.

(8) BİLĀL

(9) Ġam-ı zülfüñi görelden ḳıluben terk-i cān iy cān

Dil āḫir araya düşdi ki ola zülfüñe hem-dem.[335]

(10) Tevcīh: Dil ᶜArabī'de "bāl"dür ve āḫiri ki "lam"dur, araya düşdi yaᶜnī lafẓ-ı bā'nuñ içine, (11) bilā oldı ve müşebbehün bih zülf ki "lam"dur, hem-dem oldı, BİLĀL oldı.

---

[333] *Mefʿūlü Feʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün*
[334] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün*
[335] *Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün*

(12) SULṬĀN

(13) Ebedīdür leṭāfet-i bī-ḥad

Sende iy pād-şāh-ı ḥüsn ü cemāl.[336]

[55-b] (1) Tevcīh: Lafẓ-ı leṭāfet-i bī-ḥad ki ola, "leṭāf" ḳalur ve ebedī ki ola, "ṭā" ḳalur ve lafẓ-ı sende ki ola, SULṬĀN olur.

(2) SULṬĀN

(3) Şānuñda çü luṭf-ı ebedī nāzildür

Maḳṣūd-ı Cem ol ṣūretle ḥāṣıldur.[337]

(4) Tevcīh: Lafẓ-ı şānda luṭf-ı ebedī ki "luṭ"dur, nāzil ki ola, daḫī ṣūretle ola, SULṬĀN olur.

(5) MUḤAMMED

(6) Dehenüñ göreli bi-ḥamdi'llāh

Sırr-ı Aḫfāya oldı dil āgāh.[338]

(7) Tevcīh: Müşebbehün bih dehān ki "mīm"dür, bi-ḥamdi'llāh yaʿnī lafẓ-ı ḥamd ile pes, MUḤAMMED olur.

(8) AḤMED

(9) Ḳāmetüñ göreli bi-ḥamdi'llāh

---

336 *Feʿilātün Mefāʿilün Faʿlün*

337 *Mefʿūlü Mefāʿīlün Mefāʿīlün*

338 *Feʿilātün Mefāʿilün Faʿlün*

Devlete irdi cān u dil nā-gāh.[339]

(10) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳāmet ki "elif"dür, bi-ḥamdi'llāh yaᶜnī lafẓ-ı ḥamd ile AḤMED olur.

(11) ḲĀSIM

(12) Çü ḳaldı baḥr-i ḥayretde dehānuñ naḳşını görüb

Ol arada kenār ister ki bī-dil oldı Cem-i miskīn.[340]

(13) Tevcīh: Dehān ᶜArabī'de "fem"dür, naḳşı "ḳam" olur ve kenārdur ki kāf ki cüzᵓ-i kelime idi, kāf-ı teşbīh **[57-a]** (1) dutunladı ve nār'uñ ᶜArabīsi irāde ḳılındı ki āteşdür. Pes ki āteş dilenlenmiş oldı yaᶜnī āteş gibi "üns" olur. (2) Arada ki bī-dil dilenledi ḲĀSIM oldı zīrā bī-dilden murād bī-nūn dimek olur.

(3) YAᶜḲŪB

(4) Dil-i büryān u çeşm-i giryānum

Ḳoma bī-ḥāṣıl olsun ey meh-rū.[341]

(5) Tevcīh: Dil-i büryān "y"dür. Çeşm ᶜayndur ve ḳoma lafż-ı nehy idi. Mürekkeb irāde olundı. Lafż-ı emriyle, (6) murādın ki "ḳo"dur yaᶜnī meh lafż-ı ḳo bī ki "b"dür, ḥāṣıl olsun, YAᶜḲŪB olsun.

---

[339] *Fāᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*
[340] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*
[341] *Feᶜilātün Mefāᶜilün Faᶜlün*

(7) YŪSUF

(8) Resm-i būse ger dehānuñ kūşesi

Baña inᶜām itse cān bulur ṣafā.[342]

(9) Tevcīh: Resm-i bu "s" yaᶜnī resm ki "yüs"dür, kūşe-i dehān ki femdür "f" dür, oldı, YŪSUF oldı.

(10) ḤASAN

(11) Bizden dil alub sen yine iy māh-ı ḳamer-ruḫ

Ḳılduñ bizi ᶜālemlere rüsvā nidelüm āh.[343]

(12) Tevcīh: Biz ᶜArabī'de "naḥnü dür. Dili "ḥ"dur. Lafż-ı "sen" oldı, ḤASAN oldı.

(13) ḲĀSIM

[57-b] (1) Eger ol sim-ten üzre bu ben bī-dil-i ḳıbā görsem

Ḥasedden cübbe-i ṣabrı ḳılurdı dest-i ġayret çāk.[344]

(2) Tevcīh: Bī-dil ḳıbā "ḳā" olur. Sim'den mürekkeb dilendi yaᶜnī gör lafż-ı "vesem" lafżı. Pes ḲĀSIM oldı.

(3) ĠAŻANFER

(4) Żulm idelden gözlerüñ gibi ḳaşuñ

---

[342] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[343] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*
[344] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

Eylerüm feryād yoḳ feryād-res.[345]

(5) Tevcīh: Gözlerden müşebbehün bih'lerin diledi ki biri "ᶜayn" ve biri "ṣad"dur ve gibi ki ola "ġayn" (6) ve "żad" olur ve müşebbehün bih ḳaş ki "nūn"dur ve lafż-ı "fer" ki yād itdüñ ĠAŻANFER oldı.

(7) SİNĀN

(8) Çü tīr-i ġamzesi ider cefāsın isteme hīç

Dilā sen anı bulub ġayrden ferāġat ḳıl.[346]

(9) Tevcīh: Lafż-ı sīn lafż-ı ān buldı, SİNĀN oldı.

(10) SÜLEYMĀN

(11) Çün gün yüzüñe māh-ı felek Müşterī imiş

Āḫir Cem ansız olmaz iy yār-ı bī-vefā.[347]

(12) Tevcīh: Raḳam-ı gün ki "sīn"dür ve māh'dan murād ᶜadeddür ki otuzdur. Ḥisāb-ı (13) cümelde "dü"dur ve raḳam-ı Müşterī' "y" dür ve āḫir lafż-ı Cem kim "m"dür. Lafż-ı ānsız ki olmadı, SÜLEYMĀN oldı.

[58-a] (1) ḤÜSEYN

(2) Dehānuñ çün göründi baña iy dōst

O demde ḥāṣıl oldı sırr-ı bī-ḥad.[348]

---

[345] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

[346] *Mefāᶜīlün Feᶜilātün Mefāᶜīlün Fāᶜilün*

[347] *Mefᶜūlü Feᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*

(3) Tevcīh: Dem'üñ ᶜArabīsi ki "ḥīn"dür. Sırr-ı bī-ḥadd ki "sīn"dür, oldı, ḤÜSEYN oldı.

(4) ṬAYYİB

(5) Kemān ebrūlaruñ gösterdi bir yā

Ki olur tīrine ḳurbān dil ü cān.[349]

(6) Tevcīh: Ebrūlardan murād iki ebrūdur. Müşebbehün bih'leri iki "yā"dur. Luġat-i müştereklerinüñ müsemmāları (7) murāddur ki iki yā mektūbī murāddur. Pes birinden "düh" irāde olundı ve lafż-ı düh ḥisāb-ı cümelde "ṭ"dur (8) ve birinden kübrā murāddur ve bir yā daḫī ki gösdterdi yaᶜnī luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı murāddur (9) ki "y" mektūbīdür ve "y" ḥisāb-ı cümelde "düh"dür ve "dū" "b"dür. Pes göster'le ṬAYYİB olur.

(10) YŪSUF

(11) Çün sen güneş yüzüñi ᶜayān itdüñ iy dōst

Evc-i felekde māh-ı cihān oldı Müşterī.[350]

(12) Tevcīh: Sen, Fārisī'de "tū"dür. "Tū" gibi "yū"dur ve raḳam-ı güneş "sīn"dür, (13) ᶜayān oldı ve evc-i felekdeki "f"dür, oldı, YŪSUF oldı.

---

[348] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[349] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[350] *Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün*

[58-b] (1) ŞĀDĪ

(2) Keşf idelden ki yüzin ol sāde-rū

Olarada çıḳdı dil elden dirīġ.[351]

(3) Tevcīh: Sāde-rū ẕikr itdi. Rū'dan Türkīsin diledi ki ṣūretdür. Pes lafż-ı sāde-ṣūret (4) dilendi, "şāde" oldı ve arada "dil"üñ ᶜArabīsi ki "bāl"dür, lafż-ı elden çıḳub ḳılur, "sīn" "şāb"da (5) olur ve bī'den ᶜaded-i cümlesi irāde olunur ki "dū"dür. Pes "şād" ve "de" olur ve vāv'dan ᶜaṭf (6) dilenür. Pes lafż-ı şād dāḫī "de" dilenür ve "de" ḥisāb-ı cümelde "y"dür, ŞĀDĪ oldı.

(7) BEDR

(8) Göñül elden çıḳub ḳapuña vardı

Nigārā raḥm idüb redd itme derden.[352]

(9) Tevcīh: Göñül ᶜArabī'de "bāl"dür. Lafż-ı elden ki çıḳub ḳalur, ḳapunuñ Fārisīsine ki "der"dür, vardı, BEDR oldı.

(10) BĀ-YEZĪD

(11) Dil āḫir kendi yā ḳaşuñ görelden

Ser-i zülfüñ ele getürdi iy dōst.[353]

(12) Tevcīh: Dil ᶜArabī'de "bāl"dür. Āḫir ki gide, "bā" ḳalur. "Yā"nuñ luġat-i müşterekesinüñ (13) müsemmāsı ki "y"dür, gördi, "bā" oldı ve ser-i zülf ki "z"dür, "el"üñᶜArabīsine ki "yed"dür, getürdi, BĀ-YEZĪD oldı.

---

[351] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[352] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[353] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

[59-a] (1) RÜSTEM

(1) İy güni tā göreliden ay yüzi

Yüz sürerler hemişe der-gehüñe.[354]

(2) Tevcīh: İy'üñ raḳamı "r"dür ve günüñ raḳamı "sīn"dür. Taḳvīmde tā'nuñ luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı ki (3) "t"dür ve "ay"uñ Fārisīsinüñ ki "meh"dür. Yüzini ki "mīm"dür, gördi RÜSTEM oldı.

(4) RÜSTEM

(5) Çün tīġ-ı ġamuñ her nefesi irür dil ü cāna

Bārī sitemüñ olmasa ey dōst hemīşe.[355]

(6) Tevcīh: Bārī sitemüñ ki "bā" "meᶜa" maᶜnāsına ola "rī"den müsemmāsı murād ola ve kāf, (7) kāf-i ḫıṭābet yerine dermişdür. Yaᶜnī "meᶜa" lafż-ı "r" lafż-ı sitem, RÜSTEM olur.

(8) İBRĀHĪM

(9) Lebüñi keşf idicek rāh-ı ᶜadem çün göründi

Dil mi var kim o yola gitmeye ey cān u cihān?[356]

(10) Tevcīh: Lafż-ı leb ki keşf ola "ib" olur zīrā lām, bā'dan munfaṣıl olıcaḳ elif (11) maḥallinde vāḳıᶜ olur. Neteki ᶜaksinde elif ittiṣālle lām olurdı ve lafż-ı rāh ki gördi (12) "ibrā" oldı ve lafż-ı dil mi lafż-ı mutteṣıl idi. Muᶜammāyī'de munfaṣıl dilenledi ki dil [59-b] (1) lafż-ı mī yaᶜnī ḳalb lafż-ı mī ki "īm"dür, var oldı, İBRĀHĪM oldı.

---

[354] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[355] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün*
[356] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(2) ḤASAN

(3) Ḫālüñ oldıḳça ḳaşuñ üzre ᶜayān

Görmekiçün iver seni dil ü cān.[357]

(4) Tevcīh: Müşebbehün bih ḳaş ıṣṭılāḥ-ı şuᶜarāda "r"dür. Bi-ḥükmi intiḳāli mine'l-müsemmā ile'l-ism (5) "rā"dur ve ḫāl ki ḳavāᶜid-i Muᶜammāyī'de noḳṭadan kitābetdür, üzerinde gördi "zā" oldı ve lafż-ı (6) "zā" ḥisāb-ı cümelde sekizdür ve sekiz "ḥ". Pes lafż-ı "sīn" gördi, ḤASAN oldı.

(7) ḤASAN

(8) Rezeni zülfini dutdum leb-i mey-gūnī didi

Ḳo anı rāḥat-ı rūḥ isterseñ rāḥı ṭut.[358]

(9) Tevcīh: Lafż-ı resen'de lafż-ı rā maᶜnā-yı müsemmāsı ki "r"dür. Lafż-ı ḥay "sī" müsemmāsı ki "ḥ"dur, olsa ḤASAN olur. (10) Zīrā "rāḥı" lafżınuñ müfredliginden mürekkebliginden intiḳāl itdiler.

(11) ḤASAN

(12) Dil virüp eyā eger iḥsān laᶜlüñden revān

Olurise rāyegāndur baña bir būse naṣīb.[359]

[60-a] (1) Tevcīh: Lafż-ı a yā ki dil vire iki "a,a" ḳalur ve lafż-ı iḥsāndan ki revān ola yaᶜnī iki elif gide, ḤASAN ḳalur.

---

[357] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[358] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[359] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*

(2) ḤÜSEYN

(3) Ḳūt-ı dil ü cān olmaz her dem leb-i sāḳī

Arada ṣunarsa mey-i ṣāfı ne ṣafādur.[360]

(4) Tevcīh: Dem ᶜArabī'de "ḥīn"dür. Leb-i sāḳī ki "sīn"dür, arada yaᶜnī lafż-ı ḥīn arasında ṣunuldı, ḤÜSEYN oldı.

(5) ḤÜSĀM

(6) Çü cām içre görinür rū-yı sāḳī

Anıñçün ḳalmaz anda ḳaṭre bāḳī[361]

(7) Tevcīh: Lafż-ı cām içre rūy lafż-ı sāḳī ki "sīn"dür, göründi "ḥüsām" oldı ve ḳaṭre ki noḳṭadan kināyetdür, bāḳī ḳalmadı, ḤÜSĀM oldı.

(8) ḲĀSIM

(9) Ḳıyām-ı ḳāmetüñ gördüm olub āşüfte-ḥāl iy māh

Ḳıyāmet ḳopdıġın bildüm göñülden oḳudum Yā-Sīn.[362]

(10) Tevcīh: Lafż-ı ḳıyām ki āşüfte ola ḳāyim olur ve lafż-ı Yā-Sīn müfred idi mürekkeb (11) irāde olundı ki lafż-ı ḳāyimde lafż-ı "y" bī-lafż sīn oḳı, ḲĀSIM olsun.

---

[360] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[361] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[362] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün*

(12) AYĀZ

(13) Eyledüñ vaᶜde bir iki kerre līkin

Āz eyledüñ vefāyı iy dōst.[363]

[60-b] (1) Tevcīh: Bir, ḥisāb-ı cümelde elifdür ve iki kerre olup iki elif olur. Meselā "a,a"(2)dur ve ruḳūmda on birdür ve on bir ḥisāb-ı cümelde "elif, vav, y"dür ve lafż-ı āz eyledi, AYĀZ oldı.

(3) ᶜAṬĀ

(4) Didüm çeşmüm diler kim göre ḳaddüñ

Tebessüm ḳıldı didi gözüm üzre.[364]

(5) Tevcīh: Çeşmüm, ᶜArabī'de "ᶜaynī"dür. Luġat-i müşterekesinüñ müsemmāsı murāddur ki ᶜayn-ı mektūbīdür. Müşebbehün bih ḳaddi ki "elif"dür, (6) müşebbehün bih göz üzerine ki "ṣad"dur, gördüñ "ṭ" oldı, bi-ḥükmi intiḳāli mine'l-müsemmā ile'l-ism "ṭā" oldı, ᶜAṬĀ oldı.

(7) ṢADR

(8) Ṣabrımda meger dū tā ola dil

Kim bār-ı ġamuñla vara menzil.[365]

(9) Tevcīh: Lafż-ı ṣabrda dil ki "b"dür, ḥisāb-ı cümelde ikidür. Vaḳtī ki dū tā ola, dört (10) olur. Dört ḥisāb-ı cümelde "d"dür. Pes "b", "d" olmış olur, ṢADR olur.

---

[363] *Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün*
[364] *Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün*
[365] *Mefᶜūlü Mefāᶜīlün Feᶜūlün*

(11) KEMĀL

(12) Cem görürseñ deheni rengini vü ḳāmetini

Būse on isterseñ ṣıfr elif on olsa gerek.[366]

(13) Tevcīh: Būse on ẕikr itdi, yaʿnī bu lafż-ı sīn ki **[61-a]** (1) Türkī'de üc'dür ve lafż-ı üc ḥisāb-ı cümelde on (2) dur ve lafż-ı on ḫūd ẕikr itdi. Pes iki on (3) yigirmi olur. Ḥisāb-ı cümelde "kef" olur ve ṣıfrdan (4) murād "mīm"dür "veḳār"dan murād müşebbehün bih "sī"yi ki "elif"dür (5) revān olsa ẕikr itdi, ittiṣālden (6) infiṣāline vardı yaʿnī on ol (7) sa pes on kerre "s" otuz olur. (8) Ḥisāb-ı cümelde "lam"dur. Pes (9) KEMĀL olur.

[366] *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

Temme

Ḳad sāḳa sāʾiḳu't-taḳdīr enne bi-yedeyhi yedü'l-faḳīr [silik] Dāvūd

Sene: Fī 10 Rabīᶜu'l-Evvel Sene 1209

Ḳıymet-i Beyᶜi: 120

VI. KAYNAKLAR

Abdullah b. Şeyh İbrahim Niyâzî, Risâle-i Mu'ammâ, Sül. Ayasofya, nu: K. 4010

Vassâf Abdullah, Risâle-i Mu'ammâ, Ank. Millî Ktb, nu: Yz. A. 1959/2

Ahmed el-Mu'ammâyî, Risâle-i Mu'ammâ, Topkapı Sül. Ktb., nu:2718

Ali el-Arabî, Şerh-i Mu'ammâ-yı Esmâ-i Hüsnâ, Nuruosmaniye Ktb. nu: 68363 Ali Ferdî b. Ahmed el-Mar'a, Mu'ammâ Risâlesi, Sül. Ktb. nu: 87064Bilkan Ali Fuat, GÜ. Eğit. Fak. Der. Nabî'nin Mu'ammâlarına Dair, Kış 1995, sayı: 3, s. 205-217

Ali el-Arabî, Şerh-i Mu'ammâ-yı Esmâ-i Hüsnâ, Sül. U. Ktb. nu: 827

Ali Ker, Mu'ammiyât-ı 'Alî Ker, Sül. Çorlulu Ali Paşa, nu: 445/7

Arslan Mehmet, "Divan Edebiyatında Mu'ammâ Geleneği ve Feyzi'nin Gül-i Sad-Berg Adlı Mu'ammâ Risalesi", Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas 1998

____________, "Divan Edebiyatında Mu'ammâ Geleneği ve Feyzi'nin Gül-i Sad-Berg Adlı Mu'ammâ Risalesi", Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas 1998

Bilkan Ali Fuat, Nabi Divanı, MEB. Yay. İst. 1997

____________, Nabi Divanı, MEB. Yay. İst. 1997, c. II, s.1274Nabi Divanı, Süleymaniye Ktb. Hamidiye Bl. K. 1118, vr. 306a-311a

Bilkan Ali Fuat, Türk edebiyatında Mu'ammâ, Akçağ Yay. Ankara, 2000 Dilçin Cem, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK. Yay. Ankara. 1963

Cevdet Paşa Ahmet, Belagat-ı Osmaniye, Mimar Sinan Üniversitesi Yay., İst. 1987

Çclebioğlu Âmil, Mu'ammâlara Dair, Türk Kültürü, XVII - 200-202, s. 38-43 (1979)

_____________,- Ziya Öksüz Yusuf, Türk Bilmeceler Hazinesi,1979. Ârifî Efendi,

Mu'ammcyât, İst. Üniv. Ktb. nu. TY 794

Çelebi Ahmed, el-Mu'ammayî, mütercim: Mchmed b. Sinan el- Kirmestî. Nuruosmaniye Ktb. nu: 3951/2

Devellioğlu Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi, Ankara, 2003

Karahan Abdülkadir, Mu'ammâ Edebiyatı ve Fuzûlî'nin Mu'ammâları, Tasvir Gazetesi, 23.XII. 1948

Masraf-zade Mehmet Şefik, Şefikname, İst. 1282; Abdullah Mehmed b. Ahmed, Şefikname Şerhi, İst. 1288; Mahmud Celaleddin, Raczatü'l-Kâmilin, Şerh-i Şefikname, İst. 1290

____________________, Şefikname, İst. 1282; Abdullah Mehmed b. Ahmed, Şefikname Şerhi, İst. 1288; Mahmud Celaleddin, Raczatü'l-Kâmilin, Şerh-i Şefikname, İst. 1290

Nâbî Divânı, MEB. Yay. C.II, İst. 1997

Nabi Divanı, Süleymaniye Ktb. Hamidiye Bl. K. 1118, vr. 306a-311a

Onay Ahmet Talat, Türk Halk Şiirinde Şekil ve Nev'i, Haz: Prof Dr. Cemal Kurnaz, Akçağ Yay. Ank. 1996

______________, Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i, Haz: Prof.Dr. CemâlKurnaz, Akçağ Yay. Ank. 1996

Sami Şemsettin, Kamus-u Türkî, Çağrı Yay. 2. Bs. İst. 1987

Sırrı Levend Agâh, Nevâî'ye Atfedilen Esma-i Hüsna Mu'ammâlarınn Sahibi,

TDAY, Belleten. Ank. 1958

Tarlan Ali Nihat, Divan Edebiyatında Mu'ammâ, İst. 1936

Taşköprülüzade Kemalettin Mehmet Efendi, Mevzuatü'l Ulüm, İst 1313, s.298

VI. ESERİN EL YAZMASI METNİ

بوعیه جوسی عمکتبه یازه‌جی احمد صالحه

٠٠١٠-٠

شرح الغاز ومعجات

ادبيات

MİLLET GENEL KÜTÜPHANESİ
KISIM : A.E. Edebiyat
ESKİ KAYIT No. 76
YENİ KAYIT No.
TASNİF No. CD 18255

معمای منتخبات فارسی عمر ...

76

بنام سلطان محمد خان

جاودانی سلطنت قدرک لایق جهدر ٭ مکرمت تاجن بحمد الله کم شاه ویردی حق

توجیه لفظ سلطنت که جاوید اولدی یعنی حرف
آخر اولمیه سلطن اولر و شبه به قامت که الف در
منقوص منه اکا جامه اولا یعنی قبلیه سلطان اولور
ولفظ مکرمتک تاجی که میم در بحمد یعنی حمد یله اولا
محمد اولور پس مجموع سلطان محمد اولر

سلطان محمد

مهرومه انکچون قلدی طلب قاپوکه کیم ٭ جم کبی اراده یوز سوره در درکهکه

توجیه رقم مهر تعویمدن س و مراد مه دن اونور
در واو نوز لام مکتوبی در و لفظی انکچون و طلب
شعر معناسنه کوز مغزدر اما معمی معناسنه نظر مرکبدر
یعنی ط لفظ لب اولا آن لفظنه پس مجموع حروف
س و ل و ط و آن که مرکب اولا سلطان اولور
و لفظ جم بکی جم اولور و جم که یوز سوره یعنی اول
مهر که یوزی م در در درکاهه که د در لفظ جم که اراده
اولدی محمد اولور پس مجموعندن اسم مقصود اولدی

سلطان محمد

چرخ اطلس گوشهٔ ایوانکی کور خجل ٭ مه یوزاورماغه در درکاهکه محتاجدر

توجیه لفظ اطلسک چرخ سلطا گوشهٔ ایوان
که نون در کزدی سلطان اولدی مه یوزی که
میم در درکاهه د در یوز اوریجه مد اولور و لفظ

الورم

محتاج که معنای شعریه مغزود در معنای معمایه مرکب
اراده اولندی که لفظ مح تاج مد در محمد اولور
پس مجموعندن اسم مذکور حاصل اولور

سلطان محمد

چو شانکه بولندی لطف بی حد ٭ سنکچون محمدت اولر مؤید

توجیه بو درکه چو لفظ تشبیه ایچون در یعنی سان
لفظنده لطف لفظ که بی حد در اولا سلطان اولر
ولفظ محمدت که مؤید اولا یعنی آخر اولمیه محمد اولور
پس مجموعندن سلطان محمد اولور

محمد خان

جم کوکلی ویردیکه مدحک اوللی همدم دل ٭ جان یکی مح فرح بخشنک اکا ویردی صفا

توجیه بودر که لفظ مح که بی دل اولا مح اولور
و همدم که معنای شعریه نظر مغزود در معنای معماییه کوره
مرکب اراده اولندی یعنی لفظ مح نه دل اولدی
وهم داخی دم مقلوبه مقارن اولدی محمد حاصل اولدی
ولفظ جان یکی خان اولدی پس اسم مقصود حاصل اولدی

محمد

دوست بی حد قلب جفالری آه ٭ ایلدی یعنی غمزه دم پسته

توجیه بو درکه لفظ جفالردن مراد محن در بحکم
الترادف فیچنکه بی حد قلندی مح اولدی ولفظ دم
که پسته اولا یعنی بر بر پسته متصل اولا مد اولدی زیرا
اگر میم دال ازه رنه مقدم اولمسه متصل اولمق متصور دکلدر

محمد

دهان و زلفنک محتاجدر جان ٭ خدنک غمزه نک اماج در دل

توجیه دهان و زلفدن مراد میم و دال مکتوبیدر
چنکه لفظ مح انلره تاج اولدی محمد اولدی

علي

لعلي بیکه ایدیلی تشبیه اوزنانوب • یوقدر یوزنده کیم سنک سیه دل چخنه طره

توجیه لفظ لعلی نک یوزیکه لام در او لمادي علي اولدي

نوبایف

تیر غمزک استر یکی در بدر • هر طرفدن قشلرک یا کسترر

توجیه بعو درکه درکه با در اولدي در در اولور

و هر طرفدن که لفظ یا در دریا اولدي یا الف رقم تعوبعه

علامت ماهچي درکه مراد اندن نون در پس اولکي یا دن

نون اراده اولندي پس حاصل نون در دریا اولدي

و در اولدن ظرفیت اراده اولندي پس نون در دریا

دریاده نون دیمک اولور و دریا لفظنده که نون اولادر

نون یا اولور و در ثانیکه شمدي اول واقع اولمشدر ظرفیت

اراده اولنور پس در نون یا نونده یا دیمک اولور

اولور پس لفظ نون ده که یا اوله نویان اولور

نویان

قشکده شکلی یا کورب کوکل در • دریغا تیرنه بنون نشانه

توجیه مشبه به قاش که نون مکتوبي در اسم اراده

اولنور که نون ملفوظي در و شکل یا که انده کورندي نویان اولدي

عاصم

خراب اولدغن استرسک بو عالم ای عالم • کوترکل بر قع زلفک کورنسون چشم فتانوک

توجیه مشبه به زلف که لام مکتوبي در لفظ عالمدن

کتوروک و مشبه به چشم که ص در کورندي عاصم اولدي

هاشم

لوح دلده نقش اولدي رسم عشقک دایما • ای پري پیکر رها در هر بلادن جان و دل

توجیه لفظ رسم که نقش اوله رشم اولور و لفظ

رها که معنایي بیتده مفرد ایدي معمایده مرکب قصد اولندي

پس رشتمک راسیجی ها اولدی هاشم اولدی

کمال

محال در بکه سنک جدالکک زیرا • که دلدن عشقک اولدی بند غنچه محکم اولور

توجیه لفظ محکمکه معنای مفرد ایدی معنای معماییده

مرکب اراده اولندی پس بو اسلوب اوزره وقتینک

لفظ محال ده مح لفظ کم اولدی کمال اولدی

اسحاق

قنی کمان کوکل جمع قلدی کیم اوره تیر • تجاوز ایله کوکلدن لب حبیب دلی

توجیه کمان لغت عربده قوس در وقتیکه کوکل اولپه

یعنی قلب اولپه سوق اولور جمع که قلندی اسواق اولور

ولفظ اسواقک کوکلندن که واو در تجاوز ایلیب

لب حبیب که ح در دلندی اسحاق اولدی

بلال

بلاز لفکله ال ایدرم چکرایم لعابدم • نوله رحم ایلیوب انی رها قلسک بلالردن

توجیه لفظ بلا شبه به زلفکه ال اولدی بلال اولدی

مراد

قشک کمانینی چکمکده قلمدک تقصیر • خدنک غمزک انکچون جکرده اکلنز

توجیه مشبه به قاش رای مکتوبی در اسم اراده اولنور که

را ملفوظی در لفظ چکمکده لغت عربیده مد در تعبیر اولندی مراد اولدی

سلیمان

شوریده مهرکه ایدر ارزو دل • که آنسز اولمز بر لحظه خرم

توجیه مهر ذکر اتدی مرادفن ولدی که شمس در

شمسک علامتی س در وآرزو لغت عربیده میل در دل

که اولدی لیم اولدی ولفظ آن سز که اولدی سلیمان اولدی

سلمان

لام اولدی قدم کرلدن ای دوست • شول زلف و دهان وقدیکسن

توجیه مشبه به زلف که ل در و مشبه به دهان که
م در و مشبه به قد که آ در و لفظ سن ده که گوزلدی سلمان اولدی

سهراب

مهر که هر دم اولشه آب چشیله مدام * عالمک اطرافنی لشدن بشادر یا قلور
توجیه مهر که ذکر اندی مراد فن دلدی که شمس در
و علامتی س در پس لفظ مهر که لفظ ابله اولشدی سهراب اولدی

سعید

بو سینه بختم الندن بولمغه ای جان خلاص * کوکلمک سعی بود کم زلفکه اولا اسیر
توجیه لفظ سعی مشبه به زلف که د در اسیر اولدی سعید اولدی

داود

او صندی کوکل مساز بدن * زلفینک ای جنم دوندی خانه
توجیه ایکی زلف ذکر اندی مشبه به لرین دلدی ایکی
دال مکتوبی در لفظ خانه که ترکیب او در اچلرنده دوندی داود اولدی ترکیبا

شرف

شکرینی دل اوبه لبلک اوجینه * گرفتار ایلدک بن مبتلانی
توجیه لفظ شکرینی دل اولدی شر قلدی
زلفک اوجینه که ف در گرفتار اولدی شرف اولدی

علی

ظلمت زلفینده دل قلوردی تا ابد * گر دلیل اولماسیدی اکه آخر دوی یار
توجیه زلفین دیوب ایکی مشبه به لرین قصد اندی
که ایکی لام مکتوبلر در و لام اولیدن عددی اراده اولندی
که حساب جملده سی در هفتاددر و هفتاد ع در و ثانیدن بینه
ل اراده اولندی در دوی لفظ یار که ی در دلیل اولدی علی اولدی

حسن

عکس سر زلفکی سوک اه * گوردکجه کوکل اولر مقید
توجیه سر زلف زا در وزی حساب جملده یدی در

ویدینک عکس رقومده سکز در وکرح در وقتی که لفظ سبعی اولدی حسن اولدی

حسین

کزم بی حد دکبد قطرهٔ اشک کورینلدن بر و شول الکی ابرو

توجیه کوز لغت فارسیده چشم در نیچه که قلدی چش اولدی و قطره نقطه دن عبارتدر دوکدی حس قلدی و الکی ابرودن شبه بلری یلمراد درکه ی ون در کورنلدی حسین اولدی

خالد

خالکله زلفکی برارادە کورن دیدی هندو درر کمنده جانان شکار ایدر

توجیه لفظ خال مشبه به زلفکه درر برارادە کوندی خالد اولدی

طاهر

دوم اوکنه براپسم ایدب دیدی بر نقطه بله ظاهر اولر

توجیه هیچ بر اسم یغدر که بر نقطه بله لفظ ظاهر اوله الا مکر که طاهر پس بر داخی ظاهر اولور

منصور

دمنوک فکرله بر ذره صنوردم سما • آخر الامر عیان اولدی بر نقطه ده یع

توجیه مشبه به دهان که دم در فکرله که لغت عربیسی تصور اولدی متصور اولدی بر نقطه که اولمادی منصور اولدی

سنان

باکه بیتمزیبی غملک اوی ینه یتق دم بدم • سنده بی حد نازقلهٔ ای نامهربان

توجیه لفظ سنده بی حد نازکه لفظ نا درکرنلدی سنان اولدی

شمس

تجالتدن قمر پنهان اولردی • کورب افتاب حسنکی ای مه

توجیه علامت قمرکه ری در و تجالتک فارسیسی که شرم در پس ری که پنهان اولدی شرم قلدی و افتابک علامتی که س درکرنلدی شمس اولدی

ناصر

نهان وجبر استرسک نکارا • اولردن بناه بیری وار بری یغ

توجيه لغط نياز وصبردن كه بري اوله وبري
ناصر اولر
اولمية يعني ن اولة ي اولمية ا اوله ز اولمية ص اوله ب اولمية ر اوله

حيدر

سر زلف نكوسارك ال اوزندنجه ابروكه • كوكلم فريادايدر دركم دريغا فتنه لره قيدي

توجيه سر زلف زا در وزي حساب جمله يدي در و
يدينوك عكسي سكز در وسكز ح در وال لغت عربيده يد در
مشبه به ابرو وبه كه ر در اوزندي حيدر اولدي

رستم

قننك ظلميله مشهور اولديغيچون • هميشه ظلم ادر بن مبتلا يه

توجيه مشبه به قاش كه ر در ظلميله
يعني لغت فارسيده كه ستم در بله اولدي رستم اولدي

نجم

چون سپر در دل خدنك غمزه كه • هيچ تعيير ايتمه دلدن نيزه كي

حيدر اولدي

توجيه سپر كلغت عربيده مجن در دل كه اولدي نجم اولدي

قاسم

قصد اسم ايدر وجودم ادك نداي ماه رو • شرم ايدر آو ورتب يني ورمدي شاني جواب

توجيه لغط قصد اسم دن كه يوزين يعني
لغت فارسيده كه صد در اوزندك ق ا پسم اولدي

حسن

جبيم يوزني باغ اچره كوره • خجالتدن سمن بيدل اولدي

توجيه لغط جيبك يوزي كه ح در سمن كه كوردي
بيدل اولدي سن قلدي حسن اولدي

شجاع

سچكده جاطوتيدر دل نكارا • كه كورمايه قننك ظلمي هيچ شه

توجيه سچك لغت عربيده شر در لغط جاكه اندە دوتنلدي
شجاع اولدي وشبه به قاش كه ر در كورنلمدي شجاع اولدي

محمد

چو قدر اگرچه عاشق صادق جهانده لیک ❊ چکمکده جم کبي غمكي كوريدم

توجیه چکمکده لغت عربیسی که مد در جم کبي که جم در
زیرا که کبي صورت معنیسنه در اولدي محمد اولدي

مع نصیر

نظردن یا قننك دور اولدي غنچه ❊ ار بشر جانمه تیري ملامت

توجیه یا ذکر اندي اسم یا مکتوبي اراده قلدي
و اسمدن مسمی سنه نقل ایلدي که یا مکتوبي در و یا مکتوبي
حساب جملده اوندر و اون رقومده صغر و الف در یس و معنی که
لفظ نظردن صفرکه نقطه دن کنایه در و الف دور اول نقطه اولر

قاسم

گور گنش یوزوك قمر کندودن کدر ❊ طوبي قدك گل گشته پریشان اولر سرو

توجیه گنش ذکر اندي عربیسي دلدي که شمس در و رقمي سن

و ترک رقمي رامکتوبي در وقتي که کندودن کتتي یعني
لفظ ثمردن ثم قالور و طوبي ذکر اندي مشبه بسین دلدي که قد در و مشبه
قدکه ادر پریشان که اولدي قاسم اولدي

محمد

محرم زلفك اولپدر سما جان و کوکل ❊ که بیت قشلگه کورمیه جور و ستمي

توجیه لفظ محرم که زلفك اولدي یعني مشبه بسنکي
و در محرمدر اولدي مشبه به قانغی که ري در کور تمدي محمد اولدي

قاسم

سیل اشکم دردله اقدغي بو در مدام ❊ خاك پایو که دلرکم بوزسیه دلبرا

توجیه لفظ سیل حساب جملده یوز در و یوز ق در و در دك
عربیسي دادر و داکه دل اوله آد اولور عربي قصد اولنورکه اسم در قاسم اولور

اکمل

الکه کرمز بلورم دامنك خود ❊ لؤلیدي الده اولپ استینوك

توجیه لفظ ال ده استینک عیسی که کم در اولدی اکمل اولدی

سراج

مهر و مه تاج اوندی خاک رهک • تا که بولمایه عیشه زوال

توجیه علامت مهر که س در و علامت مه که ر در لفظ تاج که اوندیلر سر تاج اولدی و تادن مراد تا، مکتوبی در پس تا، مکتوبی که بولنمادی سراج اولدی

خضر

چو یوز کستردی خطک ای قمر رخ • اجل خوبی ضمیر مدن کدر یی

توجیه لفظ خطک یوزی که خ در و لفظ ضمیردن که لفظی کندی خضر قالدی

خسرو

نقابک کشف ایدوب یوز کستردی ای خوب • کنش ایکی کره شرمنده اولسون

توجیه لفظ خوبک یوزی رخ در و علامت کنشس سی

ده یپ لفظنک ضمیری راجع در لفظ یوزه و یوز که فارسیده رو در کورندی خسرو اولدی

طاهر

طره آشفته سی کور دلبرک • کم کنش یوز ن نهان ایتک دلر

توجیه لفظ طره که اشفته اولدی طاهر اولدی

شمس

دل شمع مهر کبیله پروانه ایدی ای دوست • دور اولدی غمدن کوزدن قمر باری قدده ایتسون

توجیه مهرک علامتی س در شعله که اولدی شمع س اولدی و کوزک عربیسی عین در مشترکی اراده اولنور مسمایی دلنور که عین مکتوبی در شمع دل که دور اولدی شمس اولدی

مقصود

جم طوتندی قدم کنار عشقه • بیوزکدن کوز طیلی نشانک اوجی

توجیه لفظ جمک قدیجی که م در کنار عشقه دوتندی که

قدر و یوزدن لغت مشترکیی اراده اولنور که فارسیده صد در
و قاش ابرودر کوشسی و در اراده کوستردی مقصود اولدی

معین

دهان و زلفکی کوردی جم • معین اولشدر یکا حفظ الله
توجیه مشبه دهانم در و مشبه به زلف لام
مکتوبیدر که حساب جملده سیدر و سی اوتش در و تخش
عین مکتوبیدر اسم اراده اولنور که عین ملقطدر معین اولور

صدر

یوز سوره‌لی یار ایاغنه جم • عشاق ایشی صدره کچدی
توجیه یوزدن لغت مشترکیی اراده اولنور که عدد در
فارسیده صد در لفظ یارک ایاغنکه ره در سوردی صدرا اولدی

عباس

رسم عشق ایله حدکده بوبیچیدر دل بلا • کورمشم شول دکلوکم حدو تیباس اولمزکا

توجیه لفظ عشق که رسم اوله و نیه حدا اوله عین قالور
و نیه دن یا الف مراد در وقتی که اکه دل اولدی عباس اولدی

قباد

یوز و بر ایچ باده ویلنک ای دوست • افاق ثمو معطر آندی
توجیه یوزدن مراد عدد در لفظ مشترکدر حساب جملده ق در
و لفظ باده که و بردک قبادا اولدی و باده ده که ها رابط در

قیس

شول قد که قیاسله بولنمز • سروی نیجه قیلم اکا تشبیه
توجیه مشبه به قد که الف مکتوبیدر لفظ قیاسله که بولنمدی قیس اولدی

صدر وصفی

یوز پاکک چنه ارشکه جم • صفادن یوز بر قاپوکه ای دوست
توجیه لفظ صفانک یوزی که صاددر و قاپونک لغت
فارسیسنه در درلو یوز سوردی صدرا اولدی و یاخود قاپودن

فارسیسی اراده اولنسون که در دردن فی اراده اولنسون تا صغی اولا

محمود

چون دهان وزلفك اولدي آشكار ‧ ارده محو اولدي آشفته كوكل

توجیه مشبه به دهان م در ومشبه به زلف د در

قصد اولندي محو كه آشفته اولدي محمود اولدي

مجد

دل جم زلفكه بغلو اولالي بري اولدي جهان غوغالرندن

لفظ جم كه دل اولدي مج اولدي ومشبه به

زلف كه د در بغلو اولدي مجد اولدي

حمزه

صحبت سرمدي كركسه كم ‧ زهر هجران بي كران كوردم

توجیه لفظ صحبت كه سرمدي اولدي ح ولفظ

بكه لغت عربیه بله در ویله حساب جملده قرق در دوقق

م در ز لفظ زهر كه بي كران اولدي زه قالدي حمزه اولدي

قاسم

سن پري رويي كرلدن اي ملك بو حسنله ‧ قامت وزلفك خيالي كوزلرمده طوتدي جا

توجیه مشبه به قامت ا ومشبه به زلف شصت

در وشصت س وكزلردن مراد ايكي عين در وايكي عين

بوز قرق ويوز قرق ق وم در پس وقتي كه الف

وسيني دخي قاف وميم ارا سنده جا طوتدي قاسم اولدي

كمال

مسجد حسنكده چونكه اولدق مقيم ‧ كوشه قاشنكده بيزه جا كرك

توجیه مشبه به قاش نون مكتوب در اسم اراده اولندي

كه نون ملفوظي در وكوشه سي نون مكتوبي در حساب جملده

اللي در واللي كه دل در ولغت فارسيده بيزه ما

انجلندن م جا طوتدي كمال اولدي

عثمان

گزم عکس زلفنگ گر لدن ٭ قرالختم گبی چقدی گوزالدن
توجیه گزک عینی عین در مسماسی اراده اولندیکه
ع مکتوبیله در وسر زلفنه در وزیدی در وعکس بدیکی سکزدر
وسکز ثمان درکه گورندی عثمان اولدی

سلطان

قدکله قشنگ گر انشکارا ٭ که گورنه حسن عالم ارا
توجیه مشبه به قد الف در والف بکی و بکی جهل
وجهل میم مکتوبیه در اسم اراده اولنورکه میم ملفوظی در ومیم
نود در و نود س ول در وشبه به قاشی نون مکتوبیدر
ونون بحذور و بخه شصت در و شصت طـ و اون در سلطان اولدی

شاه

[illegible]

کوشه قاشنگه کمان دین ٭ دوندی دیدی کمانغش بلدک

توجیه کوشه قاش شین در وکمان ترکیب
یادر و با اون در واونک رقمی صغیر ایله الف در وقتیکه
دونه الف صغ اولر وصغ خود با در شاه اولور

هرمز

زلفین اراسنده قمر یوزینی دلبر ٭ گسترسه آشفته اولردی قمو عالم
توجیه زلفیدن مراد سنبله وعقرب در وسنبله نک علامتی
ه در وعقربک علامتی ز در ولفظ قمر که یوزینی
گستردی واشفته اولدی رم اولدی هرمز اولدی

محمد

نعتش خم ابروسی که زلفین اراسنده ٭ گورن دیدیکم عقرب گوربرج هلال اولمش
توجیه زلفیدن مراد ایکی دال در وایکی دالدن مراد
ایکی رقم عندی در ح م داول ایکی رقم که هم پهلو اولا فرق درت در
وفرق درت میم ودال در ونعتش خم حم در ارالرنده اولدی محمد اولدی

داود

بزدل اشفته زلفکه صنما • دردشلي نرکس جان ودل قلدق

توجیه لفظ بز لغت فارسیده مادر دل اولدي ام اولور وانک عربیسي درد ادر اشفته که اولا داوا اولور ومشبه به زلف که د در دشندي داود اولور

فرخ

عکس زلف وخالک ای دوست • دم در رخک از ره انکار ایت

توجیه سر زلف ز در وزي حساب جملده یدي در وعکس سکز در وخالدن مراد صفر در وقتي که سکز صفر یله اولا ٨٠ سکسن اولور وسکسن ف در لفظ رخ از ره انکار اندک فرخ اولدي

[illegible]

کر سرو اولا شول قد سرافرازکه یار • تولا دنر الخس الي الجنس یمیل

توجیه سرودن مراد الف وقددن دخي مراد الف وقتي که ایکي الف هم پهلو ١١ اوله بر اولور واول ب جمله‌ده یي وقتي که لفظ کر ایله اولدي کربي اولدي وبر قالدي بر فارسیده یکي در ویکي جهار وجهارم در کریم اولدي

الیاس

ال صولردي تنک کمانه • زلفک اکا اولمسیدي مانع

توجیه لفظ ال که کمانک ترکیسنه که یاد رصوندي الیا اولدي ومشبه به زلف شصت در ورقم سي مانع اولدي الیاس اولدي

نور

اتش عشقکده جان ویردي جم • جان دیدوکلرن اولیدي اندن جان

توجیه آتش نار در وجاندن مراد ارتابي در وقتي که ویره تر اولور وجان دیدوکلرنا که عربیده روح در اندن جان اولیدي یعني واو اندن اولیسه نور اولور دي

قاسم

قامت و ابروکی فلکک انکشتکار ❦ اولریدی بو جم مسکین شکار

توجیه قامت و ابرودن الف و کمان مراد در و
کماندن مراد یا در و یادن مراد عدد بیدر و اول عدد قومه
صفر یله الف در وقتی که یقار و ذکر اولنان الفله انکشتکار
اولیه الف وصف و الف اولر پس یوز بر اولر
و یوز بر ق و الف در و شکاردن مراد صید در بیدل که
اولا صد اولر و صدسی و م در پس قاسم اولور

داود

سینه جمع قو یانسون نار عشق ❦ کا آتش عشقک اکی سرمایه در

توجیه آتشک ترکیبی اراده اولندی که اود در دوک
و مایه علم موسیقارک آوازلرندن عطاردی در و عطار
علامتی د در شهر اولدی داود اولدی

کریم

چو نسن بر کرم نوله طپکدن ❦ کرم بی حد تمنا قاپ عشاق

توجیه لفظ کرم که بی حد اولدی کر قالدی و عشاق
علم موسیقارک مقاماتندندر حوتی در و حوتک علامتی یا الف در
بس بجا مراد در و الف دخی بکی در و یکی جهل در و جهل م در کریم اولدی

محسن

اکرچه عالم اچره بی نوایم ❦ نوله چون چنکیله آشنایم

توجیه نوا علم موسیقارک مقاماتندن در دلوی در
و دلوک علامتی یا مکتوبی در پس وقتی که لفظ بی نوا بی
اولیه بی اولور م قالور و لفظ حسن ایله که اوله محسن اولور

یحیی

اولور زند کوکل اوغراد غنچه ❦ صبا کیدوکیجون خاک رهکدن

توجیه زند کر عربیسی جی در کوکل که اولدی یح اولدی

وصبا که مرکبدر علم موسیقارک آوازه‌لرنده نوروزدن شعبه‌لرنده
سه کاهدن ونوروزدن شتربدر علامتی یا مکتوبیدر
وسه گاه نرانی در پس وقتیکه صبا خاکدن کچه یعنی لغت
عربسنده که تراب در سه کاهدن بحمس اولور پس
نوروزلغی باقی قلور که شتری در و علامتی یا مکتوبیدر
درویس مبین یا قلمش اولور ویدن داخی
اسم اراده اولنورکه یا الف در تحیبی اولور

شمس

لوح دلده کونه زلفک سنک • لام یزدو غنچه دال اولدی قدم
توجیه لفظ لوح که دل اولاحول ولور کونلر عددی
دلنورکه اوج یوز التمش در اوج یوز التمش حساب جملده
شش وس در وشبه بز لف لام مکتوبیدر اسم اراده اولنور که لام
ملفوظی در سوکوشه سی لام در اراده که اولدی شمس اولدی

کمال

کون یزکله زلف سرکردانکی • کورن ایدر جمع اولمش روز و شب
توجیه لفظ کونک یوزی کب در وشبه به
زلف لام مکتوبیدر اسم اراده اولنور که لام ملفوظیدر
وقتی که سرکردان اوله مال اولور پس کمال اولور

منصور

برمه نخویه دیدم لطفله • آدیکی ایله معین قلکرم
لطفله قیلب تبسم دید کم • اولمک ترخیم در قلب صنم
توجیه قاعدۀ نحودرکه وقتی که درت حرفدن
زیاده علم ترخیم اتمک دلسلر اکر آخر حرفک ماقبلی حرف
مد اولیه ایکی آخر حرفن سلب ایدرلر پس
بر اسم که ترخیم اولنه قدن صکره قلب صنم که منص در
باقی قاله قرینه یله معلوم اولور که منصور در واو ور که

قلب صنم ده یعنی منص ده موجود دکلدر نرخیم ایچون دوشندی
زیرا ابراسم داخی یوقدر که نرخیم اولندقدن صکره قلب صنم که منص در باقی قاله

حسين

کون کبی او ستنده زلفک اولبن مسکین نقاب ❊ عنبرین خالو گ پنهان قلمش اسر دلبرا

توجیه علامت کون سین مکتوبی در اسم اراده اولنور
که سین ملفوظی در و شبه به زلف ج در از رندن کورب
خالنی پنهان اتدی که نقطه دن عبارت در چیین اولدی

قاسم

دیده مای ساررشو دراد کن تیسم ایلیوب ❊ قامتی عرض ایلدی دیدی بلور سک بو نی سر
توجیه مشبه به قامت الف در والف حساب
جمله یکی در و یکی چهل در و چهل میم مکتوبی در اسم اراده اولنور که
میم ملفوظی در و میم ملفوظی نود و نود شصت و شصت
حساب جمله سین مکتوبی در اسم اراده اولنور که سین

ملفوظی در و سین ملفوظی یوز یکرمی در و یوز یکرمی حساب
جمله ق و کاف مکتوبی در و کاف دن کاف ملفوظی اراده اولنور که
حساب جمله یوز بر در و یوز بر او سی و م در پس قاسم اولور

يوسف

یا قشک کوشه سنی کوستره لی ❊ کوزلرم دایما آینی کوزلر
توجیه لغظ یانک مسمی مقصود در که یا در و قاش
فارسیده ابرو در کوشه سنی که کوستردی و در و کوزلردن
مراد ایکی عین ملفوظی در لغت مشترکه لرنک مسمی لری اراده اولنور که
ایکی عین مکتوبی در حساب جمله یوز قرق در و یوز قرق
س و ف در انی کوزلدی یوسف اولدی

همام

غم هجرانه درمان بولنزدی ❊ اله گیرسه وصالک ای قمر رخ
توجیه غم که عربیده هم در درمان

كه تركيبم ام در بولندي حمام اولدي

ممام

زار وكريانز غمكدم بزمدام • قل نزحم اي پري پيكر بزه

توجيه بزكه لغت فارسيده ما در غمك

عربيسي كه همم دراولدي ممام اولدي

موسي

بر موعيان ادرسه اكر زلف دلبرك • جم كوكلي كيبي الجه كوكلر نسكارايده

توجيه مشبه به زلف لام مكتوبي در حساب

جمله سي در لفظ مويي كه عيان اندي موسي اولدي

عيسي

بلادامنده سركردانم اي دوست • كوزم قانكله زلفوكي كردن

توجيه كوزكه لغت عربيده عين ملفوظي در لغت

مشتركه سنك مسمي سي اراده اولنوركه ع مكتوبي در وشبه به

قانش يا در لغت مشتركه سنك مسمي سي اراده اولنوركه ي مكتوبي در ومشبه

زلف لام مكتوبي در حساب جمله سي در عيسي اولدي

سيف

كوزلرم يا قنسك جاطوتلي • اكسك اولمادي جكردن تير غم

توجيه كوزلردن مراد لغت عربيلر دركه عيني در لغت

مشتركه لرنك مسمالري مقصود در اكه عين مكتوبي در

حساب جمله يوز قرق در ويوز قرقي سي وف درويا

دن دخي لغت مشتركه سنك مسماسي اراده اولنور

كه ي مكتوبي در ارالرنده جاطوتدي سيف اولدي

اشرف

دبدي دون باكه يارم اي جم • پيشي غمزه له قبلوزم بسمل

حرف اولده خود كلكل كتدي • شكر قلدم اراده بن بيله دل

توجيه حرف اول كه الف مكتوبي در زيرا كتابت

حروفدن اول ایازلوری اسم اراده اولنور که الف ملفوظی در
وقتی که کوکلی کندی ا ف قالدی و لفظ شکر که
بی دل اولدی شر قالدی آراده قلندی اشرف اولدی

ایاز

سرو قدن ای کوکل کر ایلر ایسک ارزو • سایهٔ زلفیله هم دم آشنا اولمق کرک
توجیه مشبه به سرو ادر و لفظ ای نک کوکلی یعنی
قلبی یادر و سایهٔ زلف زدر آشنا اولدی ایاز اولدی

بابر

رباب دل قلورم لحظه افغان • که چنک اتدی قدومی عود زلفک
توجیه لفظ رباب دل اولدی بابر اولدی

نجم

قننک نشکلی کورلدن دین نجم • قلوبی دل انی غمزهٔ کل خنجکی
توجیه مشبه به قاش ن در و دیده ذکر اتدی مراد فی

ولدی که چشم در وقتی که بی دل اولدی جیم قالدی
نون مکتوبی که کوردی نجم اولدی

حیدر

زلفک بکه چونکه اول حال • ال صوندی خوش اولدی نگار
توجیه مشبه به زلف لام مکتوبی در حساب جمله
سی در و لفظ سی ع در و بکه لغت عربیده بی در علی اولدی
و بیخود اول حال ح در و ال لغت عربیده ید در و اخر کار ر در حیدر اولدی

برهان

طوغانی قانی بنی طرز و ید خشه لبلری • زلفین دلبر یله او برهان کویز
توجیه فاعلم حرف در که ثلاثینک ح ف اولنه فاء
الفعل درلر و ح ف اوسطنه عین الفعل درلر و ح ف اخرنه لام
الفعل درلر اکر رباعی اولور ایسه دردنجی ح ف نه دخی لام الفعل
درلر پس مراد اول که زلفدن مشبه به لرن اراده اندلر

که اکی لام در و اکی لام دن اکی لام الفعل استه دلر پس
لغظ دلبرکه رباعیدر اکی لام الفعل دلندي که
ب و ر در وقتی که لغظ ماندن کوستردی برمان اولدی

قطب

دوشلی کوکلمه خیال لبک • دلدم یوز کوسترر صفا هردم
توجیه دل عربیده قلب در و لغظ صفانک یوزی در قلبده
که کوستردي قطب اولدي زیرا لام الف
محلنده واقع اولدي پس صاد طا اولدي

نجم

نکارا فاشنک و شهلا کزکدن • جهالر کورچشم ابله ترحم
توجیه مشبه به قاشن در و کوز عربیده عین ملفوظی
در لغت مشترکه سنک فارسیسی اراده اولنور که چشمه در
پس وقتی که لغظ چشمه دن لغظ شه
شه لا اوله یعنی که اولمیه ج و م قالور نجم اولور

یوسف

کورن بو شکلی در کم بر رقم در • سحر حرفی جمالک دفتردن
توجیه شکل یو یو در و لغظ سحرک لغظ حرفی اولا
دفی دن مسماسی مراد در که فدر سف اولور پس یوسف اولور

حسن

محبت ابدی بنده سرمدی در کم • سینی کر یکر ای جان محبتم ارتر
توجیه قاعده در کم ابدی دیمک شئنک آخرن سلب اتمکه
درلر سرمدی دیمک اولن و آخرن سلب اتمکه درلر پس
لغظ محبتک ابدی اوله محب قالور و سرمدی که اوله
ح قالور و لغظ سن که کوردی حسن اولدی

فضل

برجمه صرفیه بر کون لطفله دیدم • ای مه رو نه دینر ساکه نام

دیدکم براو در ادم که انک ٭ فاس فا و عین ضاد و لام لام

توجیه براسک که فاس یعنی فاء الفعل ف اوله

و عین یعنی عین الفعل ض اوله و لام یعنی لام الفعل

ل اوله فضل اولور

محسن

چون خدنک غمزه سی محتاج سن ٭ سینه کبی ای جم سپر قل دایما

توجیه لفظ محتاج که معنای بینیده مفرد ایدی

معنای معماییده مرکب قصد اولندی پس لفظ محتاج تاج سز اولدی محسن اولدی

مسیح

کوکل زهر هجران نوش ایله کم ٭ انی نوش ادنلر اولور زنده دل

توجیه زهرک عربیسی سم در کوکل اولدی مس اولدی و زنده

عربیسی حی در دل که اولدی یح اولدی مسیح اولدی

کافی

شول زلف سرکشیده که ابروکه طرح اولمش ٭ فرقت ستمکرندن بکا اولدی اسنک چشم

توجیه مشبه به زلف لام مکتوبیدر در سرکشیده که اوله ک

اولور زیرا کاف ویچ سرکشیده سوز صورنده لام در و مشبه به

ابرو ر در همسر که اولدی کر اولدی و تحرک مراد فی که یم در

کریم اولدی و یا خود مشبه به زلف لام مکتوبیدر در سرکشیده

که اولدی کاف اولدی اسم اراده اولندی که کاف ملفوظی در

و مشبه به ابرو که با در لغت مشترکه سنک معناسی

اراده اولنمدی که بی در کاتبی فی اولدی

عمر

تمر یوزندن اپسه زلفی دور ٭ کیدر ظلمت جهان اولور پر نور

توجیه مشبه به زلف که لام مکتوبیدر در حساب جمله ده

اوتوز در لفظ تمرک یوزندن که قاف مکتوبیدر در حساب جمله ده

یوز در کتسه تمش قالور تمش حساب جمله ع در عمر اولور

عمر

حال غم خاک پای دلداره • عرض ایچون استدم بزم نامه

آنم اودی شور رسمه یغد آینه • دیجی بزماخه دیمدی خام

توجیه لفظ غم پای دلدارله که ر در بر قلمدر

یازلسه البته عمر اولور زیرا اگر بر نقطه یازلمق

دلنلیه البته قلم بر دیجی دونمک لازم کلور پس قلم که بر دیجی دونجه عمر اولور

علي

بزوکه زنک ادردي مه فلکدن • کتورسک بر طرفدن ایکي زلفک

توجیه ایکي زلفک دید کنده زلفک معمایه دخلي یوقدر

همان لفظ ایکي مراد در وایکي تا رسیده دودر ودو حسابده

جلده اون در پس وقتی که لفظ فلکک بر طرفندن که

بري قادر وبري کاف در اون کتوردک فاکه سکپس

ایدي یتمش قالورکه ع در وکاف که یکرمي ایدي

اون قالور که ي در ولام خود حالنده باقي در علي اولور

سعد

محرم ارترکن یزکله زلفکه قلسم نظر • ایکیچون روزو شب اني دلرجان وکلر

توجیه علامت مهرس در وکن عربیده عین در لغت

مشترکه سنک مسماسي اراده اولنور که ع در وشبه تبر

زلف د در نظر که اولندي سعد اولدي

سلمان

یزکی آیه تشبیه ایلیلدن • فلکده ماه اولور آسوده ای دو

توجیه ماه ذکر ابدزلر کنر عددن دلرلرکه اوتوز

در واوتوز حساب جلده ل در فلکک فارسیسندن که آسمان

در اولدي اسلمان اولدي ولفظ اکه سوده اولدي سلمان قالدي

الیاس

ای صوندي یار کوشه زلفن کتورمکه • کم کو هستر بنه جهانه صبا ویره

توجیه لفظ یار لفظ ال که صوندی الیار اولدی وگوشهٔ
زلفن کتورمکه دیدی یعنی اول یار کندودن زیرا گوشهٔ
زلف درنج کندوده در پس گوشهٔ زلف فا در حساب
جمله سکسن در وقتی که لفظ یارک راسندن کتوردک
زیرا که اسم قرینه در یوز یکرمی باقی قالدی
و یوز یکرمی حساب جمله سین ملفوظی
در اسم اراده اولنور که س در الیاس اولور

هاشم

بر طرفدن ای یوزکه سن تمام • که آفتاب حسن نیے حد کوره لوم
توجیه آی که فارسیده مه در بر طرفی که ه در تمام که کوردک
ها اولدی وافتاب که ذکر اتدی مرادف دلدی که
شمس در نیے حد که کوردک شم قالدی هاشم اولدی

کمال

کمان ابروکه چلدکجه نگارا • کورنمز گوشه سندن گوشه سی هیچ
توجیه لفظ کمانک که گوشه سندن که ن در حساب جمله
اللی در و بر گوشه سی که کاف در حساب جمله یکرمی در کورنمدی اوتوز
باقی قالدی واوتوز حساب جمله ده ل در پس کمال اولدی

بهلول

چون بلور جان و دل صفا غمدن • درد و غم بندهیه گران یکدر
توجیه لفظ یک درده که یک فارسیده بر درد دردن لغت فارسی
اراده اولنور که عربیسی لولو در بیه گران که اولدی بهلول اولدی

صدر

گلگل لعینه ایرشماکه صرایت • که ای محرم اولمن الجق صبا در
توجیه لفظ صبره وه صبا اولدی با بر اولور یا خود
لفظ صبا ضاد اوله یعنی که دراله اوله صدر اولور

اسکندر

عالم ایچره افسر افلاک اولور خاک ریچ • قانیکه اوکنده اشکم گیبی کل آلوده لی

توجیه اشک گیبی اسک در لفظ کل حساب جمله الليدر و الليدن در الود که اولدی یعنی که لفظ اسکه اولنسه اسکن اولور وقتا پر که قاریده در در اوکنده اولدی اسکندر اولدیجا

سکندر

یوزیگی گوریجه شکرانه گرچه صنما • دل آشفته سکندر اگر اولدی قبول

توجیه لفظ سکندر که آشفته اولدیجا سکندر اولدیجا

ارغون

گوشه زلفک خیالی دیده ده • نقش اولالدن قلدیمی مبتلا

توجیه مشبه به زلف ل مکتوبیدر اسم اراده اولنور که لام ملفوظی در گوشه‌سی م مکتوبی در حساب جمله اربعون در پس اربعون دیکی بادن مع معنی پیسی دیلر پس ارعون قالور نقش که اوله ارغون اولور

مصطفی

جم صفادن گور میم دیو جفا • سایهٔ زلفک قلعه ر هر دم طلب

توجیه لفظ جم صفادن که لفظ جفا گورنمدی مص قالدی و سایهٔ زلف لغت عربیده یفی در وقتی که لفظ طه لب قلدی طبی اولدی مصطفی اولدی

بالی

چوگان زلفک دایما باکه اولشدوغی بوکم • میدان عشقکده تنها باشدم طوب ایتمک دلر

توجیه فاعلی در که چوگان ذکر ادرلر لغظ با ذلر لو با که عربیده لی در اولشدی بالی اولدی

یارعلی

کمان ابروکه قربان اولیم کیم • خدنکی در بکه سهم سعادت

توجیه کمان ترکیده یا در و مشبه به ابرودیه که ر در اولدی یار اولدی و خدنک تیر در مشبه به سیجا

مقصوددرکه اد حساب جملده یک در ولفظ یکسی در ویی
ع در وبکه ع بیده یی در علی اولدی مجموع یا رعلی اولدی

مراد

بکه زلفنگ شوع رسم بند اد بدر • که اندن حشر دک اولمایم ازاد
توجیه بکه فارسیده مرا در ومشبه به
زلفه که د در بند اولدی مراد اولدی

داود

دردکده روادرکه کوکل اوله مؤبد • دردک صنماکه چو سرمایهٔ جاندر
توجیه لفظ درد ده که لفظ د لفظ
وادل که او در اولدی داود اولدی

ایوب

بوز وامیکم لبنک اب زلالی وارکن • تشنه دللجان ویره اول صویه نه قصه دیر
توجیه صو که فارسیده اب در و لفظ

ولفظ بوکه انده اولدی ایوب اولدی

ایوب

چشمهٔ چشمم اتر هر لحظه چون قلم فوار • هر قچن یوسک اکا ای ماه رو بو صوده یو
توجیه بو معما مذکورک توجیهی در فکر اولنه

علی

جعد زلفنگ یکادن بیله ویردی عمریی • سنوبله بکرزم کم یقین اولبندر باکو اجل
توجیه لفظ جعد که عصر یکا پسندن
بیله وره ع قالور وبکه ع بیده یی درلر تعیین اولدی علی اولدی

علی

لعلندن اوزکه در دمه عالمده درمان بولمدم • یه اکه ایرم یا قلم بو یولده جان و دل فدا
توجیه درمان که ترکیده ام در لفظ عالمده
که بولنمدی عل قالدی ولفظ یادن اسم اراده اولنور که ی در علی اولدی

تقی

رخک وصفنی اکر اولیدی تقریر • اولب بی دل قمر پنهان اولردی

توجیه لفظ تقریر دکه بی دل اوله

یعنی رکیده تغیر قالور وعلامت قمر که ینه ر در پنهان اولدی تق قالدی

مراد

یکه رحم ایسه بوله دلدارم • چون اکه دایما طلب کارم

توجیه لفظ دلدارم معنای بیتده مفرد ایدی

معنای معماده مرکب دلنلدی یعنی لفظ دارم دل اولدی مراد اولدی

ذو النون

ذوق ابدی بلور دل جان • ال صوبجز قشک کمانه

توجیه لفظ ذوق که ابدی اولدی ذو قالدی و

ولفظ ال که اسم مشبه به قاشه که نون در صوندی ذو النون اولدی

ضیا

صبا بکی یوزا ورسم اینکوکه • بولاچون درکهکدر جا به مقصود

توجیه کبی دن مراد صورت معنی سین در پس صبا بکی ضیا در

زین

یزه غمزه نک کورب اشفته دل • دیدکم کورسم کرک بی جرجفا

توجیه لفظ یزه که اشفته اولدی زینه اولدی ی وحدکه اولدی زین اولدی

زین

زلف اوجنده کرب ره روی یار • بولنه بن ایلدم ترک سر

توجیه زلف اوجی که ز در روی یارکه ی در کوردی

زی اولدی ولفظ بن که ترک سر ایلدی یعنی که ب کتدی زین اولدی

مصطفی

شول مصفاده لبک کوزنه سی عکس • کورندچون ساقی بر وجام مروقی

توجیه لفظ مصفاده کوزنه الب که ب در حساب جملده

دو در ولفظ دوده در وده نه ونه ط در اولدی مصطفی اولدی

محمد

چون نخنک یاسینی چلمکده گوزل جم اوقر • بسمل ایچون دید بسم الله دل الخلاص لله
توجیه لفظ جم چلمکک عین سنده که مد دراو قندی محمد اولدی

لطیف

زلفه واردی یوکه خال اولدی غم ایاه دد • که اولدی عمرم آخر اول الف سر انداز کلاه طی
توجیه لفظ زلف که سرانداز اوله یعنی ز
کیده لف قالور و لفظ طی که انده اوله لطیف اولور

طاهر

طرۀ زلفنک چو یولدن چقدآه • انکیله قاشنگک تدبیر وار
توجیه لفظ طره که یولک فارسی سندن که ره در چقه ط
قالور و لفظ آه که انکله اوله طاه اولور و مشبه به قاشی که ر در طاهر اولور

تقی

بکجاسن دلبر لحظه کوکلم • جهانده دایما تا اوله باقی
توجیه لفظ تا که باقی اوله یعنی لفظ قی ایله تقی اولور

ولی

بیلنگ گوشه سنک عکسی یکه گوزلی • اری بسر بنی بادیله بوطم بیلی کلور
توجیه گوشه لب ب در وب حساب جمله اکی در ۲ و عکس
رقومده التی درکه بو در ۶ والتی واو در وبکه عبیده ی در کوزلدی ولی اولدی

رجب

ثلث خطک لبک گوشه سنه یزدی رقع • انندی توقیع و محقق ایله ریحانی نسخ
توجیه لفظ خط که حساب جملده التی یوز طقوز در ثلثی اکی
یوز اوج در واکی یوز اوج روح در و گوشه لب که ب در یازدی رجب اولدی

یونس

کورلدن سنده بو نشلی کوکل اه • پریشان اولدی در دو محنت ایله
توجیه لفظ سی در لفظ بو نشلکه بو در اوله دخی پریشان اوله یونس اولور

اکمل

دل اشفته کامل حمله ننده • اوقیلدن بروعشقک کنابی

توجیه لغظ کامل کم اشنغته اوله کمال اولر و اکمل او لور

کمال

هیچ دیمه نمازلف سیه کارکه بر دم ٭ کم ظلم الن اوزندي بینه ظلمه اوطرار

توجیه لغظ کم که ظلم الن یعنی لغظ ال اوزندي کمال اولدي

قاسم

نغش ابروکه کرب جم ترکسر قلدوغي بو ٭ یعنی عید آیي دراابدا که قربان کرک

توجیه ابروکه ترکیبی قاش در نغش قاس

در ولغظ جم که ترک سرایده یعنی ج کیده م قالور پس قاسم اولور

قاسم

قدکي عرض ایلیکنده حد کورجانم جفا ٭ زلفکي اراده کوستریکه دل سوره صفا

توجیه قدکه عربیده قامت دینه حد که اوله

قام اولور و مشبه به زلف که شصت در لوغت مشترکه

بي اراده اولنور که حسنا جلده س در اراده کوزندي قاسم اولدي

سیدي

زلفک ال صونیدي که دللر صید اوب بند ایلیه ٭ بیچ وبي اولی صونیه کم عشاق بیدل قلمسون

توجیه مشبه به زلف ل در حسناب جمله سي در

وال ع بیده ید در دل اولي دي اولدي سیدي اولدي

قوام

لغکیله یوز بوللدي دلبرا ٭ خانه دل گوشه زلفک در

توجیه یوزدن لغت مشترکه سي مراد در که حسناب جمله

ق در وخانه ترکیبده او در دل که اولدي وا اولدي و مشبه بزلف ل در اسم

مراد در که لام ملفوظي در وگوشه سي م در بیله اولدي قوام اولدي

مقام

کوکل چو نکم فراقک خسته سي در ٭ قو درمان بولسون ایمدي روبکدن

توجیه لغظ قو که درمانک تر کیبي که ام در بولدي قوام اولدي

عماد

زلفکه دام دل و سم نوله کم ٭ دایما چون گکل شکار ایلسه

توجیه مشبه به زلف لام مکتوبیدر حساب جملده سی در
ولفظ یتمش در و یتمش ع در و دام دل ماده در عینه که اولدی عماد اولدی

نوح

ای یوزک نور افتاب کبی ٭ چرخ دلده تلور جهته طلوع

توجیه افتاب ذکر ایلدی مراد فم ولدی که یوح
در و کبی شکل معنیسنه در پس یوح کبی نوح اولور

قوام

قوم عشاق جمع اولور هر دم ٭ تا که یولکده ترک سر قیله لر

توجیه لفظ قوم که جمع اوله اقوام اولور
پس ترک سر قلیه یعنی الفدن کچه قوام قالور

خسرو

سرو قدک از رنقش زلفکه قیلسن نظر ٭ در کش سر از رنقش خوشه مسکین کور

توجیه لفظ سر از ره مشبه به زلف که ج در نقش خ
در که اولدی خ چسرو اولدی یا خود بر نوع ازره داخ
سرو ازره مشبه به زلف که ل در حساب جملده سی در ولفظ
سی یتمش در و یتمش ع مکتوبیدر اسم اراده اولنور که
عین ملفوظی در لغت منزکه سنک مرادفی اراده اولنور که
شارق در حساب جملده الت یوز بر در الت یوز بر لفظ خا
در مسمی سی اراده اولنور که خ مکتوبیدر اوله خسرو اولور

حمزه

قامتنک کوستردی کو حرکات ٭ حرف اولدی دل قلور د غلط

توجیه مشبه به قامت که ا در حرکاتله کوزیب یعنی
هرکت اولیجه همزه اولور اسمی اراده اولنور که همزه ملفوظی
در پس حرف اولندی کچه در غلط ایلسک
ح اوفنک حمزه اولور زیرا ه غلط اولیجه ح اولور

ادهم

دل درماندن یاقاشنگ گورلدن • خدنگ غمزه که اولدی نشانه
توجیه درمان ترکیبی ادم دردیکه لفظ ده اولدی ادهم اولدی

ابراهیم

گرایلی ابر زلفنگ آه سله یم • باد چونکم سحابه لازم در
توجیه لفظ ابر لفظ اه ایله لفظ یم کوردی ابراهیم اولدی

ابراهیم

یولنگ ازره نوله قدرآب قدنگ گوز لریم • گر ز یم قلمز سنگ عاقبت دریا اولور
توجیه یول که ره رسیده ره در لفظ آب که ازره اقدی
ابره اولدی و دریا عربیده یم در عاقبت که اولدی ابراهیم اولدی

بایزید

قتلنگ کمان کرلدن ال صوندر دلبرا • زلف شبرنگنگه بر دم ایله جان نثار
توجیه کمانشلر ذکر اتدی شبه به لرن دلدی که

گر بری یای در و بری ر در شکللری بای ز اولور ال
عربیده ید در صوندی بایزید اولدی

حمزه

ازلی دچور رحمت وصلنگ • دایما تازه اولور اندن جان
توجیه قاعده در که ازلی ذکر ایدرلر برشینک اولن
سلب ایدرلر پس رحمت که ازلی اوله حمت قلور
وت که حمت ده در لفظ زه اوله حمزه اولور

نجم

کمان ابروگه جم کورنجه ایدی دوست • قلور جانینی غمزگ اوخ مجروح
توجیه تشبیه برابرو که ن در جم که کوردی نجم اولدی

جمال

جم ال صونه زلفنه بولنق دلرسنگ • قمر دورنده عمر جاودانی
توجیه لفظ جم که لفظ ال صونه جمال اولور

ای یارک لبلرینی بکا گوستر • تا که زلفوکه گوکلم اوله اسیر

توجیه لفظ تا که مشبه به زلفه کج در اسیر اولدی تاج اولدی

خلیل

خیال زلف پیوسته ندم کم • قلور اشفته دل جمعیتینی

توجیه لفظ خیالک پیوسته اوله خیالل اولدی زیرا

کما دام که لفظ خیالده کی الف لام مکتوبی اولمیه

پیوست بولمز پس اشفته که اولدی خلیل اولدی

زین

کتوز گوکلی زلفک پیوندن • که جم افتاده طرافه صلدی

توجیه یر که فارسیده زمین در و مشبه به

زلفک ل در اسم مقصود در لام ملفوظی در و

گوکلی که م در زمین دن کوتردک زین قالدی

قاسم

قاسم

یا قشلدن تیر غمزک گوستر چون گوشه سین • ارسم که بولرم سهم سعادتدن نشان

توجیه مشبه به تیر در و گوشه قاش که

ق در گوستردی قا اولدی ولفظ سم که اردی قاسم اولدی

خضر

مبارک نصر من الله اذ فیلن دلبر ا • بولنر عکس رخکده حاصل فتح قریب

توجیه عکس رخ ده که ح در حاصل لفظ فتح قریب حساب

جمله سکز یوز در و سکز یوز ض در بولندی خضر اولدی

تاج

کوکل محتاج عشق اوللدن ای دوست • اساس عشق محکم در کو کلده

توجیه لفظ محتاج دن که محکم اوله یعنی اولمیه تاج

قالور زیرا لفظ محکم معنای ینتیجه مفرد ایدی معنای معمایده مرکب اراده اولندی

تاج

ای یوزنك دامن زلفن كوستر لوله یار • كه اتشین سنكدن رسم مهر اوراتسز كجه

توجیه ای كه عربیدن قمر در یزی ق در اسم مقصود در كه قاف ملفوظی در و دامن زلف كه ف در كو تر دكه فا قالدی و مهر ذكر اتدی مرادفی دلدی كه شخص در رسمی یس اولدر اوراتسز كه چه سم قالور قاسم اولور

تقاسیم

دهانك كوریله صوفی كلن بر اتدی بر لفكله • صفادن ناكه نوشن ایده كجالر باده صافی

توجیه مشبه به دهان كه م در لفظ صوفی كه كوردی مصوفی اولدی و كوكلی كه و در مشبه به زلفله كه ح در بر اولدی ط اولدی زیرا حساب جملده واله در و ح ادج در بر كه اوله لر طقوز اولور پس طقوز ط در پس مصطفی اولور

نصوح

كعبه یوزنده دل یوزدر قاشنجده قلدیغی • كم اكر دایما اوله صومعه كوشه احرم

توجیه مشبه به قاشی كه ن در و صومعه معناى بتیده موجود ایدی معناى معمایدن مركب اراده اولندی كه لفظ صومعه كوشه احرم یعنی حرمك كوشه سیله كه ح در اوله اول بونه اولدی نصوح اولدی یاخود معه دن لفظ مكتوبی اراده اولنه كه معه اوصوا ایله كوشه حرم پس لفظ ده وكنابتدن ربط حاصل

داود

كوب خدنكی غمزه كه صید اولدی لفكده جان • بو بر كرفتار اولمه حاجت دكول ای صنم

توجیه صید كه تركیبدن اودر و مشبه به زلفین ده كه ایكی دال مكتوبی دد مثلا دد اولدی داود اولدی

[illegible]

بكوم تصغیر اولدن بینی لعلك • بلورم جمله عشاق تعظیم

توجیه بك كه معمار پیشین میر در تصغیر كه اوله

میرک اولور زیرا فارسیده برشیئی ذکر تصغیر ایلیه‌لر
آخرنه کاف ساکنه کتورورلر نته که ذکر اولندی

حبن

دسک جم خاک را همدر نواچون • ابو تصغیر در تعظیم بکزر
توجیه ابو عربیده حسن در تصغیری حسین
در زیرا عربیده برشیئی تصغیر ایتمک استسه‌لر حرف اولی
مضموم و حرف ثانیدن صکره یاء ساکنه کتورورلر نته که ذکر اولندی

خرم

لوح دلده درد عشقک دلبرا • اکسک اولمز نقش لو للمدن بر کن اه
توجیه هرکن اه دیني لفظ کن اه معنای بیتیدن مرکب
ایدبی معنای معمایده مفرد اراده اولنوبی
اندن عربیسی ولندي که جرم در نقش که اولدی خرم اولدی

مهدی

کنار آب سبزه چونکه حاضر • کوکل ال صون شراب ارغوانه
توجیه آب که عربیده ماء در کناری م در و سبزه نک در
ال عربیده ید در کوکل اولدی دی اولدی صونلدی مهدی اولدی

حسن

دوم بوزویه کشف ایله یکم ای عالم • غرض چو حسن کورمکدن ملمان اوکه بکلدر
توجیه لفظ چمن کورمکدن غرض که ادبی اوله
چمن اولور زیرا کنایتده حُسن و حَسن بر در

همام

همان یا قمشکدن که دور اوله تیر • ابرشب دل و جان مجروح ایدر
توجیه لفظ همانک یا که حساب جمله اون در شنبه
قاشدن که نون در حساب جمله اللی در دور اوله
تحرق قلور قرق م در پس همان همام اولور

حسن

کورنمز اولد محنت بر یکادن • اراده زلف شبرنگک کورلدن

توجیه لفظ محنت که بر یکادن کورندی یعنی م و ت

کندی حن قلدی و مشبه به زلف شصت در لغت منزرکدی

اراده اولندی که حساب جملده سس ور اراده کورندی چس اولدی

یوسف

یوزکنه حد صفای زنخ کاپنی • لبک نقش حیاة جاودانی

توجیه لفظ یوزکنه حد اوله یو قلور و لب عربیده

شفه در نقشی سفه در جاودان که اولدی سف قالدی

یوسف اولدی زیرا جاودان ابدی دیمکدر

وفا

وصلک ابدی دلرده جان • زیرا که صفا بولرجم ابدن

توجیه لفظ وصلک ابدی اوله

وص قالور و لفظ ص که فا اوله و فا اولور

جعفر

قصدی جسم قیلدی چشمک اوجاندن • فریاد ایدرم اه که فریاد رسم یوق

توجیه سر لفظ جسم که در و چشم عربیده عین

در مسماسی اراده اولنور که ع کلمتونیه در قصد ج

ایلدی جع اولدی و لفظ فر که باد اولدی جعفر اولدی

محمد

اغلدقجه غرق خون دل اولدی • چشم کوهربار رنگ هر کوشه سی

توجیه خون که تار پسیده دم در دل که اولدی مد

اولدی و چشم که کوهربار اولدی یعنی نقطه لرن

دوکدی حم قالدی و هر کوشه سی

که ح و م در اندن غرق اولدی محمد اولدی

یوسف

رسم بو ابدی کرچه انجام ابن دوست • سایه لطفی ارتنشر بنه بو بنده سنه

توجیه رسم یوپه یوپه در ایدی که اولدی یوس
قالدی و سایهٔ لطف کف در اید شدی یوسف اولدی

قاسم

قنیکه هر یکاده یوز سوررم • قدک اول آرده کورندی چون
توجیه لفظ هر یکاده که مرکب ترکی ایدی مرکب
ملمع ترکی و فارسی اراده اولندی ثنه کم فا یو فارسیده
در در هر یکاسنه یعنی هر طرفنه لفظ ده فارسیده اون
دیمک اولور اولسه ده در ده اولور پس در دن ظرفیت
دلنور که ده در ده که اوله یوز اولور و یوز حساب جملده فی در
و یوزدن مراد لفظ مشترکی در که حساب جملده سی در و م در سوردی جسم
اولدی و مشبه به قدکه ادر اراده کورندی قاسم اولدی

خسرو

زلفکه طولشمغه دل کرچه کم خو ایلدی • لیکن آخر بیلورم ترک ایلر اول بو خوده

توجیه لفظ خوده که لفظ سر اوله خسرو اولور

مقبل

جم اولدن پیچک بندن دلردی • کوکلدن آخر اراسیله دوشدی
توجیه سلاج فارسیده مو در اولی م در و کوکل
عربیده قلب در و آخری ب در اراسنه که دوشدی یعنی قلار ارا
که لفظ قلب ده در مو اولنه بند اولدی مقبل اولدی

محمود

کم وار که غم غنقله عشاق آره نده • جم بیکی کوکل بر قلله زلفکه بغلر
توجیه جم بیکی جم در کوکل که اوله مح اولور و قلله یعنی فارسی
سیلیه که مو در مشبه به زلفه که د در بغلندی محمود اولدی

سلیمان

زلفکه نشانه بکی اولسلی • بلدم آخر ملمانش عمرم
توجیه نشانه بکی سا یه در اولسدی یعنی لفظ سا لفظ یه ایله اولشدی

شاه ايدي ولفظ ه كه سليه ده در لفظ ماه اولدي سليمان اولدي

قاسم

كورم ديو قمر يوزن جيبك • حميتسز سيرقيلور آسماني

توجيه لفظ قمرك يوزي ق در ولفظ اسماني كه معناي بيتده مفرد ايدي معناي معمايده مركب اراده اولندي كه لفظ اسم اني كوردي يعني كه قاف كوردي قاسم اولدي

حسين

خطا سياه مشك فشانو كه ميدي كم • زلفك كبي ستم قلور اي ماه روبكا

توجيه مشبه به زلفك ح در كبي كه اوله يعني صورت اوله ح اولور ولفظ ستم كه معناي بيتده مفرد ايدي معناي معمايده مركب قلندي كه لفظ س ي تم قلور وس كه تمام اوله سين اولور حسين اولور

علي

لعلك دواب حيوان صون باكه اي قمررخ • كم درد و غمله اولدم بيمار جاوداني

توجيه بيمار كه عمر بيده عليل در جاوداني كه اولدي يعني ابدي اولدي علي اولدي

سعدي

چونكه كندودن ني لعلك بنده نه رحم ايليه • لام زلفكده قودل فرياد و افغان ايليسون

توجيه لام كه حساب جمله ده سي در وقو جريده دغ در دل كه اولدي عد اولدي لفظ سي ده كه اولدي سعدي اولدي

حمزه

كر خم ابروسي نقش اتمز ايدي درد دل • كوريديدي بحجه سهو ايلدي ديا

توجيه نقش خم زر و درد ديده دادر دل كه اولدي اد اولور پس ايدر كه لفظ او سز اوله زه قلور حمزه اولور

قاسم

قيا سيله دهانك نقطه صاندم • ولي اولده كورنمز ارده هيچ

توجیه لغظ قباسی ایله مشبه به دهان کم در بیله
اولدي قباسم اولدیا ولغظ اولدی که معنای بیتیده مرکب
ترکیدي ومعنای معمابیده مرکب ملمع ترکی وفارسی اراده اولندی
یعنی اولده اول ادن که آب حیات جلده بي در اراده کورلندي قاسم اولدی

قاسم

سر قدرم فلکه ارپه ثولا ● که اولدي اشفته گگل محرم یار
توجیه سپهر قدرکه ق در محلکه مرادفنه
که سماور ایرشدي واشفته اولدي قاسم اولدي

حسن

زلفوکی ارکوراجق باد صباحه سن ● که اوله نسیم جان کبي باد صبا حسن
توجیه بادکه عیسربیده دیخ دراخرنه
که ح در لغظ سن که ارکوردک حسن اولدي

ولي

الدورجگک قولي قرار ازره طورسک ● ادک جقه قافدن قفا ایله ترغیب
توجیه قافدن قفا ادي جقه دید کندن مراد بو لغظ
قولي قرارده قاف مکتوبیده قولي ده در
قاف مکتوبی قراره کلنجه اراسک ویچقر

کریم

کز بحره ایرشه اشک چشمم ● نیلي ایکي اوله رنک خونین
توجیه لغظ کزکم مرادف بحره که یم دار ایرشه کریم اولور

هاشم

پروانه کبي یزگکل اه ● شمع ابدي یمنس حمالک
توجیه لغظ اه که کوکل اولدي ها اولدي
وشمع که ابدي اولدي شم اولدي هاشم اولدي

[illegible]

یتلدي بني هجر جان کدازک ● بولوره حظه عزدي بلي نهایت

توجیه لفظ هجر که جان گداز اولدي هر قلدي زیرا
که جان گداز درلر بونك مثلی رفع وسط کلمه دلرلر و
مزدنی بغایتی که م، در بولدي هجر اولدي

حمید

حدیث مختصر قلدوم پریشان • اول اثناده دهانك یاد قلدوم
توجیه قاعده در که مختصر درلر کلمهٔ قسلتمق دلرلر پس
آخر حرفی اسقاط ایدرلر نته که لفظ حدیث مختصر اولدي
حدي قالدي پریشان که اولدي حید اولدي و اول اثنا
یعنی حدیث مختصر و پریشاننده مشبه
دهان که م در یاد قلدك حمید اولدي

یوسف

راه غمله سفري عشقه بولنمایلجي حد • اه کیم خسته کوکلن بولمدي ارام وصال
توجیه ... تركیبله که یول درلغط

سفره حد بولنمادي ل و ر در یوسف قالدي

نجم

قنوکه بر یکادن جشمم ای دوست • ملال اوله دیو کوزلر حیثه
توجیه مشبه به قانی که ن درلغط جشمك بکاسی جوم در کوزندي نجم اولدي

مسعود

شمع بکي اولرم آشفته حال • یاد لاکه ایره بجان ترك این
توجیه شمع بکي سمع در آشفته که اولدي مسع اولدي
دیانك لغت مشترکسنك مساسی مراد درکه حب
جمله ده در و ده دو در دل که اولسه
دو اولور اکه که ایردي مسعود اولدي

سلمان

نا مسلمان اوللي خط جب • عاشقه رحم ایتمز اولانی درد دل
توجیه نامسلمان که نیه درد دل اوله یعنی در دوکه ع بیندر دال

كه اوله ادا اولور ويلے لفظ نام كه اوله پسلمان اولور

حسن

يكيلب زلفكے ديدم پريشان • سوزم يكي پريشان اولدم آيي و

توجيه سوزكه فارسيدر سخن در يكي س

سخن در پريشان كه اولدي حسن اولدي

علي

ترحم ايله اي مه رويكه كم • كوزك زلفك قتنك جان الملم استر

توجيه مشبه به كوزع وزلف ل وقاشي ي كه اولدي علي اولد

ولي

ره عشقك يولب اشفته كوكلم • يورر منزل بمنزل قلمز ارام

توجيه ره تركيده يول در اشفته اولدي ولي اولدي

سلمان

عاشقيك چارهيه رحم ايلمز • ناسلمان در جيبك زلف آه

توجيه لفظ ناسلمان كه معناي بيتده اثبات نفي اسلام زلف حبيب ايدي معناي معمابيده اثبات اسم حبيب اراده اولنديكه نام يعني اسم سلمان در جيبك پس بو وجهله سلمان حاصل اولدي

هاشم

كوزلرك گوشه سينه هادي بنجه • نجه عاشقلري مقتول ادر پس

توجيه كوزكه فارسيده چشم در گوشه سنه كه ج در هادي يه پس يعني جيم حا اوقيه پس هاشم اولور

نور

ديدم اي دلبر يززك كوستر تبسم ايلدجي •

نازدن يوزكوستر ب يوزن چوردي اول حبيب •

توجيه لفظ نازك يوزنے كه ن در كوستردي

دبوزكه فارسيده رو در چوردي ور اولدي نور اولدي

هرمز

گرچه بلا و درد و غم اولدی جهانده بیك هجران جان كداركه ایرمز بر گدا

توجیه هجران كه جان كدار اوله یعنی لفظ هجران لفظ جاني كه اریدر یعني كه كیدره هر تلور و لفظ ایرمز كه معنای بیتده مفرد ایدي معنای معماییده مركب اراده اولندي یعني ایر لفظ مز اول لفظ هره پس هرمز اولدي

هرمز

ره عشقده كوكل قطع اتمك استر ارشمزا كه لیكن اه فریاد

توجیه لفظ ره كه كوكل اوله هر اولور و لفظ ارشمز معنای بیتده مفرد معنای معماییده مركب اراده اولندي یعني ایرشمز اول لفظ هره لفظ مز وقتي كه ایرشه هرمز اولور

بایزید

سر زلفوكه پابست اولبی دل المله كندمي اودلاره اندم

توجیه سر زلف كه زدروپاكه پایي دراول سر زلفه پست اولدي یعني بغلندي بایز اولدي زیرا زیدن مؤخر اولسه زبایي اولور عقد اولنمز پس ضروري مقدم اولمق لازم در كه عقد جایز اولا وال كه عسبیده بد در اولسه بایزید اولور

علي

لبر لعلك خیالي اي قمررو كوزمده ایكن اخ كندي بینه

توجیه لب لعل كه ل در كوزمده یعني عین كه عینده در اولدي علي اولدي پس اخ كه كندي علي قالدي

مسافر

دلبرا رحم ایلكل كم زلفه رویك یادنه هر كجه فریاد ایدر تا صبحه دك اشفته دل

توجیه كجه عربیده مسا در لفظ فر كه یاد اتدي مسافر اولدي

شهاب

یکجه اه دل قلیدم اکر • کلکه اود دشرد آمدن

توجیه کجه نک فارسیی پسندم که شب در

اه دل که ها در قلنیدبی شهاب اولوردی

جمال

جمال ایلدی چشمک جاننه الخشمیله • نه حاجت ال ای دلبر فدا دنک ال

توجیه لفظ جمه که لفظ ال اولدی جمال اولدی

زکریا

نکک نقشینه کریا ذپه نولا • اکریا دیمیلر یارد ویسون

توجیه مشبه به فاشی کرادر نقشنه زور لفظ کریا ذیل زکریا اولدی

ایاز

ایاسز لغلکه کوکل قیلمی ارام • کم حالنی کنندکبی ایلادی پریشان

توجیه لفظ ایاسز لغلکه زور اوله ایاز اولور

ز

فرهاد

زلفنگک اوجینه بر دل کم دو شر • دردولدر حاصلی ای ماه رو

توجیه زلفنگک اوجینه که ف در دل بر که ره دردوشه

فره اولر و درد عیبلی وادر دل که اوله ادا اولر فرهنگ حاصلی اولیجق فرهاد اولر

ایوب

سنده بو عارض کورنم کرهیلی • حاصلی زهری صویه صلدی کوکل

توجیه حاصل زهر که حساب جملده اون الت در

یی و واولور صونک فارسی سنده که اب در صلدک ایوب اولدی

محمد

کوشه نک مدح ایلرکن اشفته کوکل • نبی قرار اولدی دخ اول حالله اشفته در

توجیه مشبه به زلف که لام کمتوبلی در اسم اراده اولنوبکه لام ملفوظی

وکوشه سی م در ولفظ مدح که اشفته الیه اوله حمد اولور محمد اولور

قطب

سرقندک گورب طوبی‌ی جنت ● ایقدن دشدی نه دل قلدی غمگین

توجیه سرقندی که قا در لفظ طوبی‌یه گوردی ایقدن

دشدی یعنی کیتدی نه دل قلدی یعنی داو کیتدی طب قلدی پس قطب اولدی

حسام

نعتنی زلفک گیجه بکزتدم ای جان یا کلب ● اول سببدن جان و دل ایچنی بر شاندر هنوز

توجیه مشبه به زلفدر گیجه یعنی ح در نعتنی ح در گیجه یعنی

فارسیسنه که شام در حسام اولور و بکزتدک یعنی تشبیه ایدک حسام اولدی

رستم

کیمیای خاک حکدر رنک رخ قیلدی زر ● گوزمکه شه بی بشلر افندر سیم گبی

توجیه گوز که عربیسی عین در لغت مشترکه سنک

فارسیسی اراده اولنور که زر در و گوشه سی ر در و

سیم گبی یعنی که ستم در اقندی رستم اولدی

شیخ

بکه رحم ایت که حاصلی عمرم ● نقشن لفکاه بیله وارد قمو

توجیه حاصل عمر حساب جمله ایله اوچ یوز اون در داخی یوز اون

شی وی در و مشبه به زلف ج در نقشیله که ح در اوله شیخ اولور

مود

اول زلف عنبرینکه بم کم کردیه دال ● لام اولمه قدی حقا اکری کمان ادر

توجیه اول که عربیسی مو در و مشبه به زلف که دال در اولدی مود اولدی

مظفر

دهانک و ردیفی قلدم مکرر ● که انوکله ظفر بولوردل و جان

توجیه مشبه به دهان که م در لفظ ظفر انوکله بولنوری مظفر اولدی

هرمز

بر کمرله قوچار بیلک نخ له ● بلی قوچیم بو کمردن کم هیم

توجیه لفظ بر که کمر له یعنی مز ایله زیرا کمر دکی کاف

کاف تشبیه دلنلدی لفظ بر مز اولور هرمز اولور

باشم

بچو فاش ایلادي رازم چهادنجه ٭ کسم انکله هر کز قلمیم راز

توجیه لغزها که دنلدي کسم یعنی شم انوکله زیرا کاف تشبیه دلنلار یاشم باشم اولدی

عمید

کرک زلفنک کمندیله دل جانلر شکار ایلر ٭ اوطاره دمربک جهانی کوزمه طار ایلر

توجیه کوز که عربیده عین در لغت مشترکه سنک

مسماسي ار اولنور که ع مکتوبنه در وکمندله یعنی مید

ایله اوله زیرا کاف تشبیه بلندی عمید اولور

بالي

حنکک باغ قالور بلبلسز ای جان کربکا ٭ دیمز پیکم بلالو غنچه لیم بس بنم

توجیه بلبل فارسیده هزار در لغت مشترکسی ارادة اولنور

که حساب جملده غ مکتوبنه در بس باغ که بلبلسز

قاله یعنی غنی هزر قاله با قالور دیکا عربیده لی در اوله بالي اولور

لطف

انسکارت زلفکی کم خطک اوجندن بسنک ٭ نافه چین سر و یا اولدي سر ترک ایلیب

توجیه مشبه به زلفکه ل در لفظ خطا که اوجندن ط در

نافه نه سر و پا اولدي یعنی ن وه کتدي اوف قالدي

سر ترک ایلدي اوخي کتدي ف قالدي لطف اولدي

مقصود

کوکل اول آي یوزین کوردي تکرار ٭ بحمد الله که بو مقصوده اردي

توجیه اي که فارسیده مه در عربیده قمر در پس اي یوزنی

که تکرار کوردي یعنی مه وبرین قمر دوتدي م و ق ایلدي

پس مق اولدي ومقصود معنای بیتده مفرد معماییدن مرکب

قصد اولندي که بر مق لفظ صوده ایردي مقصود حاصل اولدي

لطف

ترک سر قیلوب کوکل اي ماه رو ٭ کوشه زلفنک طلب قیلد مدام

توجیه کوکل قاریسیدر دل درتزک سرکه قلدی یعنی دکمندی ل قلدی و کوشهٔ زلف که ف در طی لب قلدی لطف اولدی زیرا طلب معناسی سینده مفقود ایدی معنای حاصل مرکب اراده اولندی پس لطف اولدی

لطفی

دل کورلدن زلف عنبر باره کی ● سایهٔ زلفک طلب قیلور شها

توجیه مشبه به زلف که ل در کوریلی سایه که ع بیدر فی در طی لب قلورنته که بو قرده ذکر اولندی پس لطفی اولدی

جعفر

زلفکه عمرم ایلر دم صبا ● ارده کورسم دهانک بر دخی

توجیه مشبه به زلف که ج در لفظ عمری صبا ایلدک جع اولدی اراده دهانی یعنی مشبه به دهانی که م در بر دخی کورسک ایکی اولور پس ایکی میم حساب جلده سکسن اولور و سکسن ف در پس جعم دیکم تکرار اولمغله ف حاصل اولدی جعفر اولدی

حسن

ابدی درچو حسرت بی حد ● بو هوایه ویرورم آخر جان

توجیه حسرت که بی حد اوله حسر اولور ابدی اولدی حس قالدی آخر جان که ن در ویرلدی حسن اولدی

طاهر

رخ حالین ظاهر قلمنیکن ● دربغا کم ینه پنهان قلدی

توجیه لفظ ظاهر که رخی حالین پنهان قلدی طاهر اولدی

احمد

بونجه درد دل اچنده جم بکی ● بنجه عاشقدر که اوله شادمان

توجیه درد که عربیده دا درد دل که اولدی ادا اولور جم بکی جم اولور ادا اچنده که اولا احمد اولور

کمال

آب دیدی کل اولوب اشفته حال ● عارضک عرض ایلیلدن کلنه آب

توجيه ابه كه عربيده ما در كل ديدكاو اشفته حال اولدي اكمال
اولدي ولفظ كلده كه ايك عربيسي كه ما در عرض ايلدك كمال اولدي

كمال

تحنكه بر عرق اولاشو عارض زيبا • كلاب اچينه صنورم كه ياسمن دوشمش

توجيه كلاب اچينه يعني كه كل اب اچينه انك كه عربيده ما در كمال اولور

قاسم

قدك يوزكو سترلدن اشكاره • اولوب جانله دل اشكار اولدي دل وجان

توجيه مشبه به قدكه ادر يوزك لغت مشتركه سي كه حساب
جلده ق در كسردي قا اولدي وشكار كه عربيده صيد در
ن دل اولدي صيد قلدي وصيد حساب جلده نحس نجوم دركه اولدي قاسم اولدي

[illegible]

وقا كسردي اول مروكه طوتم انس الله كله • بشمال البن احمد قتي نشكلن نهان ايلر

توجيه مد عربيده قمر در روكه كسردي ق لو لدي ولفظ انس كه انكله

يعني اول روي مه ايله كه م در دوتنلدي قاسم اولدي ومشبه به
قاشن كه ن در نهلال اولدي قاسم اولدي

علي

دهانك سترني صورلدن ايدي دوست • كوزك يوق يره باكه اولشدر

توجيه كوز كه عربيده عين در لغت مشتركه سنك مسماسي اوزر
كه ع مكتوبيدر يوخه كه عربيده لا در اولشدي علا اولدي ويا خود
باكه كه عربيده لي در اولشدي علي اولدي

علا

عاليله بي حد تماشا ايلدم • اخر اراده سكا دوشدي كوكل

توجيه لفظ عالم نه حد اولدي عال اولدي واخري كه ل
در اراده اولدي يعني اچنده اولدي علا اولدي

[illegible]

تو بولكده دل وجان ويرين كم • شها سنز كجي عمرم مباده

توجیه ه که لفظ باده اوله یعنی اچندم بها اولور

بها

عمری زلفنک ایلدیا لی صبا • اولدی آشفته بودل بیمار

توجیه لفظ صبا آشفته اولدی بها اولدی

حسن

بوی زلف عنبرینه ایکی اولشمه کم • ای کوکل دیوانه ایلر بو جنون اول بوینی

توجیه لفظ بوکه حسنا جلدن سکز در وسکز ح در لفظ سن که بولدی حسن اولدی

بابا

مکر بار جفاده قالدی کوکلم • که بر لحظه چکر بار جفانی

توجیه لفظ مکر لفظ بار ده اوله یعنی بار کلجندم با مکر اولور لفظ باکه مکرر اوله بابا اولور

بها

بهاری حسنک نی حد حیفه • درور ذوق صفا گلزار جانه

توجیه لفظ بهار که نی حد اوله بها اولور

نعمت

یوزی کبی زلف شب قیللی بخفان • روز تنعم ایردی دریغا بخفایه

توجیه روز که معنای بیتده مفرد ایدی معماییده مرکب اراده اولندی روز تنعم تنعمدن روکه بخفایه ایردی یعنی اخره کلدی نعمت اولدی

ساقی

بر وصون صاغر ساقی دل وجان • که اولز غم غنی قی حمیت

توجیه لفظ ساغر ده که لفظ غر لفظ قی اوله ساقی اولور

ساقی

سبقی حسنکی بکه اوکرت • تا الف قدکی کرم آندم

توجیه لفظ سبق که معنای بیتده مفرد ایدی معماییده مرکب اراده اولندی که سن قی اولور پس سبق اولور و الف که قد در اندم کرندی ساقی اولدی

اسماعیل

درد دل جمع اولدی کم بیمار این بن نیجه دیلی • تا کهان زلفنک اراده ن جمع دی اولدی که یار

توجیه دردکه عربیده دادر دل که اولدي اد اولدي واو عربیده اسم در جمع که اولدي اسما اولدي و بیمار عربیده علیل در و مشبه به زلفدر دل در ارادن چقدي عیل قلدي پس اسماعیل اولدي

اسمعیل

در دل خسته بیم ارادن ● کوترک زلف فکرینی باري

توجیه عربیده درد داردر دل که اولدي اد اولدي واو عربیده اسم در خسته یدکه عربیده علیلدر اولدي اسمعیل اولدي و مشبه به زلفدر ارادن کتدي اسمعیل اولدي

خلیل

زلفکی تشبیه اولدن کیجه ● جان و دل غمدن پریشاندر منور

توجیه مشبه زلفدر که تشبیه اولندي خ اولدي و کیجه که عربیده لیلدر خلیل اولدي

رشید

کن بنی پنهان اولدن اول صنم ● روز عشاقی قمونی نور ادر

توجیه کون که عربیده خورشیددر یوزن که خ در پنهان اندي رشید قالدي

ابا بکر

کوکل درمان ولر تکرار سندن ● کر اله کیره خوش ذوق و صفادر

توجیه درمانک عربیده لمدر کوکل که اوله ما اولور و ماء آب در تکرار دلنلدي اباب اولدي و لفظ کر که اله کردي ابا بکر اولدي

عمر

صوردم ادن زلفی کشف ایلیب کچدي ددم ● عمر خود کچدي عرض ادین بلمکدر همین

توجیه لفظ عمردن خود غرض عمردر زیرا کچی عمردن غرض ادینی بلمکدر دیدي

عثمان

وکر بر ماه رویده یوق وفا تیب ● عجب بلسم کز و نک حاصلی نه

توجیه کوزکه عربیده عیندر لغت مشترکه سنک سماي مقصوددر کوع مکتوبدر و لفظانه فارسیده چه در حاصلي حسابجملده سکزدر سکز عربیده ثماندر کوزکه عین در اولدي عثمان اولدي

علي

ذوق و غم بوطاغده کزدم عالمی ● بیرنی بلدم بربنی بلدم

توجیه لفظ عالیدن برن بوب بسن بوبلیا مثلا ع بوز ابوبلیا ل بوم بوبلمیا بی بولا سن علی اولر

اياز

گرسن آهو شکاره کلپه نوله ● سرو قدک کناره کلپه نوله

توجیه مشبه خدک اورکناره کلسه یعنی لفظ بازه کناره که کاف کاف تشبیه دلنلدیکی ایاز اولدی

قاسم

صورت اسمن قسم قلدی دلدار ● چکوبن دامنی یوزینه تکرار

توجیه لفظ اسمن که دامنی که ن در حساب جملده اللی در

تکرار اوله یوز اولور ویوز در پس یوزنه چکدکی قاسم اولدی

طاهر

لطف کوکلدن اب تمام ایجابری صفت ● هرکم بلرسه انی صفالر سره مدام

توجیه لطفی کوکلی که ط در تمام کر اوله طا اولور ولفظ هرکم بولدیکی طاهر اولدی

عماد

کون بنک کوردی کوکلم دیب قمر ● حاصل ایتدی درد دلی ای ماه رو

توجیه کون که ج بیدن علی در یوزی ع کمتونیه در ولفظ قمرک کوکلی کیم در

ویزیلدیکی عم اولدی درد عربیدن دادر دل که اوله اد اولر حاصل اولدی عماد اولدی

حسين

لب حبیب دندانه نمار شدیدی ددم ● زهی حلاوت لب لا اله الا الله

توجیه لب حبیب که ح در و دندانک عدد بیپنه که س در

اریشه حس اولور ویا خود سین دو ته سین حسین اولا

حبين

چند تنک حدا وللی نے حد ● نے اولوب دل قلور همیشه فغان

توجیه لفظ حرف که ایکی کره بے حدا اوله حس قلور ولفظ نے که دل اوله ین اولر حسین اولر

رستم

تکرار ظلمکله بر شب جان و دل تنها ● ناچار قلدلر نوله اره تر حمک

توجیه لفظ تکرار که معنای ببتیدن مفرد ایدی معنا بیدن مرکب

ایرلوا ایدار یعنی تک ار ظلمکه یعنی فارسی سنه که ستم در رستم اولور

محمد

تیغ هجر ایله ای پری پیکر • جسم بکی غرق خون اولدم

توجیه جسم بکی جسم در غرق خون دل که اوله محمد اولر زیرا خون عربیده دم در دال اوکنه مد اولور

کمال

اکلدن کاکلی سکیلدی اه • سوزم زلفک کبی اولدی پریشان

توجیه سوز که عربیده کلام در پریشان که اولدی کمال اولدی

فتح

کوشهٔ زلفکه نقش زلفک آراسنده اه • تا کوکل اولالی اولدم دلبرا اشفته حال

توجیه کوشهٔ زلف فدر وتشبیه زلف کج در نقش جیم در آراسنده اول اکسنک تانک مسماسی که ت در کوکل اوله فتح اولر

مرید

مرید عشقدر انی بلدن • مرید شیخ عشق اولدم کوکلدن

توجیه رازی که یعنی پنهانی معنی معمانیه مرکب اراده اولنندی لفظ مرید دکر رازی بلدی مرید اولور

معین

صفای لعل میکون نکله شاها • قلورم عین بی نهایت

توجیه لفظ بنکه فارسیده من در عین بی نهایت که عی در قلندی معین اولدی

اویس

نشکار اولدم کمان ابروکه ای دوست • کر بیلدن بر وشول الف بکی

توجیه نشکار که ترکیده او در کمان ترکیده یک مشترکسنک مسماسی ی در اولدی اوی اولدی وتشبیه زلف که منصب در لغت مشترکی که اختا جملهسی ور کورنلدی ادبس اولدی

وبیع

ازلی بوسه دلرکم ابدی قاله کوکل • بو تمنا لب یار اراده کرنپه اولر

توجیه لفظ بوسه که از بی اوله وبسه قلور وابدی دخی قلمه وسی قلور ولب یار که بی در اراده کورنپه ویس اولور

قاسم

بقانک بیدر بر عاشقه کم • بو لبنر کوشه میله عمرنه حد

توجیه بقا که معنای بستیدن مفرد معنا بین مرکب اراده اولنور به فا یعنی قایله مشبه به زلف که شصت در لغت مشترکی مراد در که حساب جمله ج س در گوی سبیل که بولندی یعنی اول مشبه به زلفک گوشه سبیله که لام در وگوشه سی م در قاسم اولدی

قباد

اگر یوز بیل اولا عمرم بقاده ● سر زلفک پسزا اولمز دلده ارام

توجیه لفظ ب قاده که اوله قبا اولور زیرا بقاده دیدکی لفظندن بو مراد در وشبه به زلفکه د مکتوبنه دراسم مراد در که دال ملفوظی ورد سر در که انی پسزا اولمادی قباد اولدی

نعمت

تنم دندی ملماله ای قمر رخ ● الا بی لقش غم انی مصور

توجیه لفظ تن که دندی نن اولدی نقش غم که ع در انده اولا یعنی اچنده نعمت اولدی

جمال

زلفینک ایا ماه بری جیم و بری لام ● لیکن دونب اول لام قلوز قامتی دال

50

توجیه ج ولفظ لام که اوله جلام اولدی پس لفظ لام دندی جمال اولدی

جمال

مجلس سخده قلور آشفته دل ● قامتنک یاد ایلیلدن ارده

توجیه مجلسی حدی اوله آشفته اوله جمل اولدی و مشبه قامتکه ا در ارده یاد ایلدیکه جمال اولدی

جمال

یوزینی گوستردی اول ماه نو لحال ● عیان اولدی لبی التنده بی خال

توجیه لفظ ماهک یوزی کهم در حالده که گوستردی جمال اولدی در لبک که ح در خال دن مراد نقطه در التنده عیان اولدی جمال اولدی

محمود

قمو نقشی یوز زلف عنبرینک ● قلور مقصور کر اوله مصور

توجیه قمو که عربیده مجموع در نقشی مجموع اولور و مشبه به زلف که د در اول مجموع که مقصور قیله محمود قلور

یحیی

تیر غمزک ایله بلادن بیني جي • فشارک بر یاکه دن یاکوستر

توجیه لفظ جي که بر طرفدن یانک مسماسی بیکی مکتوبیدر کوسترمجي اولور

یوسف

زلفنک آراسنده بودر حال جم ای دوست • دیدکه کورمکون بزنکه زلفک ادجنددن

توجیه مشبه به زلفکه دردر ایکی زلفدن مراد ایکی دد مکتوبي

دروهم و حساب جملده چار در اراسنده یعنی اول ایکی چار اراسنده

بودر یعنی شول لفظ درکه اوله پس چار درچار اولور چار درچار که اوله

اون التی اولور واون التی حساب جملده یي ودردر ورقم

کن که یس در زلفک ادجنده کاف در کورنلدي یوسف اولدي

یوسف

غمدي جقدي یابو رسم لوکم اه • تیغ عشقنک ایله ینه دل سینه

توجیه لفظ بونک رسم یعنی دریا خود رسم لوکه بو اوله اکثی وجهی جایزدر وتیغ

ذکر ایتدیکی جهتدن دلدي که سیف دن زنه دل قلندي یا سیف قلدي یوسف اولدي

نظام

یاد ایکجون ایلرم قدوکه ابیات ثمن کم • نظم شعرمدن اکلیه قامتنک زیبا دیشر

توجیه لفظ نظم اکبن مشبه به قامتکه ادراکلدي نظام اولدي

علا

زلفکدر ایای سه فتنه و چشمک بلا • نه بلا یه قلمشم بن مبتلا

توجیه چشمک عربیسنک لغت مشترکسنک مسماسی ولدی که ع مکتوبدر

و بلاکه لفظ معزداید یجامرکب دیلدی یعنی اول چشم که عین دلندی لا ایله پس علا اولدی

نعمان

درد دکه جان نعمتنه حد بلور • انکیجون انسنر اولمز بر نفس

توجیه لفظ نعمتک مصحد اوله نعم قالور ولفظ ان ایجون که

اوله نعمان اولور ویا خود لفظ ان سز اولمیا اکثی وجهی جایزدر

قاسم

دلبر العلیندن دهانک نقش یاد بنه مدام • اشکمله یابان کبي یرده قالدم کرم

توجیه دهان که عربیده فم در نقش فم اولور اشک که نم بابان اتش قالور
وکیجی یعنی صورت اس اولور اراده که اولدیغی قاسم اولدی

قاسم

حیرت شو قدر اول که دهنکده • هر لحظه ده مجروح اید ر انکشتنی دندان

توجیه دهن که عربیده فم در نغنندن که فم در شبه به انکشت که ادر
زیرا قاعده در که انکشت ذکر اید رلر ا ولرلر و دندان که عربیده سن در
لغت مشترکه سنان معناسی اراده اولندیکه سن مکتوبنه در اوله قاسم اولور

سنجر

چونکه قوتلمغه یوق چاره غم دلداردن • سن رجای نیله حد اتر سنک گلدن بلویزه وار

توجیه لفظ سن رجای حدیکه رج اولور و گلکه اوله ج اولرا سنکدی سنجر اولدی

خلیل

اول سری بولنده بر کم سر بلده سر جم بکی • یا قلو زلفیندن اراسنده تا جان ترک ایدر

توجیه لفظ جم بکی خم اولور شکی و یره خ اولور شبه به زلفیدر که ایکی لام

مکتوبنه درویانک معماسی بی مکتوبنه در اراسنده قلدی لیل اولدی که خلیل اولدی

مجد

هر که عالم محنتده جلمکده جانانسز کچه • گر هزاران جان ویرسه داخی بیجاندر هنوز

توجیه جلمکک عربیسنده که مد در لفظ جان که لغظ انسز کچه مجد اولور

رستم

سرو رنیا اولدی دندی بسجده قلدی قد که • ناقص کس اول سعادتدن انکو ز بولدکم

توجیه لفظ سرو که نیا اولدی سر قلدی دندی رس اولدی اخری که لفظ تم بولدیکی رستم اولدی

حسین

جان بیلکده دل ویرب اقتدی کوزدن قطره کم • تا بوله اراده شول زلف سیه کارکی مدام

توجیه لفظ جان که دل ویره یعنی اکیده جن قلور و کوزندن که
ج در قطره که نقط در دکدیکی حس قالدی شبه به زلفی که شصت در
لغت مشترک لیلی اراده اولندی که حا جلده سی در اراده کوزندی حس اولدی
و یا خود شبه به زلف مکتوبنه در حا جلده سی در اراده اولندی حسین اولدی

محبوب

ابدی محبت استر بو دل شکسته بیلکین • که انکله نه غم اولوب سوره عیش جاودانی

توجیه لغظ محبتکه ابدی اوله محب قالور لغظ بونکت ولنی که وب دوشولدی محبوب اولدی

صدر

جمع نه دل شکار اولدی کوب ابروکی ای دلبر • که جان و دل شکار ایچون اخنود مشکین کمانی بس

توجیه شکارکه جیم صید درنه دل که اولدی صد اولدی و شیبه ابرو که ره در کوردی صدر اولدی

سعدی

سعی نحکه یلدی شو دکلوکه افتاب • کندو اوبن بولدی دخی اولمز مقیم

توجیه لغظ سعی ده که افتابدن مراد فنوکی لغت مشترکسنک سماسی کم ع در کندو مکتوبنده

ادیکه بحث اول افتاب سد در ورقمی د در بولدی سعدی اولدی زیرکه ادی کندو قریب ده

محمود

هر دم ابدی موّد توکه • محتاج اوللی صفا سور رجان

توجیه موّد ابدیکه موت درلغظ محتاجکه مغرد ابدی کم کرابا ده الملدیکه لغظ مح تاج الدی محمود اولدی

طاهر

طرهٔ نه طریق کور که تمام • که کنش طلعتنی قلدی نهان

توجیه لغظ طره که نه طریع اوله یعنی لغظ اوله ره اوله ط قالور تمام اوله طا اولور

وکنش عربیده مهر در طلوعی که م در زیر اطلعت ذکر ایدر یسا اول دلر نهان که او الا هر قالور طاهر اولور

شمس

کنش بیکی کنش یعنی رنک کور لدن • خجل اولدی ارا د طلعت ماه

توجیه کنشک رقمی که س در بیکی یعنی صورت که اوله ش اولور و تکرار کنش ذکر

ایدی رقمی دیلدی که س در و طلعت ماه که م در ارادها ولندی شمس اولدی

تاج

تا طلعت جماله طوتش اوللی کوزم • اولدم ای زلفکه ای ماه رواسیر

توجیه لغظ تا که طلعت جماله که ج در طوتش اولدی تاج اولدی

ظهیر

ظاهر ده قامتوکه عیان اولمیه شها • یالور ارده دل و جان یا هلاک اولور

توجیه لفظ طاپدی که حسنیه قایه‌تت ادرعیان اولیه ظهور اولور و یا مسمای ادرکی مکتوبه در اولدی اراده ظهور اولدی

باپی

دل یاقنکله تیر بلایه نشانه‌در • رحم ایله ای پری که بوکز قصد جانه در

توجیه دل که عربیده بال دریانک لغت منثر کسنک مسمای کبی در اولدی بابی اولدی

بلال

دل آشفته زلفکه همیشه • اولور ای ماه رو عالمده رسوا

توجیه دل عربیده بال آشفته اولدی بلا اولدی شبیه زلفک لام در اولدی بلال اولدی

بلال

غم زلفوکی کورلرن قلوبن ترک جان ای جان • دل اخوار اره دشندی که اول زلفکه مدغم

توجیه دل عربیده بال در واخری که لام در اراده دشندی یعنی لفظ بانک اوچنه

بلا اولدی و شبیه زلف که لام در مدغم اولدی بلال اولدی

سلطان

ابدی در لطافت بی حد • سن ای پادشاه حسن و جمال

توجیه لفظ لطافت بی حد که اول لطافت قلور و ابدی که اوله طاقلور لفظ سن دیه اوله سلطان اولور

سلطان

ثنانکن چو لطف ابدی نازل در • مقصود جم اول صورتله حاصل در

توجیه لفظ ثنانکن لطف ابدیکی لطف در نازل که اول دخی صورتله اوله سلطان اولور

محمد

دهنک کوریجک بحمد الله • سر اخفایه اولدی دل آگاه

توجیه مشبه دهانکم در بحمد الله یعنی لفظ حمد ایله پس محمد اولور

احمد

قامتنک کوریجک بحمد الله • دولته اردی جان و دل ناگاه

توجیه مشبه قامت که الف در بحمد الله یعنی لفظ حمد ایله احمد اولور

قاسم

چو قالدی بحر حیرتده دهانک نقشی کورب • اول اراده کتاب اسنرکن دل اولدم مسکین

توجیه دهان عربیده فم در نقشی قم اولور کنارده کاف که جزء کلمه ابدی کاف تشبیه

دوتلدی و تارک عربیسی اراده اولندیغی اتش در ایکی تش دلنلمز اولدی یعنی اتش کلمه سی اتس اولور
اراده کنه دل دلنلدیکده قاسم اولدی زیرا نه دلدن مراد نه ن دیمک اولور

یعقوب

دل بریان وچشم گریانم • قوینه حاصل اولسون ای مه رو

توجیه دل بریانده در وچشم ع در وقوینه لفظی ایدی مرکب اراده اولندی لفظ امر بلیه
مرادن که قود یعنی لفظ قوینه کیب در حاصل اولسون یعقوب اولسون

یوسف

رسم بوس کر دهانک گوشه سی • باکه انعام ایتسه جان بولر صف

توجیه رسم بوس یعنی بوس رسم که یوس در گوشه دهان که نم در ف در اولدی یوسف اولدی

حسن

بزدن دل الدی بزای ماه قمر رخ • فلک بنی عالمده رسوا ندلم اه

توجیه بزغیبن بخ در دلدن ح در لفظ سن له اولدی حسن اولدی

قاسم

اکر اول سیم تن ازره بوبن دل قبا گورسم • حسدن جبه مصبر قلردی ست عیرت چاک

توجیه نه دل قبا قا اولدی وگورسم دن مرکب دلندیکده گور لفظ سم لفظی قاسم اولور

غضنفر

ظلم ایدلدن گوزلرک کبی فتنک • ایلرم فریاد یوق فریاد رس

توجیه گوزلردن تشبیه بولدی دلدی که سری غ و بویاجی در وکبی که اولاغ
وحش اولدی وتشبیه یتی که ن در لفظ فرکه یاد ایتدک غضنفر اولدی

سنان

چوتیر غمزه سی ایدر جفاسی استه میج • دلاسی انی بولوب غیردن فراغت قلر

توجیه لفظ سی لفظ ان ایدلدی سنان اولدی

سلیمان

چون کن یزوکه ماه فلک مشتری بخش • اخر جم انسز اولمز ای یار لطف وفا

توجیه رقم کن که س در وماه دن مراد عدد در که اوتوز در حاصل
جمله سی در ورقم مشتری یی در واخر لفظ جم کم در لفظ ان سزکه اولدی سلیمان اولدی

حسین

دهانک چون کورندي پاکه ای دوست • او دمده حاصل اولدي سرّ نی حد

توجیه دهنک عینی که چیندر سرّ نی حد که س در اولدي حسین اولدی

طیب

نکاه ابرولرک کوستردي بر پا • که اولرینه قربان دل و جان

توجیه ابرولردن مراد ایکي بردر و شبه برلری ایکي یا در لغت مشترکلرنک مسمالري مراددر که ایکي یا مکتوبلري مراددر پس برندن ده اراده اولندي لفظ دهنا جمله طادر وبرندن کیری مراد در و بو یادخي که کسرۀ دي یعنی لغت مشترکسنک مسماسي مراددر که بي مکتوبي دروي حنا جملهء دو در و دو ب در پس کسرۀ طیب اولور

یوسف

چون سن کشتي نوح که عیان اتدکیي دو • اوج فلکده ماه جهان اولدي مشتري

توجیه سن فارسیده تودر تو کهی یو در و رقم کشتي سي در عیان اولدي و اوج فلکده که ف در اولدي یوسف اولدي

شادي

کشف اولدن کس یرزن اول ساده رو • اول اراده چقدي دل الدن دریغ

توجیه ساده رو ذکر اتدي یا رودن ترکس دلدیکه صورت در پس لفظ ساده صورت دلنلدي شاده اولدي و اراده دلک عینی که بال در لفظ الدن چقه ب قلور پس شا ده اولور شادن عدد جملی اراده اولنور که دو در پس شادو ده اولور و واو دن عطف دلنلور پس لفظ شادولنجي ده دلنلور وده حنا جملهء یا در شادي اولور

بدر

کوکل الدن چتوب قاپوسنه که واردي • نکارا رحم ایدب رد اتمه دردن

توجیه کوکل عینیده بال در لفظ الدن کچقه ب قلور قاپو نک فارسیسي که در در واردي بدر اولدي

بایزید

دل اخوکندي یاقانتنک کیرلدن • سزلغک اله کاتردي ای دوست

توجیه دل عینیده بال در اخو که کیدن با قلور یانک لغت مشترکسنک مسماسي که یادر کوردي یاي اولدي و سزلغک ندر الک عینیسي که ید در کتوردي بایزید اولدي

رستم

ايكون تاكرلدن اي يزيجي ● يوزسر لر حميت در كهكه

توجيه ايكي قمي رد ر دكنك رقمي س ر تعويمي نا كك لغت مش كسنك مسماسي كه ت در وايكي فارسي سنوك كه هه در يوزبي كه م دركوردي رستم اولدي

رستم

چون تيغ غموك نهر ايس دل وجانه ● باري ستمك اولمه اي دوست حميت

توجيه باري ستموك كه بامع معناسنه اوله ريدن مسماسي مراد اولادي كاف خطابه بنه درنش در يعني لغظ ر لغظ ستم رستم اولور

ابراهيم

ببكي كشف اد جك راه عدم چون كورنز ● دلبجي وار كم اويوله كتيه اي جان وجهان

توجيه لغظ لب كشف اولا اب اولور زيرا لام بادن منفصل اولبجي الف محلنده واقع اولدننه كه عكسنده الف اتصال الله لام اولردي و لغظ راه كه كوردي ابراه اولدي و لغظ دلبجي لغظ متصل ايدي معماينده منفصل ديلنلدي كه دل

لغظمي يعني قلب لغظي كه يم دروار اولدي ابراهيم اولدي

حسن

خالك اولدقچه قاننك اثره عيان ● كوربكيچون ايور سني دل وجان

توجيه مشبه به قانني اصطلاح شعراده رمز حكم انتقال من المسمى الى الاسم رادر وخال كه قواعد معمايده نقطادن كنايتدر او زرنده كوردي زا اولدي و لغظ زا حساب جملده سكز در وسكز ده پس لغظا سن كوردي حسن اولدي

حسن

رسني زلفي دوتدم لب ميكوبني ددي ● قوللي راحت روح اسنر سك راحتي طوت

توجيه لغظ رسن دن لغظ را يعني مسماكي رد ر لغظي سني مسماكي حرادلبه حسن اولور زيرا راحي لغظينك مفرد لكندن مركب لكنه انتقال اتدلر

حسن

دل وليب اباكر احسان لعلكدن روان ● اولريسه راه ايجاد ندر باكه بر بوسنه نصيب

توجیه لفظ ایاکه دل و یره اکی الفلو و لفظ احسان دن که روان اوله یعنی اکی الف حسن کیده قلور

حسین

توت دل و جانی اولمویه هر دم لب ساقی • اراده صورت صافی نه صفادر

توجیه دم عربیده حین در لب ساقی که سی اراده یعنی لفظ حسین اراسنده صونلدی حسین اولدی

حاتم

جو جام اجره کبر بزردی پیقا • انکچون قلمز انده قطره باقی

توجیه لفظ جام اجره دی لفظ ساقی که سی دی کوزدی جام اولدی قطره که نقطه دن کنایت در باقی قلمدی حاتم اولدی

قاسم

قیام تنگ کوردم او لب اشفته حالی ای ماه • قیامت قبد غنی بلدم کوکلدن اوقدم سس

توجیه لفظ قیام که اشفته اوله قایم اولور و لفظ پس معزدایدی ترکیب

اراده اولندی که لفظ قایم ده لفظ ی نه لفظ سین اوتی قاسم اولسون

ایاز

ایلدکت وعده بنا کرچه لیکن • از ایلدک وفایی دوست

توجیه بر حساب جمله الف در و ایکی کره اوپ ایکی الف اولور مثلا اا

ورقو مدح اون بر دره و ادن بر حساب جمله ع اوی در و لفظ از ایلدی ایاز اولدی

عطا

دوم چشم دلرکم کوره قدک • نه یسم قلدی دیدی کوزم ازره

توجیه چشم عربیده عین در یعنی مرتبه کسنک سیماسی مراد در که ع مکتوب الده در و قدی که ادر

نشته کوز ازرنه که حی در کوزدک طا اولدی تحکم انتقال من المسمی الی الاسم طا اولدی عطا اولدی

صدر

صبر ده مکر دوتا اولا دل • کم بار غمکله واره منزل

توجیه لفظ صبر ده دل که بی حساب جمله اکی در و دقیقه که دوتا اوله درت

اولور درت حساب جمله د در پس ب د اولمنی اولر صدر اولور

[illegible]

جم کرسک منی تنکنی وفا متنی • بوسه اون استرسک صفر الف اولم کرک

توجیه بوسه اون ذکر اتدی یعنی بو لفظ بک که

تذکیرده اوچ در ولفظ اوچ حباب جملهء اون

در ولفظ اون خوص ذکر اندي پس ایکی اون

یکرمی اولور حباب جملهء ک اولور وصفدن

مرادم در و قادن مشبه به سی که ادر

واون اوچر ذکر اندي اتصالندن

انفصالنه واردي یعنی اون اول

سه پس اول اکرمه اولور ادر

حباب جملهء اولدر پس

کمال اولدر

تم

قد تم [illegible] العدید

[illegible]

[illegible]

۱۲۱۰